

НАУКОВИЙ ВІСНИК: ФІНАНСИ, БАНКИ, ІНВЕСТИЦІЇ

2009 №3 (4)

Сімферополь
2009

НАУКОВИЙ ВІСНИК: ФІНАНСИ, БАНКИ, ІНВЕСТИЦІЇ
№3(4) 2009

Науково-практичний журнал

Заснований у 2008 році

Національною академією природоохоронного та курортного будівництва
(НАПКБ)

(Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу
масової інформації КВ №14183 — 3154Р від 20.06.2008 р.)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Воробйов Юрій Миколайович — доктор економічних наук, професор, головний редактор
Чепурко Віктор Васильович — доктор економічних наук, професор, заступ. головного редактора
Алексеєнко Людмила Михайлівна — доктор економічних наук, професор
Бережна Ірина Вікторівна — доктор економічних наук, професор
Бузні Артемій Миколайович — доктор економічних наук, професор
Вишневській Валентин Павлович — доктор економічних наук, професор, член-кор. НАНУ
Вожжов Анатолій Павлович — доктор економічних наук, професор
Єфремов Олексій Володимирович — доктор економічних наук, професор
Крупка Михайло Іванович — доктор економічних наук, професор
Новиков Юрій Миколайович — доктор економічних наук, професор
Пасічник Юрій Васильович — доктор економічних наук, професор
Примостка Людмила Олександрівна — доктор економічних наук, професор

Журнал виходить чотири рази на рік

Передрукування дозволяється лише за згодою редакції

Відповідальність за добір і викладання фактів несуть автори.
Редакція не завжди поділяє позицію авторів.

Адреса редакції:

Україна, Автономна Республіка Крим, 95493, м. Сімферополь, вул. Київська, 181
Національна академія природоохоронного та курортного будівництва
Кім. 323, тел (8 – 0652 – 26-79-70) – кафедра фінансів і кредиту
E-mail: finance_napks@mail.ru, blolge@rambler.ru

ЗАСНОВНИК:

Національна академія природоохоронного та курортного будівництва

Відповідальний секретар — Воробйова О.І., к.е.н., доцент

Літредактор — Рогатенюк Е.В., к.е.н., доцент

Коректор — Сушкова О.Є.

Комп'ютерна верстка — Блажевич О.Г.

Рекомендовано до друку Вченою Радою Національної академії природоохоронного та курортного будівництва (протокол №2 від 29. 10. 2009 р.)

© НАПКБ
© «Науковий вісник:
Фінанси, банки, інвестиції»

ЗМІСТ

Фінанси

Воробйов Ю.М., Гладжикурка В.О. Аналіз стану державного пенсійного страхування в Україні.....	6
Павлюк К.В., Павлюк С.М. Формування фінансових інститутів розвитку як чинник запровадження державного приватного партнерства.....	14
Єфремов О.В. Особливості організації інновацій у муніципальних організованостях.....	20
Рокоча В.В., Ковтонюк К.В. Особливості розвитку інтеграційної закономірності в європейському фінансовому просторі.....	25
Нехайчук Д.В. Фінансові ресурси суб'єктів господарювання та домогосподарств як основа фінансової бази регіону.....	31
Цопа Н.В. Особливості оцінки сфери фінансового забезпечення і фінансового результату промислового підприємства.....	36
Туманова О.А. Економічна сутність страхування в аграрному секторі.....	40
Климчук С.В., Друзін Р.В. Тенденції щодо розвитку інституту банкрутства в АР Крим.....	45
Яцух О.О. Страхування та кредитування як основні методи фінансово-кредитного механізму, діючого в аграрному секторі.....	50
Усков І.В. Виконання місцевих бюджетів по доходах в умовах економічної кризи.....	54

Банки

Воробйова О.І. Депозитний ринок АР Крим: сучасні тенденції та перспективи.....	59
Землячов С.В. Сутність, джерела формування і значення ресурсної бази комерційних банків.....	68
Срібна К.А. Сучасні тенденції розвитку іпотечного банківського кредитування на рівні України та її окремих регіонів.....	75
Васильєва Н.К., Пістунов І.М., Пістунов М.І. Оцінки термінів ліквідності продукції для забезпечення повернення кредитів сільськогосподарськими підприємствами.....	80

Інвестиції

Пожарицька І.М., Пілатова Т.М. Особливості інвестування коттеджного будівництва.....	85
---	----

СОДЕРЖАНИЕ

Финансы

Воробьев Ю.Н., Гладжикурка В.А. Анализ состояния государственного пенсионного страхования в Украине.....	6
Павлюк К.В., Павлюк С.М. Формирование финансовых институтов развития как фактор внедрения государственно-частного партнерства.....	14
Ефремов А.В. Особенности организации инноваций в муниципальных организациях.....	20
Рокоча В.В., Ковтонюк К.В. Особенности развития интеграционной закономерности в европейском финансовом пространстве.....	25
Нехайчук Д.В. Финансовые ресурсы субъектов хозяйствования и домашних хозяйств как основа финансовой базы региона.....	31
Цопа Н.В. Особенности оценки сферы финансового обеспечения и финансового результата промышленного предприятия.....	36
Туманова Е.А. Экономическая сущность страхования в аграрном секторе.....	40
Климчук С.В., Друзин Р.В. Тенденции в развитии института банкротства в АР Крым.....	45
Яцух Е.А. Страхование и кредитование как основные методы финансово-кредитного механизма, действующего в аграрном секторе.....	50
Усков И.В. Исполнение местных бюджетов по доходам в условиях экономического кризиса.....	54

Банки

Воробьева Е.И. Депозитный рынок АР Крым: современные тенденции и перспективы.....	59
Землячев С.В. Сущность, источники формирования и значение ресурсной базы коммерческих банков.....	68
Срибная Е.А. Современные тенденции развития ипотечного банковского кредитования на уровне Украины и ее отдельных регионов.....	75
Васильева Н.К., Пистунов И.Н., Пистунов Н.И. Оценка сроков ликвидности продукции для обеспечения возврата кредитов сельскохозяйственными предприятиями.....	80

Инвестиции

Пожарицкая И.М., Пилатова Т.Н. Особенности инвестирования коттеджного строительства.....	85
---	----

CONTENTS

Finances

Vorobyov Yu.N., Gladzhikurka V.A. Analysis of the condition of state pension insurance in Ukraine.....	6
Pavlyuk K.V., Pavlyuk S.M. Forming the financial institutes of development as factor of introduction the state private partnership.....	14
Efremov A. Characteristics of organizing innovations in the municipal organization.....	20
Rokocha V.V., Kovtonyuk K.V. Features of development the integration conformity to the law in European financial space.....	25
Nekhaychuk D.V. The financial resources the subjects of management and households as basis of capital base of region.....	31
Tsopa N.V. Characteristics of estimation the spheres of financial providing and financial result in the industrial enterprise.....	36
Tumanova E.A. Economic essence of insurance in an agrarian sector.....	40
Klimchuk S.V., Druzin R.V. Tendencies in relation to development the institute of bankruptcy's development in Crimea.....	45
Yatsyh H. Insurance and crediting as basic methods of financial and credit mechanism operating in agrarian sector.....	50
Uskov I.V. Execution of local budgets on profits in the conditions of economic crisis.....	54

Banks

Vorobyova E.I. Deposit market Crimea: modern tendencies and prospects.....	59
Zemlyachov S.V. Essence, forming sources and value of resource based in commercial banks.....	68
Sribnaya K. Modern progress of mortgage bank crediting trends at level of Ukraine and its separate regions.....	75
Vasyl'yeva N.K., Pistunov I.N., Pistunov N.I. The evaluations of the terms of the production liquidity for the maintenance of the credits return by the agricultural enterprises.....	80

Investments

Pozharytskaya I., Pilatova T. Features the investing of cottage building.....	85
--	----

АНАЛІЗ СТАНУ ДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Воробйов Ю.М., д.е.н, професор, НАПКБ,
Гладжикурка В.О., наук. співробітник, НАПКБ

У статті здійснено аналіз стану державного пенсійного страхування. Визначено, що в сучасних умовах державна система пенсійного страхування зазнає великих труднощів через постійне зростання чисельності пенсіонерів і скорочення обсягів пенсійних внесків. Запропоновано фінансові заходи та законодавчі зміни, які дасть змогу підвищити ефективність солідарної системи пенсійного забезпечення.

Ключові слова: загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, мінімальна пенсія, пенсійні внески, пенсійний фонд.

ВСТУП

Розвиток соціально-економічної системи України на засадах ринкового господарства і світових демократичних традиціях можливий за умови обов'язкового реформування системи загальнодержавного пенсійного страхування. Тому в стратегічних планах розвитку країни і суспільства особливе місце відводиться системі пенсійного страхування, яка повинна забезпечити реалізацію державної програми боротьби з бідністю.

Якщо звернути увагу на пенсійне страхування в розвинутих країнах світу, то для них характерна зв'язка «фінансово стабільна пенсійна система — захищене населення — зростаюча економіка». Усвідомлення цього факту визначає пріоритетність питань пенсійного захисту в Україні на засадах персоніфікованого пенсійного страхування, де людина разом із своїми ментальними та фізичними здібностями стає основним гарантом власної фінансової безпеки при настанні страхового пенсійного випадку [1, с. 52-53].

Проблемами пенсійної системи і пенсійного страхування в Україні займалися і займаються багато вчених, зокрема Бойко М.Д. [2], Гнибіденко І. [3], Ріппа М.Б. [4], Руженський М.М. [5], Юрій С.І., Шаварина М.П., Шаманська Н.В. [6], Якімов А.І. [7] тощо. Однак в сучасних умовах соціально-економічного стану країни є необхідність продовжити дослідження щодо вдосконалення системи пенсійного страхування в Україні.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Наукові розробки проблем реформування пенсійного страхування в Україні повинні ґрунтуватися на всебічному аналізі стану загальнодержавного пенсійного забезпечення в країні. Без глибокого аналізу сучасного етапу пенсійного страхування в Україні неможливо сформулювати основні заходи щодо подальшого реформування і розвитку вітчизняного пенсійного страхування, особливо в умовах політико-економічної нестабільності, нормативно-правового нігілізму суспільства, високого рівня тіньової економіки, недовіри громадян до більшості фінансових інститутів країни, які вже кілька разів за два останніх десятиріччя намагались обдурити український народ та наварити на цьому свої великі доходи.

Мета статті полягає в здійсненні аналізу стану державного пенсійного страхування в Україні в сучасних умовах розвитку країни.

РЕЗУЛЬТАТИ

На нашу думку, дослідження діючої загальнодержавної обов'язкової системи пенсійного страхування в Україні необхідно проводити виходячи з трьох основних складових: економічної, соціальної та демографічної.

Економічна складова загальнодержавного обов'язкового пенсійного страхування повинна дати відповідь щодо сучасного стану фінансової стабільності солідарної пенсійної системи через діагностику доходів та видатків Пенсійного фонду України (ПФУ) та їх балансування.

Соціальна складова загальнодержавного обов'язкового пенсійного страхування визначає питання справедливого (солідарного) розподілу пенсійних ресурсів в суспільстві і виступає індикатором соціальної рівності усіх категорій населення в діючій системі пенсійного страхування.

Демографічна складова загальнодержавного обов'язкового пенсійного страхування пов'язана з питаннями статево-вікової структури населення, постійного його старіння, відсутності можливості реального пенсійного забезпечення старіючого населення за рахунок громадян в працездатному віці.

З економічної точки зору солідарний рівень системи пенсійного страхування в Україні є фінансовою основою для акумулювання коштів в єдиному загальнодержавному Пенсійному фонді та здійснення їх розподілу серед категорій пенсіонерів за певними правилами. За будь-яких умов цей Пенсійний фонд прагне до балансування своїх доходів і витрат, проте постійно існує загроза ризику переважання останніх, тобто витрат.

Основними причинами дефіциту коштів в Пенсійному фонді можуть бути:

- 1) незбалансованість мінімальних зарплат і пенсій;
- 2) збільшення чисельності пенсіонерів;
- 3) необґрунтоване підвищення пенсій;
- 4) невідосконала система пенсійних внесків з боку роботодавців та робітників;
- 5) ухилення роботодавців та робітників від сплати внесків до Пенсійного фонду;
- 6) встановлення необґрунтованого рівня заробітної плати та доходів, з яких не сплачуються внески до Пенсійного фонду;
- 7) значний тіньовий сектор економіки країни, який поглиблює проблеми Пенсійного фонду;
- 8) недосконала нормативно-правова база загальнодержавного пенсійного страхування та відсутність жорстких мір щодо підприємців, які ухиляються від сплати внесків до Пенсійного фонду.

З подібними проблемами Пенсійний фонд України зіткнувся ще на початку реформ, тобто у 2005 році. Підвищення мінімального розміру пенсій до розміру прожиткового мінімуму у березні 2005 року (за наявності у чоловіків — 25, а у жінок — 20 років мінімального страхового стажу) та декілька масштабних популістських виплат, без визначення джерел фінансування (не збалансоване із зростанням середньої заробітної плати та фінансовими можливостями ПФУ), завдали першого відчутного удару солідарному рівню вітчизняного пенсійного страхування. Внаслідок такої ситуації розміри мінімальної пенсії практично стали доганяти мінімальну заробітну плату, що не відповідає умовам формування пенсійних виплат в солідарній системі (рис. 1).

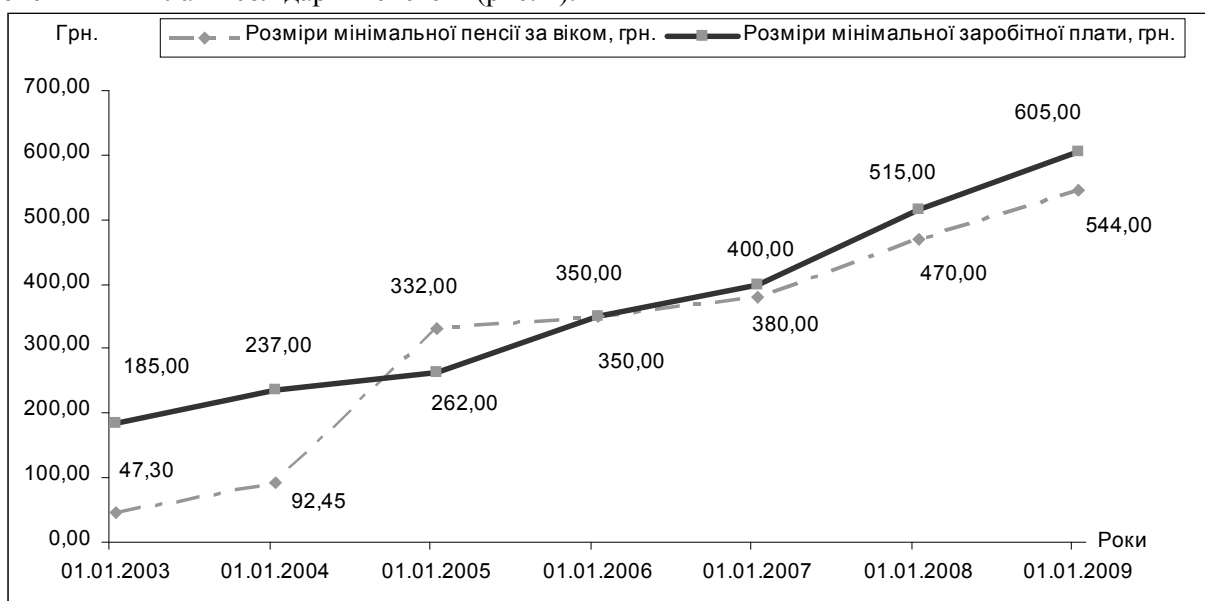

Рис. 1. Розмір мінімальної пенсії за віком та мінімальної заробітної плати, грн.

Джерело: Державний комітет статистики України / www.ukrstat.gov.ua

Тенденція до зростання заробітної плати має більш прогнозований характер ніж мінімальної пенсії. Такі коливання мінімальної пенсії за віком обумовлені деякими обставинами. По-перше, мінімальна пенсія за віком на 01.01.2003 року значно відставала від мінімальної заробітної плати. Співвідношення між ними складало на той час 1 : 3,9, тобто мінімальна заробітна плата перевищувала мінімальну пенсію за віком у 3,9 разів. Звідси, пенсіонери за віком, які мали маленьку заробітну плату одержували таку пенсію, за якою не тільки не можливо було здійснювати платежі за житло, придбати собі одяг, взуття тощо, але фактично за цю пенсію не могли себе нагодувати. По-друге, на розмір пенсій за віком суттєвий вплив здійснила політична ситуація в країні, яка була пов'язана з черговими виборами президента в 2004 році. Внаслідок політичної боротьби за голоси виборців владні урядові структури підвищили мінімальну пенсію за віком практично у 3,6 разів, що дало можливість перевищити розмір мінімальної заробітної плати у 1,27 раз. Але економічні закони не можливо порушувати в будь-яких випадках, у тому числі і при президентських перегонах. Через об'єктивну необхідність мінімальна пенсія і мінімальна заробітна плата у 2006 році зрівнялися, а потім остання поступово почала зростати швидше ніж мінімальна пенсія. По-третє, підвищення мінімальних пенсій і мінімальних заробітних плат було також пов'язано з поступовим зростанням макроекономічних показників соціально-економічного розвитку країни, збільшенням доходів держави та бізнесу. По-четвертому, об'єктивні показники розвитку країни вимагали підвищення мінімальних стандартів життя в країні, що обумовило зростання мінімальних пенсій за віком і мінімальних заробітних плат.

Підвищення мінімальних пенсій за віком суттєво позначилось на доходах та видатках Пенсійного Фонду України. Доходи Пенсійного Фонду практично постійно були менші його видатки. Лише у 2008 році було досягнуто баланс доходів і видатків Пенсійного Фонду України (табл. 1).

Таблиця 1

Доходи та видатки Пенсійного фонду України за 2005-2008 роки, млрд. грн.

Показники	Роки				Зміни у відсотках до 2005 р.		
	2005	2006	2007	2008	2006	2007	2008
Залишок коштів на початок року	0,62	2,28	0,48	4,33	367,74	77,42	698,39
<i>Доходи — разом</i>	48,53	60,63	95,11	141,16	124,93	195,98	290,87
• за рахунок власних джерел	41,59	50,56	69,96	101,84	121,57	168,21	244,87
• за рахунок Державного бюджету	6,66	9,74	24,88	34,82	146,25	373,57	522,82
• за рахунок Фонду соціального страхування на випадок безробіття	0,14	0,22	0,17	0,08	157,14	121,43	57,14
• за рахунок Фонду соціального страхування від нещасного випадку	0,14	0,12	0,10	0,10	85,71	71,43	71,43
<i>Видатки — разом</i>	65,50	70,20	95,59	141,16	107,18	145,94	215,51
• за рахунок власних надходжень	59,88	62,01	72,37	108,38	103,56	120,86	180,99
• за рахунок Державного бюджету	5,35	7,85	22,95	32,60	146,73	428,97	609,35
• за рахунок Фонду соціального страхування на випадок безробіття	0,14	0,22	0,17	0,08	157,14	121,43	57,14
• за рахунок Фонду соціального страхування від нещасного випадку	0,14	0,12	0,10	0,10	85,71	71,43	71,43
Залишок коштів на кінець року	-16,34	-7,29	0,00	0,00	—	—	—

* Постанова КМУ «Про затвердження бюджету Пенсійного фонду України» на 2005, 2006, 2007, 2008 роки

У 2005-2006 роках у Пенсійному фонді України відчували значні проблеми з формуванням доходів, що негативно впливало на можливості здійснення зобов'язань перед українськими пенсіонерами та іншими користувачами коштів цього фонду. Невідповідність видатків Пенсійного фонду України до обсягу його доходів було пов'язано перш за все з політичними проблемами в країні, частими змінами уряду, надмірними обіцянками з боку політичних сил своїм виборцям. Однак поступово Пенсійному фонду України вдалось збалансувати доходи і видатки, що позитивно відбилося на його показниках в 2007 і 2008 роках.

Зростання доходів Пенсійного фонду України пов'язано з подальшими змінами в соціальних стандартах країни та суттєвого підвищення ефективності соціально-економічної системи країни, виводу більшої частини підприємств і підприємців з тіньового сектору.

В Україні мінімальна заробітна плата не відповідає мінімальному прожитковому мінімуму. У 2005 р. мінімальна заробітна плата становила лише 73,3% прожиткового мінімуму, у 2006 р. — 79,2%, у 2007 — 82,1%, а в 2008 р. — 90,4%. На 01.10. 2009 року мінімальна заробітна плата складала 97,6% прожиткового мінімуму, але необхідно зазначити, що у зв'язку з фінансово-економічною кризою в країні фактично не збільшувався прожитковий мінімум, який значно відстав від реального мінімуму для працездатних.

В Україні мінімальні соціальні стандарти не відповідають Соціальній хартії, згідно вимог якої, мінімальна заробітна плата повинна становити не менше ніж 2,5 прожиткових мінімумів, співвідношення мінімальної та середньої заробітних плат повинно складати не нижче, ніж 1 : 3, а мінімальний прожитковий мінімум повинен задовольняти працюючу людину у необхідних мінімальних обсягах товарів та послуг для нормального відтворення своєї робочої сили (рис. 2).

У зв'язку з низькими мінімальними соціальними стандартами в Україні Верховна Рада України 20.10.2009 року прийняла Закон України «Про встановлення прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати», за яким було встановлено наступні мінімальні розміри прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати (табл. 2 і 3).

У порівнянні з показниками початку 2009 року нові соціальні стандарти збільшились не суттєво. Так, мінімальна заробітна плата зросла на 127,93%, мінімальна пенсія, яка не може бути меншою за

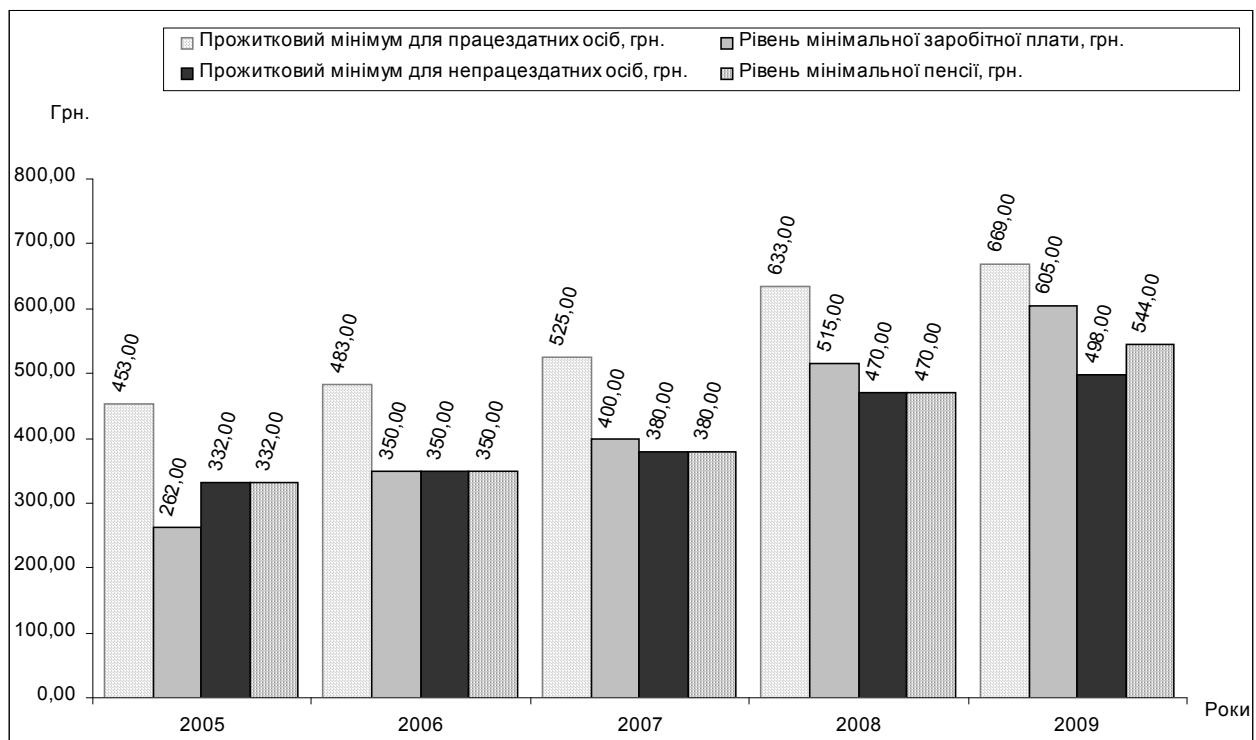

Рис. 2. Співвідношення мінімальних соціальних стандартів в період 2005-2008 рр., грн.
Джерело: Державний комітет статистики України / www.ukrstat.gov.ua

Таблиця 2

Мінімальні стандарти прожиткового мінімуму в Україні [8]

Соціальні і демографічні групи населення	Розміри прожиткового мінімуму за періодами, грн.					
	з 01.11.2009 до 31.12.2009	з 01.01.2010 до 31.03.2010	з 01.04.2010 до 30.06.2010	з 01.07.2010 до 30.09.2010	з 01.10.2010 до 30.11.2010	з 01.12.2010
Загальний показник	701	825	839	843	861	875
Діти до 6 років	632	755	767	771	787	799
Діти від 6 до 18 років	776	901	917	921	941	957
Працездатні особи	744	869	884	888	907	922
Непрацездатні особи	573	695	706	709	723	734

Таблиця 3

Мінімальна заробітна плата в Україні за новими соціальними стандартами [8]

	Періоди					
	з 01.11.2009 до 31.12.2009	з 01.01.2010 до 31.03.2010	з 01.04.2010 до 30.06.2010	з 01.07.2010 до 30.09.2010	з 01.10.2010 до 30.11.2010	з 01.12.2010
Розміри мінімальної заробітної плати, грн.	774	869	884	888	907	922
Темпи зміни мінімальної заробітної плати до попереднього періоду, %	100	112,27	101,73	100,45	102,14	101,65

прожитковий мінімум для непрацевдатних осіб, підвищена на 105,33%. Отже такі мінімальні соціальні стандарти не можуть суттєво змінити ситуацію щодо покращення рівня добробуту громадян України, особливо непрацевдатних, за умови, що в період фінансово-економічної кризи рівень добробуту населення всіх груп значно погіршився через зростання цін практично на усі товари та послуги та зменшення рівня середньої оплати праці в цілому по Україні.

Рівень середньої заробітної плати, який використовується Держкомстатом і Міністерством труда та соціальної політики для розрахунків пенсійного забезпечення в Україні, становить такі значення (табл. 4).

Таблиця 4

Середня заробітна плата по Україні, що використовується для розрахунків пенсій за віком
(з 01.01 2005 до 01.05.2009 року) [9]

Місяці	Роки				
	2005	2006	2007	2008	2009
Січень	606,09	781,51	1003,60	1342,27	1449,89
Лютий	628,18	819,16	1033,58	1449,59	1514,77
Березень	682,38	883,99	1096,38	1494,71	1578,91
Квітень	678,07	877,46	1098,58	1515,00	1588,08
Травень	697,52	905,17	1141,25	1563,36	—
Червень	777,67	998,69	1277,97	1728,31	—
Липень	732,12	932,86	1222,25	1611,63	—
Серпень	726,43	924,65	1199,04	1571,37	—
Вересень	764,63	959,67	1238,18	1643,25	—
Жовтень	791,03	965,75	1292,50	1667,13	—
Листопад	816,38	988,7	1316,23	1592,70	—
Грудень	911,42	1104,33	1443,16	1705,67	—

З 2005 року середня заробітна плата стабільно збільшувалась практично до кінця 2008 року. В кінці 2008 року та у 2009 році у зв'язку з початком фінансово-економічної кризи середній рівень заробітної плати зменшився. Але незважаючи на кризову ситуацію в країні, рівень середньої заробітної плати знизився всього на 220 — 250 грн., тобто став відповідати показникам початку 2008 року.

Протягом 2003-2008 років, а також у 2009 році Пенсійний фонд України в достатній мірі забезпечував фінансування пенсій згідно Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та адміністративних витрат, які пов'язані з діяльністю самого фонду. Проте в цьому періоді були два роки (2005-2006), коли Пенсійний фонд України не зміг самостійно виконувати покладені на нього зобов'язання. Однак необхідно зазначити, що решта пенсійних витрат, надбавок тощо до пенсій, призначених за різними програмами, здійснюються за рахунок Державного бюджету. Така особливість перерозподілу характеризується існуванням пільгових категорій громадян, оплата пенсій яким, відбувається за умов дострокового виходу на пенсію за віком та за вислугу років, згідно різних пенсійних програм та цілої системи пенсійних надбавок, компенсацій тощо, за які не було сплачено відповідні пенсійні внески.

З кожним роком кількість громадян, які виходять на пенсію за віком та дострокові пенсії збільшується, що безумовно впливає на можливості Пенсійного фонду України виконувати свої зобов'язання, встановлені різними Законами України щодо пенсійного забезпечення громадян України. Звідси, для вирішення проблем фінансування пенсій за віком та дострокових пенсій необхідні фінансові і нормативно-правові заходи.

Ефективні фінансові заходи можливі лише за таких умов:

- 1) розробка та встановлення принципово нових підходів до формування доходів Пенсійного фонду України та здійснення його видатків на пенсійне забезпечення;
- 2) виведення з тіні значної частини заробітних плат в недержавному секторі економіки;
- 3) відміна показника максимального розміру заробітної плати для розрахунку соціальних внесків, зокрема і в Пенсійний фонд України. Відміна цієї норми може суттєво збільшити доходи Пенсійного фонду. Крім того, необхідно ураховувати, що громадяни, які одержують великі суми заробітної плати, премій, матеріальної допомоги тощо є особами, що одержують дострокові пенсії та мають найбільші пенсійні виплати;
- 4) встановлення обов'язкової плати в Пенсійний фонд за отримані дивіденди, продаж житла, земельних ділянок, транспортних засобів тощо;
- 5) своєчасне корегування бази і норм для розрахунків внесків в Пенсійний фонд України.

Нормативно-правові заходи щодо пенсійного забезпечення пов'язані з удосконаленням низки законів, які фактично реалізують пенсійне страхування в Україні. У 2008 році планувалося запровадити обов'язкову систему професійного страхування. Відповідно до цих намірів було розроблено законопроект «Про обов'язкову професійну пенсійну систему», котрий повинен був врегулювати питан-

ня впровадження недержавної професійної системи на персоніфікованих страхових засадах з накопичуваною складовою. Прийняття цього закону могло б частково зменшити витрати Державного бюджету на фінансування професійних пенсій. Але зазначений закон поки що не прийнятий. А тому в умовах фінансово-економічної кризи державний бюджет несе додаткові витрати для підтримки Пенсійного фонду України.

На нашу думку, доцільним було розробити та впровадити в Україні систему нормативно-правових актів, які б ураховували більш чіткі показники для визначення розмірів пенсій для різних категорій пенсіонерів. По-перше, необхідно ураховувати загальний період праці людини перед виходом на пенсію, а також важливість цієї праці для суспільства. По-друге, необхідно ураховувати рівень оплати праці, суму сплачених пенсійних внесків та їх частку від нарахованої заробітної плати. При цьому вважаємо, що необхідно ураховувати всю суму заробітної плати, матеріальної допомоги, премій тощо, одержаних як за основним місцем роботи, так і за сумісництвом, особливо якщо людина здійснила пенсійні внески в повному обсязі. За таких умов розміри пенсій будуть більш адекватними вкладу людини в розвиток суспільства. По-третє, необхідно ураховувати важкість праці в різних видах економічної діяльності. Наприклад, труд аграрника є дуже важливим і водночас є важким трудом. Труд бібліотекаря теж є важливим трудом, але його важкість значно менша. Труд вчителя, лікаря є важливими та дуже важкими, а тому за цей труд необхідно встановлювати більші пенсії ніж за інші види праці.

Внаслідок недостатньої роботи державних та місцевих органів влади не поліпшується дисципліна щодо сплати страхових пенсійних внесків, практично не відбувається детінізація зайнятості населення та їх доходів. Фактично усі підприємці так чи інакше за рахунок тіньових схем суттєво зменшують реальну чисельність працюючих і обсяги заробітної плати. Якщо б вдалося вивести з тіні хоч 10% заробітної плати, що фактично нараховують та сплачують роботодавці своїм робітникам, то Пенсійний фонд України мав би такі великі доходи, які б повністю забезпечили усі його зобов'язання, а підтримка з боку Державного бюджету була б абсолютно зайвою.

Оцінюючи загальний фінансовий стан системи пенсійного страхування в Україні, яка побудована на засадах солідарного підходу, слід відзначити декілька особливо негативних аспектів: по-перше, Пенсійний фонд України не може профінансувати в повній мірі усі покладені на його зобов'язання без постійної підтримки з боку Державного бюджету, що негативно позначається не лише на Пенсійному фонді, але й на Державному бюджеті; по-друге, темпи приросту пенсійних зобов'язань, що покладаються на Пенсійний фонд постійно зростають, що обумовлюються як соціально-економічними, так і політичними чинниками; по-третє, солідарна пенсійна система обтяжена професійними пенсіями та доплатами, постійними обов'язковими надбавками, котрі не фінансуються за рахунок попередньо сплачених пенсійних внесків у роки трудової діяльності; по-четверте, стрімка динаміка зростання доходів Пенсійного фонду за рахунок власних джерел свідчить про значні приховані резерви для сплати пенсійних внесків, що вимагає активізації колекторської діяльності головних управлінь Пенсійного фонду України, управлінь на місцях, а також в цілому правоохоронної системи країни з метою зменшення тінізації економіки і суспільного життя.

Розглядаючи соціальний аспект солідарного рівня вітчизняної системи пенсійного страхування, слід нагадати, що згідно Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» декларується рівноправність застрахованих осіб щодо отримання пенсійних виплат та сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування. Водночас, незважаючи на вказані норми, діюча система пенсійних взаємовідносин формує привілейовані категорії пенсіонерів, що отримують вищі пенсії за однакових умов сплати пенсійних внесків. В реалії однакових пенсій буде не можливо через різні умови праці, загальний період трудової діяльності, обсяги оплати труда, важкість праці тощо.

У зв'язку з цим нами пропонується встановити в системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування диференційовані норми пенсійних страхових внесків для різних категорій пенсіонерів, зокрема тих, що одержують пенсії за такими законодавчими документами (табл. 5).

Пенсіонери, які одержують пенсії не за Законами України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та «Про пенсійне забезпечення», складають лише 3-3,5% загальної чисельності пенсіонерів, проте їх пенсії перевищують середні пенсійні виплати згідно базових законів у 2-10 разів.

Таким чином, у зв'язку з реальною диференціацією розмірів пенсійних виплат необхідно встановити диференціацію внесків в Пенсійний фонд України. Якщо є усі підстави (види діяльності громадянина України), що в майбутньому він при виході на пенсію буде одержувати пенсію за будь-яким іншим Законом України аніж першими двома (див. табл. 5), то необхідно встановити для таких громадян норми пенсійних внесків, які б повністю відповідали співвідношенню їх майбутніх пенсій та середньої пенсії за базовими законами.

Ще одним достатньо болючим питанням в українській системі державного пенсійного забезпечення є рівень пенсійного віку. У більшості країн світу цей рівень перевищує українські показники, лише Білорусія та Росія мають однакові з Україною вікові рівні виходу на пенсію (табл. 6).

Перелік законодавчих актів, за якими сплачуються пенсії в Україні *

№№ п/п	Назва правових актів України
1	«Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»
2	«Про пенсійне забезпечення»
3	«Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»
4	«Про державну службу»
5	«Про прокуратуру»
6	«Положення про помічника-консультанта народного депутата»
7	«Про статус судів»
8	«Про наукову і науково-технічну діяльність»
9	«Про державну підтримку ЗМІ та соціальний захист журналістів»
10	«Про службу в органах місцевого самоврядування»
11	«Про Національний банк України»
12	«Про статус та соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи»

Джерело: Верховна Рада України; Міністерство праці та соціальної політики в Україні; Пенсійний фонд України

Вік виходу на пенсію в країнах світу

Країни	Пенсійний вік		Країни	Пенсійний вік	
	жінки	чоловіки		жінки	чоловіки
Австрія	60	65	Польща	60	65
Білорусія	55	60	Португалія	65	65
Велика Британія	60	65	Росія	55	60
Греція	60	65	Румунія	60	65
Данія	67	67	Словаччина	60	65
Естонія	63	63	Словенія	61	63
Ірландія	65	65	США	65	65
Іспанія	65	65	Угорщина	62	62
Італія	60	65	Україна	55	60
Канада	65	65	Фінляндія	65	65
Литва	60	62,5	Франція	60	60
Німеччина	65	65	Швеція	65	65
Норвегія	67	67	Японія	65	65

Практично більшість країн світу встановлюють однакові вікові показники виходу на пенсію для жінок і чоловіків. Так, цього підходу дотримуються: Японія, Німеччина, Швеція, Португалія, Естонія, Іспанія, Угорщина, Канада, Франція, Фінляндія, Данія, Норвегія, США, Ірландія. Однак є країни, де жінки мають перевагу над чоловіками і виходять на пенсію за віком раніше. Це Італія, Греція, Австрія, Великобританія, Словенія, Литва, Румунія, Словаччина, а також Білорусія, Росія і Україна.

Для встановлення відповідного віку при виході на пенсію є ряд важливих показників, серед яких — середній рівень життя чоловіків і жінок. В країнах, що задіяли у себе більш значні вікові норми виходу на пенсію, середній рівень життя чоловіків та жінок складає 73-75 років і більше. Проте в Україні, як і в Білорусії та Росії, жінки живуть значно довше (в середньому 72-74 роки), а чоловіки менше (в середньому 61-62 років). Тобто за таких умов при встановленні більшої вікової норми виходу на пенсію фактично чоловіки в Україні за виключенням деяких категорій не будуть виходити на пенсію через не дожиття до неї. Тому в Україні до теперішнього часу не можуть прийняти рішення про встановлення вікової норми вищої аніж та що була встановлена ще у Радянському Союзі.

На нашу думку, у зв'язку з проблемами пенсійного забезпечення необхідно поступово змінювати рівень виходу на пенсію як жінок, так і чоловіків. Проте такі зміни необхідно здійснювати поетапно. Наприклад, підвищити вік виходу на пенсію чоловіків поки що всього на 1 рік для чоловіків, які за сучасним віковим стандартом повинні виходити на пенсію в 2011-2013 роках, тобто їх вік виходу на пенсію буде складати 61 рік. Для чоловіків, що виходять на пенсію в 2014-2016 і подальших роках, встановити пенсійний вік — 62 роки. Подальші зміни щодо пенсійного віку для чоловіків будуть залежати від середнього рівня життя чоловіків в Україні.

Для жінок вже зараз можливо підняти рівень пенсійного віку, але теж поступово. Наприклад, для жінок, які будуть виходити на пенсію у 2011-2013 роках встановити пенсійний вік в 56 років. Для

жінок, що будуть виходити на пенсію 2014-2016 роках — 58 років. А для жінок, які будуть виходити на пенсію в 2017-2020 році — 60 років.

Такі поступові зміни, з одного боку, дадуть можливість зменшити навантаження на Пенсійний фонд України, особливо в сучасних умовах стану соціально-економічної системи країни, а з іншого боку — психологічно підготують майбутніх пенсіонерів до нових строків виходу на пенсію.

Підвищення ефективності солідарної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування можливо при комплексному підході, який полягає в наступному.

1. Суттєве підвищення заробітної плати в Україні для усіх працівників державного та недержавного секторів економіки.

2. Забезпечити зняття будь-яких граничних меж щодо сплати соціальних внесків, у т.ч. до Пенсійного фонду, з будь-якої заробітної плати, особливо якщо вона має суттєве перевищення над мінімальною оплатою праці.

3. Вивід з тіні більшої частини заробітної плати в недержавному секторі економіки.

4. Встановлення більш справедливих норм пенсійних внесків до Пенсійного фонду у відповідності з можливими розмірами пенсій за віком чи за законом.

5. Підвищення віку виходу на пенсію для чоловіків на 2 роки (до 62 років) і на 5 років для жінок (до 60 років) з використанням поступової схеми введення нових строків виходу на пенсію.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження можливо сформулювати наступні висновки.

По-перше, сьогодні вітчизняна загальнообов'язкова державна система пенсійного страхування, яка побудована на солідарному принципі формування пенсійних внесків та сплати пенсій, знаходиться в достатньо складному положенні, що обумовлено щорічним збільшенням пенсіонерів та скороченням обсягів пенсійних внесків до Пенсійного фонду України.

По-друге, для забезпечення більш ефективного функціонування державної системи пенсійного страхування, побудованої на солідарному принципі, запропоновано здійснити ряд фінансових заходів та вдосконалити пенсійні закони, які в сукупності забезпечать суттєве збільшення доходів Пенсійного фонду та зменшення витрат на виплату пенсій.

По-третє, необхідні постійні дослідження щодо стану та розвитку вітчизняної загальнообов'язкової державної системи пенсійного страхування з метою виявлення найбільших проблем пенсійного страхування, а також чинників, які впливають на стан державного пенсійного забезпечення.

По-четверте, в подальших дослідженнях необхідно більш детально зупинитися на формуванні нових підходів до вітчизняного пенсійного законодавства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грушко В.І. Пенсійна система України: навч. посіб. / В.І. Грушко, Н.В. Грушко, О.В. Бевзенко / В.І. Грушко (ред.). — К.: Кондор, 2006. — 334 с.

2. Бойко М.Д. Право пенсійного забезпечення в Україні: навч. посіб. / М.Д. Бойко: 2-ге вид., випр. та доп. — К.: Атака, 2006. — 356 с.

3. Гнибіденко І. Пенсійна реформа в Україні: стан, проблеми, перспективи / І. Гнибіденко // Економіка України. — 2007. — №4. — С. 4-11.

4. Ріппа М.Б. Державне пенсійне забезпечення в Україні та шляхи його розвитку: Автореф. дис. канд. ек. наук: спец. 08.00.08 / «Гроші, фінанси і кредит» / М.Б. Ріппа. — К., 2007. — 19 с.

5. Ружевський М.М. Система соціального захисту населення у транзитивному суспільстві: монографія / М.М. Ружевський. К.: ІПКД СЗУ, 2005. — 348 с.

6. Юрій С.І. Соціальне страхування: підруч. / С.І. Юрій, М.П. Шаварина, Н.В. Шаманська. — К.: Кондор, 2004. — 464 с.

7. Якимів А.І. Формування і розвиток системи пенсійного забезпечення в Україні / А.І. Якимів. — Львів: Афіша, 2003. — 448 с.

8. Про встановлення прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати: Закон України від 20.10.09 р. №1646-VI // www.

9. В 2009 году пенсии будут назначать с учетом средней заработной платы за 2008 год // Факты. — 2009. — от 28 июля.

ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУТІВ РОЗВИТКУ ЯК ЧИННИК ЗАПРОВАДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

Павлюк К.В., д.е.н., доцент, головний науковий співробітник
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»
Павлюк С.М., к.е.н., головний спеціаліст планово-організаційного
відділу центру наукових досліджень Національного банку України

У статті проаналізовано динаміку інвестицій в основний капітал, в тому числі за рахунок бюджетних коштів, обґрунтовано діяльність формування Інвестиційного фонду України як інструменту державної інвестиційної політики і чиннику розвитку державно-приватного партнерства в інвестиційній сфері.

Ключові слова: інвестиції в основний капітал, Інвестиційний фонд України.

ВСТУП

Одним із основних напрямів забезпечення стабілізації і подальшого зростання економіки України на сучасному етапі є подальше реформування системи управління економікою. Дійовим засобом підвищення ефективного функціонування державної власності є розвиток партнерських відносин держави і бізнесу, що дозволить залучити в державний сектор економіки додаткові фінансові ресурси, насамперед інвестиційні. У такій системі відносин відбувається об'єднання фінансових ресурсів і потенціалів держави і бізнесу, що сприяє підвищенню ефективності використання наявних ресурсів. При цьому інвестиційні ресурси є вирішальним фактором забезпечення економічного зростання на етапі інноваційного розвитку.

Протягом минулих років економічних перетворень в Україні мали місце серйозні вади в інвестиційних процесах, які містять у собі суттєву загрозу суспільному відтворенню й економічній безпеці країни у стратегічному контексті. Значне скорочення інвестицій, особливо значне падіння інвестицій за рахунок бюджетних ресурсів свідчить про наявність серйозних проблем і викривлень в економічних відносинах.

Залученню додаткових інвестиційних ресурсів у державний сектор економіки, економії бюджетних коштів і в той же час розширенню доступу суб'єктів підприємництва до фінансових ресурсів держави сприятиме формування і розвиток державних фінансових інститутів, зокрема Інвестиційного фонду України.

Відомий учений В. Новожилов на перший план висував проблему взаємозв'язку інноваційного розвитку з питаннями ефективності основного капіталу і капітальних вкладень. Пол Ромер вважав, що технологія розвивається прямо пропорційно ресурсам, що вкладаються в неї. Інвестиції додають цінності технологіям, а технології — інвестиціям, і це є добрим замкнутим колом, оскільки сприяє економічному зростанню [1]. Проблема додаткового залучення інвестиційних ресурсів шляхом розвитку партнерських відносин держави і приватного сектора присвячені дослідження Д. Амунца, В. Варнавського, Я. Кузьміна та інших.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою даної статті є обґрунтування доцільності формування Інвестиційного фонду України як інструменту державної інвестиційної політики і чиннику розвитку державно-приватного партнерства в інвестиційній сфері.

РЕЗУЛЬТАТИ

В Україні протягом 1991-1997 років відбувався величезний інвестиційний спад. Загальний обсяг капітальних вкладень у країні порівняно з 1990 роком становив у 1997 році лише 20,7%, а їхня частка у ВВП скоротилася з 18,6% у 1990 році до 13,3% у 1997 році, тобто скорочення інвестицій в основний капітал набагато випередило зменшення обсягу ВВП. Зниження інвестицій було особливо помітним у будівництві об'єктів виробничого призначення і порівняно меншим — невиробничого, що відображало зміну структури інвестиційного попиту. Так, питома вага капіталовкладень в об'єкти виробничого призначення зменшилася з 72% у 1990 році до 66% у 1997 році, а в об'єкти невиробничого призначення збільшилася, відповідно, з 28 до 34% [2, с. 46]. Починаючи з 1998 року в Україні спостерігається позитивна динаміка інвестицій в основний капітал. Однак обсяг інвестицій в основний капітал за 2004 рік становив лише 43,5% від їхнього обсягу за 1990 рік. У 2006 році частка інвестицій в основний капітал у ВВП порівняно з 2005 роком зросла на 2,2%, а у 2007 році порівняно з 2006 роком зросла на 3,1%.

У 2008 році частка інвестицій в основний капітал у ВВП зменшилась порівняно із 2007 роком на 1,9%. У 2009 році відбулося значне падіння інвестицій порівняно з 2008 роком. Так, інвестиції в основний капітал у січні-червні 2009 року зменшилися порівняно з відповідним періодом минулого року на 3-4%. Динаміку інвестицій в основний капітал та їхнє співвідношення з ВВП наведено в табл. 1.

Інвестиції в основний капітал у 1992-2008 роках

Роки	Номінальний валовий внутрішній продукт (ВВП), млн. грн. (1992-95 рр.-млрд. крб.)	Інвестиції в основний капітал (у фактичних цінах), млн. грн. (млрд. крб. до 1995 р. включно)	Відношення інвестицій в основний капітал до ВВП, %	Темпи приросту (зниження) до попереднього року	
				реального ВВП, %	інвестицій в основний капітал, %
1992	5033	866	17,2	-9,9	-36,9
1993	148273	29310	19,8	-14,2	-10,4
1994	1203769	228033	18,9	-22,9	-22,5
1995	5451642	937816	17,2	-12,2	-28,5
1996	81519	12557	15,4	-10,0	-22,0
1997	93365	12401	1,3	-3,0	-8,8
1998	102593	13958	13,6	-1,9	6,1
1999	130442	17552	13,5	-0,2	0,4
2000	170070	23629	13,9	5,9	14,4
2001	204190	32573	16,0	9,2	20,8
2002	225810	37178	16,5	5,2	8,9
2003	267344	51011	19,1	9,6	з 1,-5
2004	345113	75714	21,9	12,1	28,0
2005	441452	93096	21,1	2,7	1,9
2006	537667	125254	23,3	7,1	19,0
2007	712945	188486	26,4	7,6	50,5
2008	949864	233081	24,5	2,1	23,7

Джерело: розраховано автором за даними Держкомстату України.

Скорочення інвестицій в основний капітал призводить зростання незавершеного будівництва. Станом на 01.01.2009 р. в Україні налічувалося 19989 об'єктів, що знаходились у стадії незавершеного будівництва (не враховуючи індивідуальні житлові будинки). Із загальної кількості незавершених об'єктів 38,8% знаходяться у стадії будівництва, а будівництво 61,2% — тимчасово припинене або законсервоване. У стадії незавершеного будівництва знаходиться 13,7 тис. будівель та 6,3 тис. інженерних споруд. Розподіл їх кількості за станом будівництва на 01.01.2009 р. наведено в таблиці 2.

Таблиця 2

Стан та обсяги незавершеного будівництва в Україні, станом на 01.01.2009 року

	Загальна кількість об'єктів, од.	У тому числі об'єкти, будівництво яких			
		здійснювалось		тимчасово припинено або законсервовано	
		кількість об'єктів, од.	у % до загальної кількості	кількість об'єктів, од.	у % до загальної кількості
Будівлі:	13682	5035	36,8	8647	63,2
житлові	4645	1750	37,7	2895	62,3
нежитлові	9037	3285	36,3	5752	63,7
інженерні споруди	6307	2724	43,2	3583	56,8
Всього	19989	7759	38,8	12230	61,2

Джерело: за даними Держкомстату України.

За січень-серпень 2009 року обсяг виконаних будівельних робіт становив 46,4% до відповідного періоду минулого року.

Увесь досвід трансформаційних перетворень в Україні показав, що перехідна економіка держави, не підтримана значними іноземними інвестиціями, не може у своїй трансформації в ринкову економіку здійснити її модернізації без прямого втручання держави. Також значно скоротилися обсяги капіталовкладень за рахунок коштів державного бюджету, про що свідчать дані табл. 3.

Розв'язання проблем пошуку джерел фінансування державних інвестицій в економіку, збільшення їхніх обсягів, підвищення ефективності використання державних інвестиційних ресурсів потребує консолідації зусиль держави і приватного сектору в інвестиційному процесі, створення відповідних фінансових інститутів.

Таблиця 3

Динаміка інвестицій в основний капітал за рахунок коштів державного бюджету в 1992-2008 роках

Роки	Інвестиції в основний капітал за рахунок коштів державного бюджету, млн. грн. (млрд. крб. до 1995 року включно)	Відношення інвестицій в основний капітал за рахунок коштів державного бюджету до загального обсягу інвестицій, %	Відношення інвестицій в основний капітал за рахунок коштів державного бюджету до ВВП, %
1992	242,5	28	4,8
1993	6448,2	22	4,3
1994	52447,6	23	4,4
1995	205415	21,9	3,8
1996	1907	15,2	2,3
1997	1043	8,4	1,1
1998	1029	7,4	1,0
1999	1341	7,6	1,0
2000	1210	5,1	0,7
2001	1749	5,4	0,9
2002	1863	5,0	0,8
2003	3570	7,0	1,3
2004	7945	10,5	2,3
2005	5077	5,5	1,2
2006	6846	5,5	1,3
2007	10458	5,5	1,5
2008	11576	5,0	1,2

Джерело: розраховано автором за даними Держкомстату України.

За січень-червень 2009 року відбулося падіння інвестицій в основний капітал за рахунок бюджетних коштів порівняно з відповідним періодом минулого року на 25%.

Державні фінансові інститути розвитку в Україні — Український банк реконструкції і розвитку, Державна іпотечна установа, Укрексімбанк, державні лізингові компанії. На сьогодні їх діяльність ускладнюється як відсутністю середньострокової концепції розвитку, критеріїв ефективності діяльності, так і невеликим обсягом власного капіталу.

Пропонованими подальшими заходами у напрямі підвищення ефективності діяльності державних фінансових інститутів розвитку має бути розробка і затвердження Кабінетом Міністрів України концепції розвитку державних фінансових інститутів розвитку, які б визначали пріоритети кредитної політики державних банків розвитку і діяльності державних лізингових компаній, встановлювали критерії ефективності їх діяльності, давали оцінку необхідності і обсягу подальшого зростання їх капіталу.

З метою підвищення ефективності використання державних фінансових ресурсів в рамках державно-приватного партнерства, розширення доступу суб'єктів підприємництва до фінансових ресурсів держави необхідно, на наш погляд, формування Інвестиційного фонду України. Залучення коштів інвестиційного фонду розширить можливості бізнесу для реалізації великих інвестиційних проектів через механізми прямого фінансування, кредитування, а також надання державних гарантій. Такий Фонд може бути створений, спираючись на досвід зарубіжних країн [3, 4, 5, 6].

Необхідно законодавчо визначити дохідні джерела Інвестиційного фонду, причому має бути чітко сказано, що доходи Інвестиційного фонду є власністю держави як повноцінного, повноправного учасника ринкових відносин. Виходячи із цієї точки зору, треба вирішувати, які кошти Інвестиційного фонду спрямовуються на інвестиційні цілі на безоплатній і безповоротній основі, а які — на основі платності й поворотності. Напрями використання коштів теж мають бути затверджені законодавчо.

Завданням Інвестиційного фонду є: акумуляція інвестиційних ресурсів держави; державна підтримка пріоритетних і перспективних напрямів розвитку економіки; забезпечення цільового й ефективного використання фінансових ресурсів держави; узгодження державного і приватного інвестування; посилення контролю за ефективністю витрачання державних інвестиційних ресурсів.

Принципами функціонування Інвестиційного фонду є: гарантованість джерел створення; економічна паритетність — надання державної фінансової підтримки тим проектам або суб'єктам господарювання, які забезпечують максимальний економічний ефект від використання такої підтримки; економічна пріоритетність — визначення у встановлений спосіб пріоритетів розвитку економіки держави на певний проміжок часу; економічна ефективність витрачання бюджетних інвестиційних ресурсів; пайовий характер фінансування; диверсифікація ризику з приватним капіталом; конкурсність інвестиційних проектів; поверненість кредитів.

Джерелами формування Інвестиційного фонду можуть бути: частина коштів державного бюджету, передбачених для надання державної підтримки реалізації найважливіших інвестиційних і інноваційних проектів в економічній і соціальній сфері, які мають пріоритетне значення; доходи від приватизації державного майна; доходи від дооцінки приватизованого державного майна; внутрішні і зовнішні запозичення на інвестиційні цілі; надходження від розміщення державних цінних паперів на внутрішньому і міжнародному фінансових ринках.

Напрямами витрачання ресурсів Інвестиційного фонду мають бути:

- фінансування пріоритетних інвестиційних проектів виробничого спрямування, відібраних на конкурсній основі шляхом участі у капіталі (частки, паї);
- кредитування пріоритетних інвестиційних проектів виробничого спрямування на конкурсних засадах і економічно пільгових умовах;
- відшкодування частини відсоткової ставки за кредитами, залученими суб'єктами господарювання в комерційних банках;
- надання державних гарантій (повних або часткових) за зобов'язаннями конкретних суб'єктів господарювання;
- фінансування пріоритетних загальнодержавних соціальних інвестиційних програм на безповоротній основі;
- надання цільових інвестиційних субвенцій на розвиток соціально-культурної інфраструктури.

Пріоритетні напрями витрачання коштів у виробничій сфері мають базуватися на стратегії промислової інвестиційно-інноваційної політики держави — забезпеченні модернізації та структурної перебудови виробничого потенціалу, ефективного освоєння науково-технічних розробок, утвердження на цій основі України як високотехнологічної і конкурентоспроможної держави.

Загальнодержавними пріоритетами насамперед є стабілізація і розвиток паливно-енергетичного комплексу (ПЕК), наукомістких високотехнологічних галузей промисловості, конкурентоспроможних на внутрішньому і зовнішньому ринках, сільськогосподарського виробництва і всього агропромислового комплексу (АПК). Саме ці сфери і є вирішальними у забезпеченні макроекономічної стабілізації, економічного зростання і в прискоренні до сучасної ринкової економіки. Вони гарантують державі енергетичну, технологічну і продовольчу безпеку.

Одним із важелів зростання економіки є інвестиції в програми дорожнього і житлово-комунального будівництва. Інвестування в житлове будівництво може бути генератором економічного піднесення, стимулюючи розвиток промисловості будівельних матеріалів, виробництво товарів широкого вжитку, довгострокового користування. Сплату пільгових відсотків за кредитами, наданими на індивідуальне житлове будівництво, може взяти на себе Інвестиційний фонд.

Кошти Інвестиційного фонду можуть спрямовуватися на фінансування інвестиційних проектів, відібраних на конкурсній основі, підприємств, установ, організацій державної форми власності. Щодо фінансування приватних інвесторів, то кошти на фінансування капітальних вкладень, передбачені у Інвестиційному фонді для підприємств, установ і організацій приватної форми власності, можуть надаватися таким підприємствам лише на умовах передачі відповідно у державну чи комунальну власність еквівалентної одержаним коштам частки (паю, акцій) у статутному фонді отримувача коштів.

Претендент на державну фінансову підтримку за рахунок коштів Інвестиційного фонду повинен мати право вибору її форм: або надання кредитів на поворотній і платній основі, або надання державних інвестиційних ресурсів шляхом передачі в державну власність частини акцій (паю) підприємства. Як свідчить зарубіжна практика [6, с. 14] найбільш прийнятною для приватних інвесторів є форма спільного фінансування (з державою).

Управління Фондом розвитку здійснюватиме Кабінет Міністрів України, за дорученням якого уповноважений орган — Український банк реконструкції та розвитку — виконуватиме такі функції:

- здійснюватиме оперативне управління коштами Інвестиційного фонду;
- проводитиме аналіз, оцінку та відбір інвестиційних проектів для фінансування, кредитування і надання державних гарантій;
- забезпечуватиме узгоджене фінансування інвестиційних проектів за рахунок коштів інвесторів і коштів Інвестиційного фонду;
- надаватиме інвесторам від імені Кабінету Міністрів України державні гарантії за рахунок коштів Інвестиційного фонду;
- вестиме облік кредитних і гарантійних зобов'язань та стану їхнього виконання;
- здійснюватиме заходи щодо відшкодувань витрат Інвестиційного фонду, які виникли внаслідок виконання гарантійних зобов'язань держави;
- контролюватиме ефективність використання коштів Інвестиційного фонду, зокрема здійснюватиме контроль за достовірністю визначеної вартості будівництва і договірних цін на споруджуваних об'єктах із залученням коштів Інвестиційного фонду;
- накладатиме санкції за безпідставне завищення вартості будівництва.

З урахуванням завдань науково-технологічного оновлення будівництва має бути опрацьований перелік державних інвестиційних пріоритетів, реалізація яких передбачає розроблення окремо за

кожним із цих пріоритетів цільових інвестиційних програм, що можуть отримати статус державних лише після затвердження їх Верховною Радою України. Завданнями УБРР є першочергове інвестиційне забезпечення пріоритетних державних цільових програм за рахунок коштів Інвестиційного фонду; визначення на конкурсній основі підприємств — національних інноваційних лідерів, на яких покладатиметься функція основних суб'єктів реалізації державних інвестиційних програм.

З метою фінансування інвестиційних проектів, відібраних на конкурсній основі, надання кредитів інвесторам і державних гарантій переможцям інвестиційних конкурсів необхідно розробити порядок кредитування, гарантійного забезпечення і вкладення прямих інвестицій за рахунок коштів Інвестиційного фонду, а також типовий проект кредитної угоди між позичальником і Кабінетом Міністрів України.

Важливою умовою надання коштів із Інвестиційного фонду має бути наявність у позичальника власних коштів у розмірі не менш як 25% повного обсягу фінансування інвестиційного проекту, а для великих інвестиційних проектів — не менш як 10%. Така досить висока частка забезпечення інвестиційного проекту власними коштами інвестора зумовлена високим рівнем ризиків, пов'язаних із поверненням кредитів.

Треба також забезпечити диверсифікацію ризику держави з приватними інвесторами, тобто необхідна наявність співінвесторів і кредиторів, що готові надати кошти на фінансування чи кредитування інвестиційного проекту разом із державою, зокрема наявність у інвестора власних коштів.

Об'єднання фінансових (інвестиційних) ресурсів державного і приватного сектору дозволяє ефективніше вирішувати економічні і соціальні завдання. Причому, від такого об'єднання у формі ДПП виграють і бізнес і держава. Зрештою це служить підвищенню якості життя населення і посиленню конкурентоспроможності економіки.

Основа успішності об'єднання фінансових в т.ч. інвестиційних ресурсів у концепції ДЛІ полягає в тому, що і держава і приватний сектор мають свої спеціалізації діяльності і свої переваги, при об'єднанні яких формується ця кооперація і створюється ефект синергії. З'являється можливість ефективніше працювати і досягати кращих результатів, насамперед у сфері інфраструктури.

На розвиток процесу об'єднання фінансових в т.ч. інвестиційних ресурсів держави і приватного сектору впливають два різнонаправлених фактори: нестача державних фінансових ресурсів і наявність ресурсів у бізнесу. З одного боку в Україні і навіть у розвинених країнах держава не має достатніх фінансових ресурсів, щоб в повному обсязі створювати модернізувати, розширювати і обслуговувати інфраструктуру, що знаходиться у власності держави.

Потреби у сучасних і якісних інфраструктурних об'єктах постійно зростають. Разом з тим держава має можливість забезпечення сприятливих для приватного сектору умов для розвитку інфраструктурних проектів, наприклад, відведення землі для спорудження об'єктів інфраструктури, видача ліцензій, а також сприяння через застосування різних фінансових інструментів — надання державних гарантій, субсидій, пільгових кредитів та ін.

З другого боку, приватний бізнес має значні фінансові ресурси, які є мобільнішими, ніж державні; він часто випереджає державний сектор у технічних і технологічних нововведеннях. Однак, для нього часто ускладнений доступ до тих сфер, які традиційно вважаються державними, або ризики діяльності виявляються дуже високими.

З точки зору держави об'єднання фінансових ресурсів державного та приватного секторів дозволяє вирішувати цілий ряд важливих завдань: підвищення ефективності розбудови і управління інфраструктури; максимізація, на вкладені ресурси; витрачання державних фінансових ресурсів в сучасних умовах задля їх економії в майбутньому; концентрація інвестицій у ключових для суспільства проектах; передача значної частини ризиків до приватного сектору; стимулювання інноваційної діяльності через механізми конкуренції.

ВИСНОВКИ

Отже, найважливішим партнером для приватного сектору при реалізації великих інвестиційних проектів може бути Інвестиційний фонд України, про необхідність і доцільність створення якого мова йшла вище. Створення такого Фонду в Україні має важливе політичне значення з точки зору виявлення інтересу держави до розвитку партнерських відносин з приватним сектором, а також суттєве економічне значення для здійснення ефективної інвестиційної політики держави, сприяння залученню коштів приватних інвесторів, підвищенню конкурентоспроможності держави й економічному зростанню.

Одним з напрямів ефективного співробітництва держави і бізнесу в інвестиційно-інноваційній сфері є створення венчурного інноваційного фонду, який буде співфінансувати відібрані на конкурсній основі венчурні інноваційні фонди, що формуються приватними інвесторами. Венчурний інноваційний фонд, як свідчить зарубіжна практика, є ефективним механізмом стимулювання венчурного фінансування наукомістких інноваційних проектів. Необхідно розробити і прийняти постанову Кабінету Міністрів України «Про порядок формування і використання коштів Венчурного інноваційного фонду».

Для реалізації заходів щодо державної підтримки малого підприємництва в інвестиційно-інноваційній сфері з урахуванням зарубіжного досвіду, доцільно надавати на конкурсній основі бюд-

жетні субсидії на створення закритих пайових інвестиційних фондів, які можуть формуватись органами місцевого самоврядування в рамках створення і розвитку інфраструктури підтримки малих підприємств.

ЛІТЕРАТУРА

1. Байзаков С. Казахстанский опыт: системные принципы экономического управления. / С. Байзаков. — Астана, 2008. — 28 с.
2. Бюджетна політика у контексті соціально-економічного розвитку України. Т.1. Приорітети бюджетної політики та економічного зростання в Україні. — К.: НДФІ, 2004. — 640 с.
3. Динкевич А.И. Экономическое развитие современной Японии. / А.И. Динкевич // Деньги и кредит. — 1998. — №10. — С. 62-74.
4. Баятова И.М. Государственные финансы и управление ими в Великобритании на современном этапе. / И.М. Баятова, А.И. Строков. // Финансы и кредит. — 2002. — №22. — С. 96-103.
5. Друкер Питер Ф. Задачи менеджмента в XXI веке. / Питер Ф. Друкер — М.: Вильямс, 2004. — 270 с.
6. Тернавский А.А. Инвестиционный фонд РФ как инновационный инструмент государственной инвестиционной политики. / А.А. Тернавский, Е.М. Петрикова // Финансы. — 2007. — №11. — С. 13-17.

ОСОБЕННОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ ИННОВАЦИЙ В МУНИЦИПАЛЬНЫХ ОРГАНИЗОВАННОСТЯХ

Ефремов А.В., д.э.н., профессор, НАПКС

Уточнены сущность протекания инновационного процесса в условиях работы предприятий муниципальных организаций, роль предпринимателей в переходе хозяйствования на инновационные технологии и организацию производства.

Ключевые слова: инновации, муниципальные организации, предпринимательство, социально-экономическое развитие.

ВВЕДЕНИЕ

Уровень и долгосрочные перспективы социально-экономического развития как в целом страны, так и любой ее структурной составляющей (регионы, общины и т.д.) определяются рядом основополагающих факторов, к числу которых относится инновационный процесс, как феномен поступательного развития общества. Он имеет массу разнообразных проявлений и связей с различными факторами, регулятивными нюансами, стимулами экономического и не экономического характера.

Сейчас уже бесспорен тот факт, что без учета влияния инновационного фактора нельзя комплексно и эффективно решать проблемы социально-экономического развития, муниципальных организаций, к которым можно отнести развитие производительных сил, с учетом специализации производства, рациональное использование природных ресурсов, использование отходов производства, снижение уровня загрязнения окружающей среды, повышение уровня благосостояния людей в рамках территорий муниципальных организаций. Обеспечить решение указанных задач могут только структурные подразделения, работающие на базе стратегий научно-технического развития, достаточного уровня финансового обеспечения и долгосрочного планирования.

В условиях действенного самоуправления программы социально-экономического развития муниципальных организаций не должны представлять собой свод мероприятий и механизма их реализации. Эти программы должны быть принципиально новыми по своей сути. Одной из главных их задач — организация кооперирования и специализации предприятий, с целью лучшего использования совместных финансовых, материальных и трудовых ресурсов.

При данном подходе к хозяйствованию будут усиливаться побудительные мотивы и появится больше степеней свободы в выборе направлений внедрения инноваций за счет объединения ресурсов и возможности кооперированных предприятий во внедрении инноваций.

Учитывая важность этого процесса в хозяйствовании, его совершенствованию и развитию уделяется постоянное внимание в периодической печати.

Так за последние годы следует отметить публикации: Бубенко П. и Гусева В. [1,2], которые рассматривают сущность и состояние инновационного развития национальной экономики, причины, тормозящие эффективное внедрение инноваций, доказывают необоснованность доминирования инженерного подхода к оценке инновационных процессов; Вечернего О.И. и Сухарева О. [3], рассматривающих инновации как инструмент экономического развития с массой разнообразных проявлений в процессе хозяйствования; Кузьменко Л.М. [4], рассматривающей роль инноваций в решении региональных проблем и их возможности.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧИ

Цель статьи — ознакомить специалистов, работающих в этом направлении научных исследований, с подходом автора к решению обозначенной проблемы.

РЕЗУЛЬТАТЫ

В современных условиях роста взаимозависимости структурных подразделений страны и регионов, обострения конкурентности, инновационность является залогом прогресса, а также фактором формирования и наращивания рыночного потенциала, обеспечивая существенное улучшение качества хозяйствования и повышение благосостояния населения. Однако механизм его проявления на разных уровнях хозяйствования различен.

Учитывая, что муниципалитеты представляют собой низший из равноуровневых органов структуры общественного управления, их функции, как и функции государственной власти должны способствовать инновационной направленности хозяйствования — муниципальных организаций через внедрение адаптивных ситуационно-производственных инноваций, быстро повышающих эффективность хозяйствования, способствующих решению локальных задач в деятельности предпринимателей, являющихся типичными представителями «техногенных» инноваций, способствующих укреплению конкурентности предприятий на рынке сбыта продукции. Этот вид инноваций муниципалитеты получают через запросы и заявки от научно-исследовательских институтов государственного подчинения.

При таком подходе к инновациям будет четко просматриваться взаимная ответственность как правительства по отношению к муниципалитетам, так и муниципалитетов в пределах, определяемых договорными отношениями.

На общегосударственном уровне в рамках целевых программ определяются направления социально-экономического развития страны с инновационной направленностью — в них определенное место отводится научно-исследовательским учреждениям, занимающимися инновационной деятельностью на базе прямого бюджетного финансирования. Их задачи — выполнять заказы правительства и муниципалитетов по инновациям хозяйствования. В научно-исследовательских подразделениях схема осуществления инновационного процесса проходит полный цикл от зарождения идеи через разработку «образа» инновационного продукта, готового к массовому производству, а на уровне муниципальной организованности наибольший интерес проявляется к уже готовой инновационной продукции или в виде патентов, то есть продукции, включаемой в инновационный цикл в качестве готового элемента для включения в процесс хозяйствования. То есть, здесь восприятие инновационной проблематики осуществляется через предпринимательство и повышение экономической эффективности хозяйствования. И именно такой подход, где во главу угла ставится не разработчик (наука), а пользователь (предприниматель) обеспечивает наиболее высокую пользу от инноваций.

При таком разделении функций необходима действенная схема взаимосвязей муниципалитетов с научно-исследовательскими государственными институтами по организации инновационного процесса. Эта схема должна выглядеть следующим образом: заказы муниципалитетов на инновации научно-исследовательским организациям — разработка научно-исследовательскими организациями целевых инноваций — организация внедрения инноваций предприятиями муниципальных организаций.

В данной схеме структурные подразделения муниципальных организаций берут на себя наиболее важную и наиболее сложную функцию — использование инноваций в производстве, то есть организацию внедрения их в хозяйственный процесс и обеспечение соответствующего экономического эффекта хозяйствования с инновационным уклоном. Здесь надо учесть, что деятельность по организации внедрения и обеспечения инноваций, несмотря на кажущуюся ее простоту, имеет сложный и многоплановый характер, воплощающий инновации в технологии и организацию управления хозяйственным процессом, которые, в конечном счете, будут способствовать повышению уровня благосостояния людей, живущих на территории, соответствующей муниципальной организованности. Следовательно эта деятельность должна соответствующим образом стимулироваться. Для определения необходимости и возможности внедрения в хозяйственный процесс инноваций, на предварительном этапе руководство структурных подразделений муниципалитетов должны проводить ретроспективный анализ хозяйственных процессов с целью:

- определения совокупности процессов и характеризующих их показателей по инновационной деятельности;
- составления перечня предприятий, нуждающихся во внедрении в хозяйственный процесс инноваций;
- определения динамики развития анализируемых хозяйственных процессов;
- разработки прогнозных вариантов дальнейшего развития анализируемых процессов, исходя из нормативных прогнозов;
- оценки полученных результатов методом сопоставления прогнозных значений;
- определения приоритетности оснащения хозяйственных процессов инновациями;
- определения целесообразности и объемов финансирования намечаемых инновационных программ;
- оценка рисков внедрения инновационных проектов.

На базе данного анализа будут осуществляться заказы на инновации.

Одним из важнейших условий успешного влияния инноваций на поступательное социально-экономическое развитие муниципальных организаций является эффективная законодательная база, способствующая внедрению инноваций в процесс хозяйствования. Однако пока хорошо скорректированной и всеохватывающей системы управления инновационными процессами в Украине нет, что отрицательно влияет на эффективность хозяйствования.

А только после того, как мы признаем приоритетность предпринимательства в продвижении результатов инноваций на рынок, мы преодолеем отсталость нашей инновационной системы.

Однако главным толчком к преодолению этой отсталости является создание действенного стимула у предпринимателей для перевода бизнеса на более высокий качественный уровень. Сейчас в Украине этот стимул отсутствует, потому что центральная власть Украины при выходе ее из СССР практически не отказалась от авторитарного принципа перераспределения «наверху» заработанных жизненных благ общества «внизу».

Данный принцип, позволяющий из кармана муниципальных организаций выгребать все доходы, а потом в виде подачек (субвенций), выделять крохи для их социально-экономического развития не только «убивает» всякий стимул для развития предпринимательства, но и ведет к полной деградации общественного развития на местах.

При таком положении структурным подразделениям муниципальных организаций практически невозможно организовать внедрение инноваций в хозяйственный процесс или добиться их высокой отдачи.

Из-за отсутствия средств разрушается система основного производства и инфраструктура. Особенно в плачевном состоянии находится жилищно-коммунальное хозяйство. Обостряется экологическое состояние.

И трагедия здесь в том, что исправить такое положение нельзя из-за бесправия местных органов управления, несовершенства законов о налоговой, земельной и финансовой политике. Кроме того, в Украине практически отсутствует стабильная региональная политика, которая бы узаконила равную ответственность местных и центральных органов власти за реализацию социальных стандартов жизни людей, провозглашенных Конституцией Украины. В результате снижается интерес потенциальных инвесторов к реализации проектов социально-экономического развития муниципальных организаций. Бизнес, не имея государственных гарантий по вложению капитала, не вкладывает средства в глубинку.

Кроме того, стало очевидным, что в муниципальных организациях добиться существенных сдвигов во внедрении нововведений, исходя из принципа системности хозяйствования, невозможно, так как учет только отраслевых интересов не создает условий для комплексного и системного решения вопросов перехода к инновационным направлениям хозяйствования, к эффективному решению задач социально-экономического развития, территориального размещения хозяйственных единиц, организации малоотходного и безотходного производства, охраны окружающей среды и рационального использования природных ресурсов, оптимального развития инфраструктуры.

Заинтересованность бизнеса в активном внедрении инноваций в хозяйствование может быть обеспечена тогда, когда муниципальным организациям будут представлены права по схеме зарабатывать — владеть — распоряжаться полученным от хозяйственной деятельности доходом. Этим актом общество признает, что муниципальные организации со своим хозяйственным потенциалом являются главными звеньями социально-экономической системы (государство), «нарабатывающими» обществу жизненные блага. А основными субъектами инновационной деятельности являются предприниматели, ведь именно они в первую очередь создают жизненные блага, без которых люди не могут существовать физически. Для плодотворной работы ученых, инженеров по созданию новых знаний, государственных институций, вырабатывающих правила хозяйствования, работников культуры и искусства и др., необходимо создать соответствующие условия — их надо одеть, накормить, построить им помещения, их отпоить и т.д.

А уже их не менее важная отдача, определяющая поступательное развитие общества осуществляется на втором этапе. Поэтому в качестве главных исполнителей хозяйственного процесса, от активности которых зависит, будет ли инновационная деятельность эффективной или неудовлетворительной, все-таки являются предприниматели. Кроме того, именно они берут на себя заботу по преодолению основных трудностей и рисков внедрения нововведений в хозяйственный процесс.

Изложенное выше позволяет утверждать то, что предприниматель является единственным субъектом, сознательно работающим в коммерциализации инноваций в практическую сферу, так как в рыночных условиях акцент передвигается с первозначимости производства на первозначимость реализации произведенного продукта, в том числе нововведения.

Новация считается полезной, если она продвинута на рынке в процесс хозяйствования, и наоборот, если она произведена, но не реализована в производство — ее не существует.

Думаю, что одним из эффективных путей массового инновационного направления развития экономики является наделение широкими и исключительными правами — (зарабатывание, владение и распределение заработанных доходов), предпринимателей муниципальных организаций, которые составят критическую массу, способную сформировать запрос на инновации и создать условия развития дееспособного инновационного уклона хозяйствования.

Если же центральное руководство и далее будет ориентироваться на наследованный от, так называемого, развитого социализма подход, предусматривающий изъятие у производителей жизненных благ для общества их доходов с последующим распределением на верхнем уровне управления не в соответствии с их вкладом в общественное развитие, никакого массового спроса на инновации от предпринимателей — хозяйственников не будет. Это можно объяснить тем, что предприниматели успешно работающих предприятий будут недовольны таким распределением, при котором возвращаться им будет значительно меньше средств, чем у них забирают. И как результат — они потеряют стремление к совершенствованию хозяйствования. У неудовлетворительно работающих предприятий при таком распределении вырабатываются иждивенческие настроения, при которых можно жить за счет других, не направляя усилий по повышению уровня эффективности хозяйствования, а направляя всю свою энергию на «выбивание» у центра все больше распределительных сумм. В результате создается общий фон хозяйствования — иждивенческий менеджмент, ориентированный на:

- рутинное исполнение смет и планов, а не на овладение передовыми методами, базирующимися на инновациях;

- выпрашивание у центральных властей средств при любом подходящем случае, считая это естественным правом;
- расходование выпрошенных средств, которые они считают не заработанными, а полученными извне, в направлениях не связанных с улучшением развития хозяйственных процессов (роскошная мебель, иностранные автомобили и др.).

И тенденция эта не будет искоренена до тех пор, пока общество не откажется от централизованного перераспределения заработанных на предприятиях (уровень муниципальных организаций) доходов.

Кроме того, отказ от практики перераспределения центром заработанных предприятиями доходов диктуется еще и тем, что иждивенческий менталитет хозяйствования создает предрасположенность бизнеса к кризису, особенно в условиях транзитивной экономики. Принятый в 2002 году Закон Украины «Об инновационной деятельности», где определены полномочия местных органов самоуправления в сфере инновационной деятельности, не создал стимулов предпринимателям для массового внедрения инноваций в сферу хозяйствования. Все упирается в директивную схему централизованного перераспределения заработанных в муниципальных организациях доходов. А что стоят права без соответствующего заработного финансового обеспечения?

Например, в законе указано, что местные советы:

- утверждают местные инновационные программы: спрашивается, можно ли утверждать, то чего нет? Ведь такие программы и разрабатывать то нельзя, так как под них нет финансовой базы. Все, что зарабатывается муниципальными организациями «уходит» в центральный бюджет, а что оттуда вернется, после перераспределения средств один бог знает;
- в пределах средств бюджета развития определяют средства на поддержку инновационных программ. Это право бесправное: у местных органов, местных бюджетов просто не существует, так как все заработные средства идут в центр, а на местах действуют сметы расходов по тем направлениям, на которые выдает средства центр;
- создают коммунальные инновационные фондокредитные учреждения для финансовой поддержки местных инновационных программ за средства местных бюджетов, утверждают их уставы или положения о них, подчиняют их своим исполнительным органам. Данным правом, как и предыдущим, местные органы воспользоваться не смогут, так как у них нет средств на создание коммунальных инновационных фондов кредитных учреждений;
- поручают своим исполнительным органам финансирование местных программ за счет средств местных бюджетов, через государственные инновационные финансово-кредитные учреждения (их региональные отделения) или через коммунально-инновационное финансово-кредитные учреждения.

Это положение представляет право, которым местные органы воспользоваться не могут, потому что у них при отсутствии прав на владение, распределение и использование заработанных доходов не хватает средств на выполнение жизнеобеспечивающих направлений хозяйствования, поэтому создание всякого рода финансовых организаций за счет средств своего бюджета — это скорее из области фантастики. Муниципальные организации функционируют по принципу — «не до жиру, быть бы живу». Если этот вывод вызовет у кого-то сомнение, пусть проедет по селам.

Кроме того, думаю, что на местном уровне инновационные программы особого экономического эффекта не принесут — они должны разрабатываться институтами, работающими под патронатом государства, выполняя запросы предпринимателей. Такая схема принесет больше социально-экономического эффекта, так как каждый будет работать в сфере, где он наиболее компетентен и, естественно, принесет больше пользы обществу.

ВЫВОДЫ

Вышеизложенное позволяет сделать следующие выводы:

- на уровне муниципальных организаций, вследствие недостаточного хозяйственного потенциала для организации научной базы, предприниматели и производственники проявляют больший интерес к внедрению адаптивных, ситуационно-производственных инноваций, быстро повышающих экономическую эффективность производства, способствующих решению локальных задач в деятельности предприятий, являющихся типичными представителями техногенных инноваций, способствующих укреплению конкурентоспособности предприятий на рынке сбыта продукции;
- на уровне муниципальных организаций наибольший экономический эффект будет получен при следующей схеме: научно-исследовательские институты государственного подчинения — предприниматели (заказчики инноваций), внедряющие их в процесс хозяйствования. Здесь каждый будет работать в той сфере, где он наиболее компетентен и, естественно, принесет максимум пользы обществу;
- для успешного внедрения инноваций в производство необходимо признать приоритетность предпринимательства в продвижении их на рынок спроса, для этого необходимо создать действенные стимулы предпринимателям для перехода на инновационные технологии и организацию производства.

ЛИТЕРАТУРА

1. Бубенко П.Т. Регіональні аспекти інноваційного розвитку. / П.Т. Бубенко — Харків: НТУ «ХПГ», 2002. — 326 с.
2. Бубенко П. Почему тормозятся инновационные процессы в Украине / П. Бубенко, В. Гусев // Экономика Украины. — 2009. — №6. — С. 30-38.
3. Вчерашний Р. Инновации — инструмент экономического развития / Р. Вчерашний, О. Сухарев // Инвестиции в России. — 2000. — №11. — С. 22-32.
4. Кузьменко Л.М. Управления функционированием и развитием экономики региона. / Л.М. Кузьменко. — Донецк: НАН Украины. Ин-т экономики пром-сти, 2004. — С. 72-88(м).

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІНТЕГРАЦІЙНОЇ ЗАКОНОМІРНОСТІ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ФІНАНСОВОМУ ПРОСТОРИ

Рокоча В.В., д.е.н., професор, Університет економіки та права (УЕП) «КРОК»,
Ковтонюк К.В., аспірантка, УЕП «КРОК»

У статті досліджуються передумови розвитку інтеграційної закономірності в європейському фінансовому просторі, що проявляється на мікро- та макрорівнях, а також рівень фінансової інтеграції.

Ключові слова: інтеграційні закономірності, фінансова інтеграція

ВСТУП

Фінансова інтеграція, обумовлена об'єктивною закономірністю до інтернаціоналізації всіх сфер господарського життя, може розвиватися як дійсно життєздатний процес із успішним результатом, якщо дотримується головна загальна тенденція, а саме — поетапне й послідовне просування інтеграційних процесів від нижчих стадій до більш високих. У тісному взаємозв'язку з нею перебуває інша загальна тенденція — необхідність дотримання балансу на кожному етапі між об'єктивною ринковою основою інтеграційних процесів і суб'єктивним регулюючим початком. Форсований перехід до більш зрілих стадій інтеграційного процесу без завершення попередніх етапів і порушення балансу ринкового й регулюючого начал чреватий ризиком провалу планів фінансової інтеграції [1, с. 66], оскільки при завершенні формування кожного інтеграційного механізму інші механізми не виростають із нього, як виростили б «стадії» єдиного закономірного процесу... негативні стимули, тобто стимули повернення до менш інтегрованих форм, нарастають експоненціально в міру завершення будівництва кожного специфічного інтеграційного механізму. Особливо це відноситься до валютно-фінансової інтеграції... валютний союз не виростає з фінансової інтеграції, а інституціональна форма єдиної грошової системи не виростає, у свою чергу, з менш жорстких елементів валютного союзу тощо. Навпроти, розвиток кожної форми економічної інтеграції знижує практичну ймовірність розвитку нових її форм [2, с. 129], які модифікуються в процесі його різнорівневого прояву. Такі процеси прийнято називати дворівневою інтеграцією. У свою чергу, це робить актуальним з'ясування її рис та того, як вони впливають на темпи просування процесу економічної інтеграції та яке місце відводиться інтеграційному розвитку регіонального фінансового простору.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Так, аналіз процесів реалізації порівневої інтеграційної закономірності досить глибоко досліджується багатьма вітчизняними та зарубіжними вченими, зокрема, Клименком Н.П., Кульпінським С.В., Лук'яненком Д.Г., Чернегою О.Б. та ін. Втім, більшість вчених визначають даний поділ на основі взаємодії суб'єктів господарювання, які виступають її інтеграторами. Проте, тісна взаємодія та взаємообумовленість розвитку інтеграційного процесу на мікро- та макрорівнях залишається поза їх увагою, що викривляє уявлення про складність реалізації інтеграційної закономірності.

Метою статті є з'ясування передумов розвитку процесу економічної інтеграції та визначення місця в ньому фінансової складової, що дозволить проаналізувати ступінь розвитку інтеграції регіонального фінансового простору.

РЕЗУЛЬТАТИ

Інтеграційна закономірність опирається на об'єктивний процес інтернаціоналізації господарського життя як на свою основу. Будучи якісно новим щаблем інтернаціоналізації, вона з'являється на тій стадії розвитку останньої, коли потреби розвитку продуктивних сил вступили в протиріччя з вузькими рамками економік окремих країн [3, с. 59]. При цьому саме виникнення інтеграції — явище не тимчасове, не випадкове, а процес закономірний. Тобто його не можна не враховувати у зовнішній і внутрішній політиці [4, с. 96] як економічної так і фінансової сфер, що пов'язано з паралельністю просування їх інтеграційних процесів. Так спільна економічна політика необхідна, щоб сформувати на території усіх держав-членів єдиний економічний простір, в рамках якого компанії та населення всюди мали б однакові умови для господарської діяльності. Для цього необхідна спільна фінансова політика і грошова одиниця. З іншого боку, сам фінансовий союз не можливий без спільної економічної політики, так як єдина валюта не зможе функціонувати при істотно відмінних один від одного національних темпах інфляції, відсоткових ставках, рівнях державного боргу і т.д. Внутрішній економічний і фінансовий простори повинні стати як можна більш однорідні та наблизитися за своїми характеристиками до мононаціонального [5, с. 52]. Найбільших успіхів в даному процесі було досягнуто Європейським союзом як провідним інтеграційним об'єднанням, що якнайдалі просунувся на шляху економіко-фінансової інтеграції.

Спроби відновлення Європи почали інтенсивно вживатися вже після Другої світової війни, що істотно зменшила її економічний потенціал. Відбулося різке скорочення рівня ВВП в 1945 році, що відсувало Італію на рівень 1909 р., Німеччину — 1908 р., Францію — 1891 р., Австрію — 1886 р. [6, с. 4-5]. Проте, під впливом науково-технічної революції прискорився розвиток виробничих сил, що

проявлявся в посиленні процесу економічної інтеграції. Остання стала настільки сильною, що вся підприємницька діяльність країн, так само як і функціонування економік окремих — не тільки малих, але середніх і великих — країн, виявилася в сильній залежності від ступеня залучення у зовнішньоекономічні зв'язки та створювало основу розвитку процесу мікроінтеграції, а той, в свою чергу, процесу макроінтеграції. Проте, розвиток інтеграційної закономірності визначає й зворотній зв'язок, тобто закріплення процесу макроінтеграції здійснюється на основі укладення багатосторонньої угоди між країнами, що втрачають частину державного суверенітету. Частина ж втрачених повноважень країн-членів інтеграційного угруповання переходить до наднаціональних органів, що здійснюють їх реалізацію та створює основу для розвитку мікроінтеграції.

Зокрема, на ранніх етапах свого розвитку мікроінтеграційний процес, посилювався швидким розвитком виробничих сил, пов'язаних з науково-технічною революцією. Цей вирішальний об'єктивний фактор поглиблення інтернаціоналізації господарського життя, а отже, і підвищення інтенсивності зовнішньоекономічних відносин діяв по декількох напрямках. Насамперед науково-технічна революція сприяє підвищенню ефективності суспільного виробництва шляхом збільшення виробничої потужності засобів праці, що досягається на основі подальшої концентрації виробництва й підвищення його оптимальних техніко-економічних розмірів, що реалізується через дію двох тенденцій. З одного боку, збільшення обсягу виробництва, забезпечує досягнення мінімальних витрат на одиницю продукції відповідно до дії закону вартості. Крім того, на процес ціноутворення впливає також закон попиту та пропозиції. Проте не зважаючи на позитивну тенденцію зниження ціни на товари та послуги не спостерігається (4% в 1960 р. до 8% 1984), оскільки окреслена закономірність проявляється як контртенденція в результаті впливу додаткового зовнішнього фактору — інфляції. З іншого боку, зростання обсягів виробництва суб'єктів мікрорівня, призводить до розширення їхніх виробничих потужностей. Так протягом 50—60 років мінімальні розміри оптимального підприємства в автомобільній промисловості збільшилися в 4 рази, у чорній металургії — в 1,5 рази, у нафтопереробній промисловості й у виробництві цементу — в 2 рази, у борошномельній промисловості — на 30% і т.д. Одночасне збільшення розмірів виробництва поєднується з розвитком усе більш вузької спеціалізації, що також призводить до економії на витратах та максимізації прибутку. Тобто зростання доходів підприємств, що обґрунтовується дією законів накопичення та конкуренції, спрямовуються у більш ефективні сфери. Зокрема, стрімке зростання обсягу прямих іноземних інвестицій в 1975 році перевищувало 450 млрд. дол. в порівнянні з 53 млрд. дол. в 1938 році [7, с. 109-116].

Механізм західноєвропейської фінансової інтеграції, включає не тільки державні та наддержавні утворення, діяльність яких проявляється у монетарному та бюджетному регулюванні. Важливою його складовою є великі господарські комплекси — багатонаціональні (БНК) і транснаціональні (ТНК) корпорації, що здійснюють управління значною кількістю фінансових ресурсів.

Основний інтегруючий ефект суб'єктів мікрорівня належить БНК і полягає в тому, що вони сприяють найшвидшому дозріванню матеріальної основи регіональної економічної інтеграції. Ця основа, як відомо, складається в розвитку продуктивних сил і зростаючому рівні міжнародного усупільнення виробництва. БНК активно впливає на ці процеси, прискорюючи тим самим у ряді регіонів переростання більш низьких форм інтернаціоналізації господарського життя в інтеграцію.

Головним інтегратором інтеграційних процесів мікрорівня в країнах Західної Європи повинні були стати багатонаціональні компанії, що дозволили б об'єднати капітали кількох європейських країн задля створення великих господарських утворень, що змогли б конкурувати з американськими ТНК. І з цією метою країни-члени інтеграційного об'єднання, забезпечували привілейовані умови вітчизняним багатонаціональним і транснаціональним компаніям. Якщо наприкінці 50-х років вони закупали приблизно 15% всіх товарів і послуг, що випускалися, то наприкінці 60-х років ця частка збільшилася до 20%, а в Англії вона навіть перевищує середній показник. Замовлення на обладнання та інші засоби виробництва надавалися лише вітчизняним компаніям. В ЄС наприкінці 1971 р. більше 99% урядових контрактів на закупівлю розміщувалися в середині інтеграційного об'єднання. Такий державний ринок захищає великі компанії від іноземної конкуренції краще, ніж будь-які заходи торговельної політики. Проте, мікроінтеграційний процес, обумовив необхідність розвитку не лише процесу макроінтеграції, але й забезпечує взаємообумовленість та взаємозалежність двох процесів. По-перше, налагодження повноцінних міжнародних розрахунків європейських багато- і транснаціональних компаній з третіми суб'єктами господарювання здійснювалося Європейським платіжним союзом (ЄПС), а внутрішні ж розрахунки та управління ресурсами ЄПС — Банком міжнародних розрахунків в Базелі (БМР). По-друге, на вищому ж рівні також закріплювалися пільгові умови для компаній вугледобувної та сталеливарної промисловості, які отримували субсидії та позики з фондів Європейської Спільноти з вугілля та сталі (ЄСВС). Крім того, країни-члени інтеграційного угруповання, здійснювали також безпосереднє втручання в процеси концентрації та заохочення всіляких злиттів між більш великими компаніями для створення в різних галузях економіки гігантських конкурентних компаній. Так, з 1955-1970 рр. в Англії відбулося 14072, в ФРН — 912 і у Франції — 21734 злиттів та поглинань, що призвели до зростання великих компаній, які ставали все більш конкурентоспроможними. Запекла боротьба між компаніями окремих країн вийшла з етапу окремих

зіткнень (таких, як «годинникова війна» між США та Швейцарією в середині 50-х років, «куряча війна» між компаніями США та ЄЕС на початку 60-х років, «соєва війна» між компаніями США та ЄЕС на початку 70-х років, «винна війна» між Італією та Францією в квітні 1974 року і т.п.). Підтримка експортерів державами отримала настільки різноманітний і агресивний характер, що стала об'єктом взаємних обвинувачень країн один одним у використанні несумлінних прийомів конкуренції. Тобто, до кінця 50-х років макроекономічна інтеграція передбачала безпосередню підтримку суб'єктів підприємницької діяльності з метою їх укрупнення та підвищення конкурентоспроможності, а також налагодження міжкраїнових і міжнародних розрахунків, зменшуючи трансакційні витрати через дію закону трансакційних витрат.

На початку 60-х років XIX століття лідери країн ЄЕС, змінюють пріоритети основних інтеграторів процесу мікроінтеграції з БНК на ТНК. Вони передбачають, що компанії західноєвропейських країн на рівноправних умовах можуть створити транснаціональні «європейські компанії» нового типу для досягнення стратегічних цілей, зокрема спільному інвестуванню у сфери економіки, які в найбільшій мірі залежать від технічного прогресу, фінансування довгострокових НДДКР і фундаментальних досліджень. В середині 60-х років частка держави в їх фінансуванні складає у Франції близько 2/3, в Англії більше S, в ФРН та Італії — 1/3 усіх затрат. Одночасно держава приймала на себе промислове запровадження тих нових відкриттів та винаходів, які відрізнялися високою капіталоємністю і більшим ступенем ризику з точки зору окупності витрат і прибутковості [3, с. 135-137].

Таким чином, сприяння подальшому розвитку мікроінтеграційних процесів зумовлює консолідацію бюджетних коштів країн-членів інтеграційного об'єднання (створення бюджету ЄСВС та Євроатому, а потім їх об'єднання в бюджет Співтовариства), які наповнювалися за рахунок країн-учасниць із їх національних бюджетів пропорційно питомій вазі в загальному об'ємі ВВП та розподілялися через різні фонди. А також, координування грошової політики країн-членів Співтовариства та запровадження європейської розрахункової одиниці (єро), яка виконує технічну функцію умовно розрахункової одиниці при проведенні фінансово-кредитних операцій різних установ та фондів Співтовариства, а також визначення єдиних цін на сільськогосподарську продукцію.

З 70-х років макроекономічні процеси на європейському фінансовому просторі прискорилися як в монетарній так і в бюджетній сферах.

Монетарна мікроінтеграція ознаменувалася запровадженням меж коливання європейських валют («валютна змія») та вразі її неефективності введення європейської валютної одиниці, що виконувала функції засобу платежу між валютними органами Співтовариства та засобу накопичення офіційних ліквідних резервів. Крім того, монетарна сфера стала більш контрольованою з боку наднаціональних органів, а саме: скасовуються обмеження свободи надання послуг у сфері діяльності банків та інших фінансових установ, а також запроваджується механізм надання країнам-членам коротко- та середньострокових позик з метою вирівнювання їх платіжних балансів, що діє в рамках Європейського фонду валютного співробітництва та Європейської валютної системи. Тобто, створювалися передумови подальшого розвитку регіонального фінансового простору на основі лібералізації та уніфікації валютної політики Співтовариства, зокрема скасування обмежень на рух капіталу між юридичними та фізичними особами держав-членів; свобода здійснення безготівкових розрахунків; надання «єдиної банківської ліцензії» та інвестиційних послуг у сфері цінних паперів; узгодження законодавчої бази ЄС у сфері застосування та діяльності кредитних відносин відповідно до спільної регулятивної структури тощо.

Зміни в бюджетній макроекономічній складовій стосувалися чергової перебудови структури та зміни умов функціонування суб'єктів мікрорівня¹. Останні ж в міру збільшення своїх розмірів і ускладнення внутрішньокорпоративних відносин в системі організації, вдосконалювали власну фінансову систему. ТНК надають своїм фінансовим компаніям функції своєрідних комерційних банків, що обслуговують внутрішньокорпоративні кредитно-фінансові зв'язки. Поряд з мобілізацією позичкового капіталу на місцевому та міжнародному ринку вони здійснюють приватні операції з вільними грошовими коштами, тобто валютні операції з метою зменшення збитків, пов'язаних з кризовими коливаннями валютних курсів, а заодно і отримання спекулятивного прибутку на коливаннях валютних курсів. Також максимізацію цільової функції ТНК забезпечує ряд прийнятих законодавчих актів, що усувають податкові перешкоди на шляху руху капіталу.

¹ Структура єдиного бюджету Співтовариства була значно розширена, оскільки включала ЄСФ, ЄФОГ, ЄРФ, а також бюджети ЄСВС і Євроатому. Крім того, був створений Новий інструмент Співтовариства (НІС або фонд Ортол) з метою залучення додаткових ресурсів для кредитування проектів в рамках проведення спільної економічної політики Співтовариства. Наповнення єдиного бюджету та численних фондів, здійснювалося за рахунок власних коштів, тобто визначеної частини податків та мит, що надходять до нього оминаючи національні бюджети.

² Зміни в діяльності суб'єктів мікрорівня, стосувалися створення єдиної податкової бази та визначення методу розрахунку податку, але ставки були не уніфікованими; введення системи подвійних ставок згідно якої доходи акціонерів обкладаються єдиним податком; визначення оподаткованого кола товарів і послуг.

Впродовж подальшого розвитку мікроінтеграційних процесів на європейському фінансовому просторі майже нічого не змінюється і як наслідок продовжується негласне протистояння компаній. Наднаціональні ж органи зіштовхуються зі складною дилемою, а саме бажання запобігти небезпечній концентрації виробництва суперечить бажанню стимулювати координацію і раціоналізацію для підвищення рентабельності економіки ЄС. Тому наднаціональне регулювання конкуренції в період створення економічного і валютного союзів досить ліберальне.

Одним з ключових напрямків конкурентної політики, що безпосередньо торкається інвестиційної діяльності ТНК є заборона укладення угод горизонтального і вертикального характеру між двома і більше компаніями, якщо частка ринку товарів і послуг, що представляють собою предмет угоди, складає більше 5% ринку даних товарів і послуг в ЄС, а сукупний річний дохід компаній, що укладають угоду, перевищує 200 млн. євро. Основним елементом регулювання конкуренції є також заборона зловживання домінуючим положенням на Спільному ринку великих компаній, що контролюють більше 40% відповідної продукції ЄС. Додатковим заходом стало введення Європейською радою поправки до існуючої постанови від 1990 року, що передбачає на наднаціональному рівні контроль за злиттями та поглинаннями. Відповідно контролю підлягають компанії сукупний обіг яких перевищує 2,5 млрд. євро, а сукупний обіг компаній, що приймають участь перевищує 100 млн. євро в кожній з принаймні трьох країн ЄС. Дві ж країни (кожна), що приймають участь повинні мати обіг більше 25 млн. євро в кожній з цих трьох країн. Дія цієї постанови та поправки поширюється на трансграничні операції між ТНК як країн ЄС, так і третіх країн, що функціонують на єдиному ринку.

Найбільшим стимулюючим заходом інтеграційного процесу єдиного економічного та фінансового просторів, стало створення Європейського Союзу на основі Маастрихтського договору. Останній передбачав об'єднання усіх напрямків інтеграційного процесу «під дахом» загальних інтеграційних інститутів і загального законодавства [9, с. 40-41]. Крім того, досягнення високого ступеню стійкої конвергенції економічного і фінансового просторів, визначалися на основі ряду критеріїв [9, с. 265]:

1) досягнення високого ступеня стабільності цін, який визначається рівнем інфляції за останні 12 місяців, що не має перевищувати більш ніж на 1,5 процентних пункти середній рівень такого показника принаймні по трьох країнах ЄС, що досягли найбільшої стабільності цін;

2) стійкість фінансового стану уряду, яка вважається досягнутою при державному бюджеті, вільному від надмірного дефіциту. Тобто дефіцит за нормальних умов не повинний перевищувати 3% ВВП при співвідношенні державного боргу до ВВП не більш ніж 60 %;

3) дотримання встановлених меж курсових коливань, що забезпечуються механізмом валютних курсів (МВК) Європейської валютної системи, принаймні протягом двох років і без наявності напруги у такому дотриманні;

4) динаміка «зближення» досягнутого країною в рамках ЄС та її участі у МВК, що відображається рівнем її довгострокових процентних ставок, який за останні 12 місяців не повинний більш ніж на 2 процентних пункти відрізнятись від середнього рівня цього показника принаймні по трьох країнах ЄС, що домоглися найбільшої стабільності цін.

Дотримання макроекономічної конвергенції означає не тільки своєчасне виконання встановлених критеріїв на момент перевірки дотримання умов вступу до валютного союзу, але, як процес, який із створенням валютного союзу тільки розпочинається. Саме від збереження довготривалої конвергенції залежатиме стабільність подальшого економічного розвитку та успіху європейської інтеграції в цілому. Оскільки на передодні вступу до Європейської валютної системи (ЄВС) не всі країни відповідали вищезазначеним критеріям. Так, допустимий рівень інфляції (2,7%) та довгострокових відсоткових ставок (7,8%) був перевищеним лише Грецією (5,4% і 9,8% відповідно у 1997 р.). Суттєва конвергенція була досягнута в питаннях стабільності валютних курсів, які протягом двох років підзвітного періоду майже не відхилялися від меж діапазону у $\pm 2,25\%$, що був визначений на момент укладення Маастрихтського договору (але рішення про розширення діапазону коливань ЄВС до $\pm 15\%$ було прийнято 02.08.1993 р.). Дотримання останнього критерію, тобто дефіциту державного бюджету по-різному дотримувалося країнами ЄС. Три країни ЄС Данія, Ірландія та Люксембург мали у 1997 році профіцит бюджету. Дефіцит вії країнах ЄС був нижчим референтної величини (крім ФРН, дефіцит бюджету якої становив 3%). Хоча у більшості випадків цей критерій було дотримано лише в рік перевірки. У шістьох країнах величина дефіциту знаходилась в межах між 2,5% та 3%. Греція — єдина країна ЄС, дефіцит якої перевищив референтну величину (4%). В деяких країнах дефіцит вдалося скоротити переважно завдяки трансфертним платежам з бюджету ЄС.

Лише чотири країни ЄС дотрималися критерію заборгованості, в яких він перевищив референтної величини у 60% (Фінляндія, Франція, Люксембург та Британія). Серед 11 інших країн ЄС лише в ФРН та Португалії фактична заборгованості була трохи більшою референтної позначки (ФРН в Португалія — 62%). Для інших дев'яти країн цей критерій залишився неподоланим бар'єром [10, с. 64-65]. Проте, неповна відповідність Маастрихтським критеріям, характерна також і для наступних країн-членів ЄВС, зокрема Греції (приєдналася до ЄВС 1 січня 2001 р.), Словенії (1 січня 2007 р.), Кіпру і Мальти (1 січня 2008), а також Словаччини (1 січня 2009 р.). Загальна ефективність розвитку інтеграційного процесу в межах як мікро- так і макрорівнів європейського фінансового простору, здійснюється на основі показника фінансової відкритості — IFIGDP_{eu} (рис. 1).

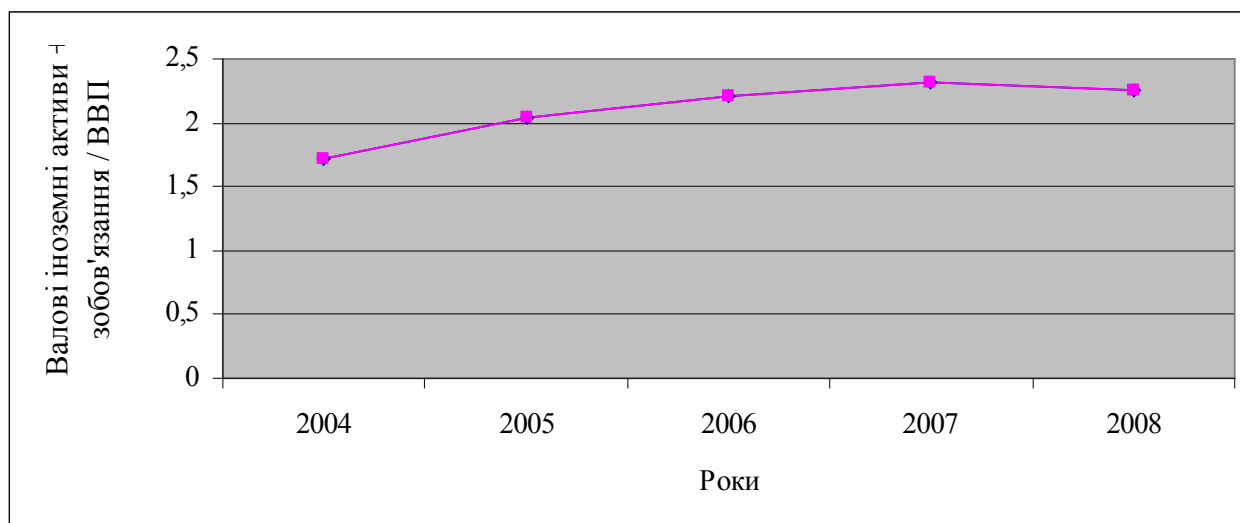

Рис. 1. Розвиток процесу фінансової інтеграції в країнах ЄС

Джерело: розраховано автором на основі 11, 12, 13

Як випливає з даних рис. 1, еволюція даного коефіцієнту зросла до 226 % протягом п'яти років та характеризується істотним зростанням на рівні 54% порівняно з 2004 р. Перевищення показником фінансової відкритості (фінансової інтеграції) граничного рівня в 50%, визначає створення сприятливих макроекономічних передумов розвитку процесу фінансової інтеграції в країнах ЄС. Але ступінь розвитку фінансового простору інтеграційного об'єднання ($GEQGDPeu$) зростає значно повільнішими темпами (рис. 2), тобто в 1,5 рази менше по відношенню до показника відкритості ($IFIGDPeu$).

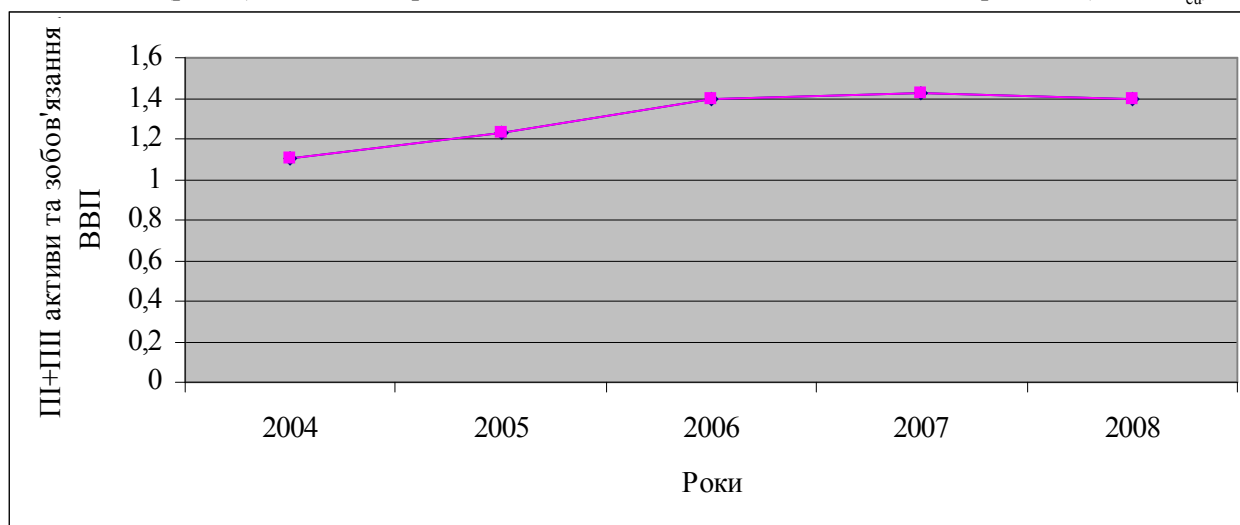

Рис. 2. Рівень фінансової інтеграції країн ЄС, 2004-2008 рр.

Джерело: розраховано автором на основі 11, 12, 13

Таким чином, можна зробити висновок, що процес фінансової інтеграції в країнах європейського фінансового простору протягом 2004-2008 років швидшими темпами розвивається вище ніж вглиб ($GEQGDPeu > IFIGDPeu$), що зумовлюється зростанням руху капіталу та тісним взаємозв'язком даного процесу з економічною інтеграцією (рис. 3).

Отже, фінансова інтеграція регіонального фінансового простору за останні п'ять років стала провідною закономірністю в країнах ЄС в порівнянні з економічною інтеграцією. Водночас особливістю останньої є те, що дані інтеграційні процеси розвиваються паралельно взаємовпливаючи та взаємообумовлюючи один одного.

ВИСНОВКИ

Посиленням процесу інтернаціоналізації в країнах Західної Європи відбувається зміни сфер і закономірностей його проявів. Спочатку даний процес відбувався у формі міжнародної торгівлі (зокрема на початку здійснювався на основі поділу праці) і створенні регіонального товарного ринку. Згодом пріоритети інтеграційної закономірності, що реалізуються на основі ряду економічних законів, переміщуються в сторону інших сфер, зокрема фінансів. Тобто фінансова інтеграція є похідною від економічної та проявляється на двох рівнях, що взаємообумовлюють розвиток один одного. Проте, розвиток інтеграційних процесів європейського фінансового простору просувається в 1,5 рази швидше в порівнянні з економічними. Тобто дані процеси характеризуються різною інтенсивністю, а також поступовим виокремленням фінансового союзу в окремий етап інтеграції.

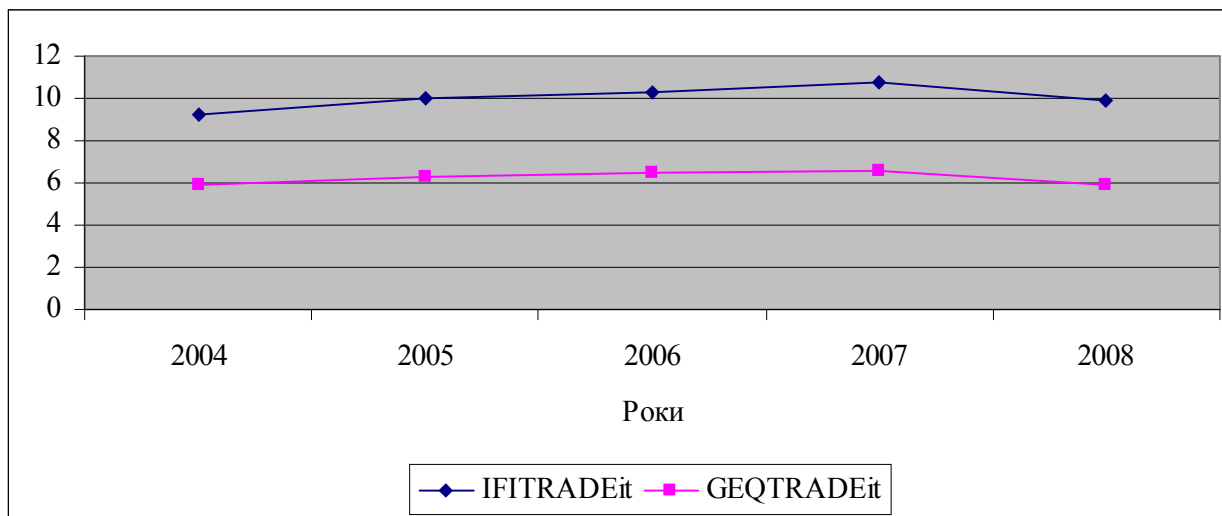

Рис. 3. Взаємозв'язок фінансової та економічної інтеграції країн ЄС, 2004-2008 рр.
Джерело: розраховано автором на основі 11, 12, 13

ЛІТЕРАТУРА

1. Пищик В. Европейская конституция и ее роль в валютной интеграции. / В. Пищик // Мировая экономика и международные отношения. — 2005. — №1. — С. 66-74
2. Евстигнеев В.Р. Валютно-финансовая интеграция ЕС и СНГ: сравнительный семантический анализ. / В.Р. Евстигнеев. — М.: Наука, 1997. — 271 с.
3. Западноевропейская интеграция и мировая экономика (Ред. кол. Х. Ноков (НРБ), Т. Паланкаи (ВНР), Р. Гюндель (ГДР) и др.) — М.: Мысль, 1979. — 350 с.
4. Константинов Ю.А. Две интеграции — два валютно-финансовых механизма. / Ю.А. Константинов. — М.: Финансы и статистика, 1986.—302 с.
5. Экономика Европейского союза: Учебник / Г.Ю. Гагарина, В.В. Громыко, З.М. Окрут, О.В. Сагинова. — М.: Экономистъ, 2003. — 399 с.
6. Иноземцев В. Восставшая из пепла: Европейская экономика в XX веке. / В. Иноземцев // Мировая экономика и международные отношения. — №1. — 2002. — С. 3-13
7. Хвойник П.И. Международная капиталистическая торговля. / П.И. Хвойник. — М., 1977. — 350 с.
8. Шемятенков В.Г. Европейская интеграция. Учебное пособие. / В.Г. Шемятенков. — М.: Международные отношения, 2003. — 400 с.
9. Європейська інтеграція та Україна / за ред. В.Є. Новицького, Т.М. Пахомової та В.І. Чужикова. Навчально-методичний посібник. — К.: Міністерство економіки та з питань інтеграції України, Міністерство закордонних справ ФРН, Тов-во К.Дуйсберга (ФРН). — 2002. — 480 с.
10. Шнирков О.І. Міжнародні валютні угруповання: Частина I. Європейський валютний союз. Конспект лекцій. / О.І. Шнирков, О.В. Кузнецов, С.В. Кульпінський. — К.: ІМВ КНУ ім. Тараса Шевченка, 2000. — 158 с.
11. Philip R. Lane And Gian Maria Milesi-Ferretti. International Financial Integration. International Monetary Fund. IMF Staff Papers Vol. 50, 2003. — 32 pp.
12. Monthly bulletin. European Central Bank. November 2009. — 215 pp. //www.sdw.ecb.europa.eu/reports.do?node=100000215//
13. Statistics Pocket Book. European Central Bank. July 2009. — 57 pp.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ТА ДОМОГОСПОДАРСТВ ЯК ОСНОВА ФІНАНСОВОЇ БАЗИ РЕГІОНУ

Нехайчук Д.В., к.е.н., доцент, НАПКБ

У статті розкривається сутність та склад фінансів на регіональному рівні. Показується значення таких складових як фінансові ресурси підприємств та домогосподарств регіону. Робляться відповідні висновки щодо секторного підходу до оцінки фінансової бази регіону.

Ключові слова: фінансові ресурси, підприємства, домогосподарства в економіці регіону.

ВСТУП

Практика показує, що єдині методологічні розробки з аналізу фінансових ресурсів регіону на сьогодні відсутні. Це створює труднощі у зборі та обробці даних щодо існуючого механізму формування, розподілу й використання фінансових ресурсів на місцях і ще більші проблеми, пов'язані із оцінкою діючої регіональної системи фінансового регулювання. Різновиди методик обумовлюються в обмеженні поняття «фінансові ресурси» тими чи іншими фінансовими засобами, які мають відношення до даної території, і які систематизовано у такі підходи до аналізу [1, с. 59]:

- 1) фінансові ресурси регіону обмежуються територіальним бюджетом і децентралізованими грошовими фондами, які залишаються в розпорядженні підприємств даної області [4, 7, 9];
- 2) фінансові ресурси регіону подаються у вигляді кінцевого результату діяльності всіх підприємств і організацій, розміщених у регіоні, включаючи засоби, які формуються в результаті перерозподілу грошових коштів населення (сплата обов'язкових відрахувань із фонду оплати праці) [3, 5, 6];
- 3) фінансові ресурси регіону аналізуються, як сукупність створених в регіоні доходів і залучених ззовні фінансових ресурсів, ресурсів централізованих фондів, коштів міжнародних фінансових організацій [8, 10, 11].

Досвід фінансового регулювання свідчить про те, що органами державного регулювання регіону взагалі питання розрахунку можливих фінансових ресурсів території не ставиться, що приводить до недостатньо ефективного використання інструментарію фінансового механізму регулювання економіки території. Оцінка фінансових ресурсів регіону проводиться за результатами виконання регіональної програми соціально-економічного розвитку і обмежується коштами місцевих бюджетів і централізованими загальнодержавними фондами. Однак, ми вважаємо, що в основі фінансової бази регіону повинен лежати секторний підхід, який дасть можливість охопити всі сектори регіональної економіки в питаннях фінансового забезпечення територіального розвитку та представить цілісну картину наявності фінансових ресурсів на які спрямовується дія інструментаріїв фінансового механізму. Згідно даного підходу фінанси регіону розглядаються як: фінанси сектору державного управління (місцевих органів влади), фінанси сектору не фінансових установ (виробництва), фінанси домашніх господарств, фінанси, створені в секторі фінансових і кредитних установ регіону (депозити в національній і іноземній валюті, кошти, залучені через ринок місцевих боргових зобов'язань), фінанси тіньового сектору економіки [1, с. 74].

Дані підсистеми фінансів тісно пов'язанні між собою, оскільки за рахунок фінансів сектору підприємств і домогосподарств формуються фінансові ресурси місцевих органів влади і саме на них спрямовані механізми формування останніх через фінансове та податкове регулювання. У свою чергу фінансові ресурси місцевих органів влади значною мірою повертаються населенню та підприємствам у вигляді субсидій, дотацій, соціальних програм та капіталовкладень. Фінанси підприємств та населення також пов'язанні між собою: для більшості громадян заробітна плата та дивіденди, які вони отримують від підприємств, є основними джерелами формування власних фінансових ресурсів. З іншого боку, ці ресурси поповнюють фінанси підприємств, через споживання, купівлю акцій та утворення малих підприємств.

При оцінці фінансової бази за вихідну точку беруться саме фінансові ресурси та можливості господарських підприємств, установ, організацій різних форм власності та видів діяльності, оскільки з їх допомогою створюється валовий внутрішній продукт регіону, що є джерелом фінансових ресурсів місцевої влади.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є наукове обґрунтування секторного підходу до визначення обсягів і структури фінансових ресурсів підприємств і домогосподарств в економіці регіону.

РЕЗУЛЬТАТИ

Фінансові ресурси суб'єктів господарювання є основою фінансової бази регіону, що підтверджують дані табл. 1. Фінансові ресурси суб'єктів господарювання формуються за рахунок створення та розподілу валового регіонального продукту відповідної території, а також перерозподілу фінансових ресурсів між іншими секторами регіональної економіки.

Структура джерел фінансових ресурсів підприємств в АРК
(у відсотках до загального обсягу за роками)

	2004	2005	2006	2007	2008
Всього	100	100	100	100	100
у тому числі за рахунок					
коштів державного бюджету	10,2	8,2	6,7	6,6	5,4
коштів місцевих бюджетів	8,5	4,2	5,3	6,7	4,8
власних коштів підприємств та організацій	62,4	52,0	57,7	50,3	56,7
кредитів банків та інших позик	5,9	13,5	15,6	16,6	16,7
коштів іноземних інвесторів	4,4	10,8	3,2	5,0	4,6
коштів вітчизняних інвесторів	1,4	1,0	0,9	1,1	1,6
інших джерел фінансування	7,2	10,3	10,6	13,7	10,3

За матеріалами Міністерства економіки АРК

Фінансові ресурси підприємств, як важлива складова фінансової бази регіону, направлені на розвиток і утримання виробничої та соціальної інфраструктури регіону. Головним джерелом формування коштів підприємств, передбачених для фінансування інфраструктури є їх прибуток та амортизаційні відрахування.

Співвідношення між прибутковими і збитковими підприємствами автономії на протязі 2003-2008 років не мало суттєвих змін (рис. 1).

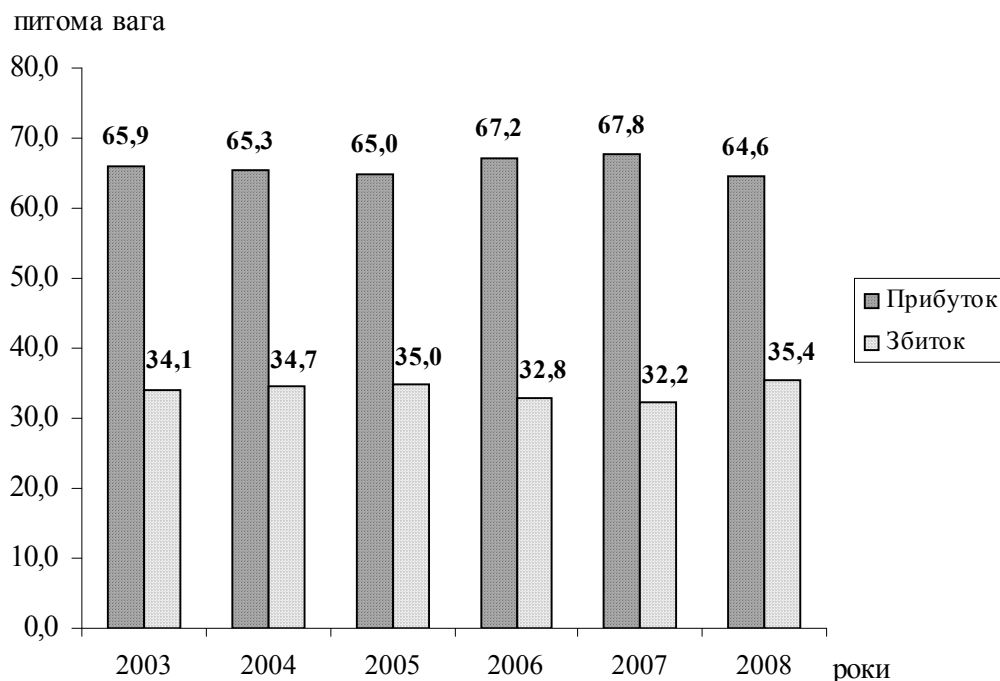

Рис. 1. Співвідношення кількості збиткових і прибуткових підприємств Автономної Республіки Крим за 2003-2008 роки (за даними ГУ статистики в АРК)

Але збитки в абсолютному виразі значно зросли у 2008 році, як у цілому по автономії, так і в розрізі видів діяльності, про що свідчать дані табл. 2.

Позитивні тенденції на протязі 2003-2007 років в цілому за фінансовими результатами автономії змінилися на значне зростання збитків у 2008 році. Величезні збитки мало будівництво, торгівля, операції з нерухомим майном.

Оцінка фінансового результату виробничого сектору показує, що:

- по-перше, спрямування фінансових ресурсів в одну з галузей, автоматично зменшує показники в іншій (тобто в умовах обмеженості фінансових ресурсів неможливо здійснити перерозподіл коштів, який забезпечив би комплексний розвиток економіки, тому доводиться вибирати пріоритети);
- по-друге, вибір пріоритетів фінансування повинен спиратися на найперспективніші галузі чи форми господарювання, які можуть дати очікуваний ефект (так, в АРК пріоритетними галузями вибрано сільське господарство, харчову та переробну промисловість, а спрямування в ці галузі фінансових потоків дало можливість підвищити фінансовий результат);
- по-третє, існує об'єктивна необхідність закріплення позитивних тенденцій, шляхом оптимального розподілу фінансових ресурсів за галузями економіки (тобто системний підхід має забезпечува-

Таблиця 2

Фінансовий результат діяльності підприємств в розрізі галузей економіки АРК за 2003-2008 роки, тис. грн.

Галузі	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Всього по АРК прибуток, збиток (-)	51,9	317,2	605,6	637,8	512,4	-1578,1
Промисловість	-119,5	70,0	281,4	535,6	418,1	-23,5
Сільське господарство	34,4	200,0	354,5	28,2	219,1	197,1
Транспорт і зв'язок	237,5	101,9	-38,4	-16,4	12,1	-127,0
Будівництво	4,1	-33,0	-2,3	29,5	-57,3	-506,3
Торгівля	-10,1	12,1	12,7	106,7	6,3	-252,2
Діяльність готелів та ресторанів	-22,4	-17,6	-16,3	-30,3	-26,8	-235,3
Операції з нерухомим майном	-26,4	-15,4	-3,4	-28,8	-17,7	-506,0
Житлово-комунальне господарство	-0,2	3,8	6,4	-3,3	19,2	-50,6
Фінансова діяльність	3,0	12,1	4,9	9,3	11,8	-11,3

За даними Головного управління статистики в АРК.

тися шляхом поетапного «підтягування» не окремих галузей, а кожної з них, з метою формування багатогалузевої структури економіки з усіма їй необхідними ефективними зв'язками).

І останнім напрямком, на наш погляд, має стати пошук додаткових пріоритетів чи можливостей зміцнення фінансової бази регіону. Для АРК у даному напрямку перспективним є, наприклад, розвиток курортно-туристичної галузі, оскільки автономія багата на історико-архітектурні та культурні цінності, а також рекреаційні ресурси.

У багатьох країнах світу амортизаційні відрахування, як внутрішнє джерело відтворення основного капіталу, посідає одне з провідних місць, а амортизаційній політиці надається значна увага.

Але амортизація являє собою надзвичайно складне економічне явище. Серед науковців немає однозначного підходу до ролі амортизації як джерела фінансових ресурсів. Це зумовлено як природою амортизації, так і протиріччями нормативних документів щодо регулювання амортизаційних фондів підприємства.

Ми цілком розділяємо думку Л. Бабич [12, с. 164], що однією з головних проблем сучасної амортизаційної політики є нецільове використання підприємствами амортизаційних відрахувань, оскільки податковий метод амортизації не визначає, на які заходи можуть використовуватися амортизаційні кошти. Це сталося у зв'язку зі скасуванням положень законодавства щодо формування амортизаційного фонду підприємства. Тому надходження грошових коштів від амортизації використовується не за призначенням, тобто на фінансування капіталовкладень, а на поточні витрати.

Амортизація в операційних витратах з реалізованої продукції у 2007 році складала 1669,9 млн.грн., а у 2008 році — 2043,9 млн.грн. (табл. 3).

Таблиця 3

Амортизація за галузями економіки АРК, млн. грн.

Найменування галузей	2007	2008
Усього	1669,9	2043,9
Сільське господарство	110,9	128,0
Промисловість	626,9	705,6
Будівництво	96,9	189,3
Торгівля	93,4	111,3
Транспорт і зв'язок	89,1	108,2
Діяльність готелів та ресторанів	80,2	77,2
Операції з нерухомим майном, оренда	451,3	568,9
Житлово-комунальне господарство	36,1	52,5

За даними Головного управління статистики в АРК

З таблиці 3 видно, що амортизаційні відрахування є значним фінансовим ресурсом розвитку як підприємств, так і регіону в цілому.

Окрім фінансів суб'єктів господарювання другою важливою складовою фінансової бази регіону є фінанси сектору домогосподарств, тобто населення регіону. Фінанси сектору домашніх господарств регіону — це грошові фонди, що формуються з доходів громадян, отриманих на основі трудової, господарської та іншої діяльності, або із спадщини. Вони знаходяться у розпорядженні територіаль-

них громад у вигляді вкладів, заощаджень і депозитів у банківській системі та інших фінансових установах.

Сукупний дохід домашніх господарств в своїй структурі включає:

1) вироблений ними дохід в процесі виробництва товарів і надання послуг, що споживаються як у домашніх господарствах (внутрішнє споживання чи самоспоживання), так і реалізуються на товарному ринку (офіційне або неофіційне споживання);

2) загальний дохід сім'ї, отриманий при перерозподілі сукупного змішаного доходу від ведення домашнього господарства та індивідуальної приватної діяльності й доходу від власності (надходження доходів індивідуальних власників, дивідендів, рентних платежів, надходження із фінансової системи (відсотків на заощадження в усіх формах, доходів від продажу іноземної валюти та інші));

3) офіційну і неофіційну оплату праці;

4) соціальні трансферти (пенсії, стипендії, допомоги, інші види соціальної підтримки);

5) трансферти, отримані з-за кордону (табл. 4).

Таблиця 4

Доходи населення АРК, млн. грн.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Доходи всього	8135	10022	13883	16834	22878	31537
в т.ч.						
заробітна плата	3522	4249	5721	7200	9435	12338
прибуток та змішаний дохід	1097	1343	1853	2316	3349	4904
доходи від власності	249	267	316	354	574	—
соціальні допомоги	1322	1931	3196	3728	4743	6817
Наявний дохід	5983	7676	10806	13006	16957	23948

За даними Головного управління статистики в АРК

Визначити загальний обсяг фінансових ресурсів населення для конкретного регіону дуже важко, оскільки в процесі обрахунку обов'язково будуть упущені додаткові чи альтернативні джерела власних надходжень громадян, такі як доходи поза місцем основної діяльності, отримані за межами регіону, де проживають ті чи інші громадяни або із-за кордону, також неофіційні доходи. Лише на основі щорічних декларацій про доходи громадян, неможливо встановити точну кількість грошових ресурсів, які зосереджені в руках населення, особливо в умовах при яких нелегальний економічний сектор займає понад 50%, і саме в ньому зосереджена більша частка фінансових ресурсів регіону. Проте фінансові ресурси громадян відіграють важливе значення в економіці регіону, оскільки нарахування на фонд оплати праці, незважаючи на надмірне податкове навантаження, на сьогодні займають основну питому вагу власних надходжень регіональних бюджетів, а також формування грошових коштів Пенсійного та інших централізованих цільових фондів.

В структурі доходів заробітна плата складає 39,1%, соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти — 42,6%, прибуток та змішаний дохід — 15,6%.

При розрахунку фінансових ресурсів населення слід також брати до уваги і кількість тих грошових коштів, на які громадяни мають повне право, але які не можуть отримати в силу заборгованості з заробітної плати від роботодавців (табл. 5). Це, так звані, пасивні ресурси населення, які залишаються в розпорядженні підприємств та організацій, що користуються ними на безкредитній основі

Таблиця 5

Динаміка розрахунків по заборгованості із заробітної плати в 2008-2009 роках, тис. грн.

Найменування сфери	на 01.01. 2008 р.	на 01.04. 2008 р.	на 01.07. 2008 р.	на 01.10. 2008 р.	на 01.01. 2009 р.	на 01.04. 2009 р.	на 01.07. 2009 р.	на 01.10. 2009 р.
Освіта	—	87,8	64,8	148,0	—	—	—	—
Охорона здоров'я	—	—	50,7	—	—	—	—	34,9
Культура	—	—	—	—	139,6	—	—	—
Промисловість	20055,2	21761,2	23835,6	26236,3	28049,8	31688,6	35034,0	37528,5
АРК	11755,3	12515,2	12075,6	11074,4	13019,8	14043,3	15014,9	14343,4
Будівництво	1328,2	957,6	899,1	839,0	986,7	2563,0	4088,3	5499,5
ЖКГ	2951,1	3909,5	3544,1	2775,0	2730,9	6219,4	7489,58	5458,8
Курорти	1138,4	1923,2	283,4	34,7	3332,0	4790,7	1049,5	582,6
Молодіжна політика	—	—	—	—	10,2	—	—	—
Інформаційна сфера	804,2	—	—	41,2	41,2	105,1	217,4	191,9
Торівля	24,7	73,7	51,1	9	79,7	82,5	100,7	98,1

За даними Міністерства праці та соціальної політики АРК

та, одночасно, знецінюються під впливом інфляційних процесів, а також не забезпечують можливий приріст грошових ресурсів населення, наприклад, від банківських чи інших вкладів.

Наявність ситуації, при якій у регіоні існує заборгованість із заробітної плати в тій чи іншій галузі або сфері життєдіяльності знижує рівень господарської діяльності, погіршує відношення до праці громадян, не забезпечує їх соціальних гарантій та підриває довіру населення до місцевої влади в цілому. Відповідно усі ці фактори негативно впливають на формування фінансової бази, в структурі якої фінансові ресурси населення відіграють нагромаджуючу, відновлювальну та інвестиційну ролі.

ВИСНОВКИ

Секторний підхід до оцінки фінансової бази регіону дає можливість визначити: а) структуру її формування і наявність реальних фінансових можливостей щодо залучення додаткових ресурсів для розширеного відтворення економіки регіону; б) взаємозв'язки між секторами, які проявляються на стадії «переливу» фінансових ресурсів з перспективою підтримки та розширення фінансової бази окремого сектору. Використання даного підходу у практиці фінансового регулювання дає змогу вдало поєднати важелі фінансового механізму державного регулювання із визначеними завданнями та пріоритетами розвитку регіональної економіки.

Подальші дослідження в цьому напрямку передбачають розробку методичних підходів до оцінки ефективності формування і використання фінансових ресурсів підприємств і домогосподарств в економіці регіону.

ЛІТЕРАТУРА

1. Матеріали та статистичні збірники Головного управління статистики в АРК 2003-2008 рр.
2. Бречко О.В. Фінансовий механізм державного регулювання економіки регіону (на прикладі Тернопільської області). Спеціальність 08.02.03. — Організація управління, планування та регулювання економікою; дис. к.е.н. / О.В. Бречко. — Київ, 2004
3. Абанкіна І. Доходи муниципальних образований. / І. Абанкіна, Т. Абанкіна, А. Высоковский. // Финансы. — 1998. — №2. — С. 17-21.
4. Долішній М. Соціально-економічний потенціал регіону. / М. Долішній, Є. Бойко, І. Петрович і ін. — К.: Наукова думка, 1985. — 216 с.
5. Павлова Л.Н. Финансовый менеджмент. Управление денежным оборотом предприятий: Учебник для вузов. / Л.Н. Павлова. — М.: Банки и биржа, ЮНИТИ, 1995. — 400 с.
6. Павлюк К.В. Фінансові ресурси держави: суть, склад, структура. / К.В. Павлюк. // Фінанси України. — 1996. — №2. — С.16-24.
7. Романова Л.А. Экономика региона: самостоятельность и государственное регулирование. / Л.А. Романова. — Пермь: Перм.ун-т, 1994. — 36 с.
8. Сенгачов В.К. Фінансові ресурси народного господарства. / В.К. Сенгачов. — М.: Фінанси та статистика, 1982. — С. 49.
9. Стеченко Д.М. Управління регіональним розвитком: Навч. посібник. / Д.М. Стеченко — К.: Вища школа, 2000, 223 с. — С.64-128.
10. Улюкаев А. Государственные финансы и региональное развитие. / А. Улюкаев // Вопросы экономики. — 1998. — №3. — С. 4-17.
11. Хачатурян С.В. Суть фінансових ресурсів та їх класифікація. / С.В. Хачатурян. // Фінанси України. — 2003. — №4. — С. 77-81.
12. Бабич Л.М. Актуальні проблеми амортизаційної політики в контексті податкового реформування. / Л.М. Бабич // Теорії мікро-макроекономіки. Збірник наукових праць професорсько-викладацького складу і аспірантів: Знання України. — 2003. — С. 162-167.

ОСОБЕННОСТИ ОЦЕНКИ СФЕРЫ ФИНАНСОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ И ФИНАНСОВОГО РЕЗУЛЬТАТА ПРОМЫШЛЕННОГО ПРЕДПРИЯТИЯ

Цопа Н.В., к.э.н., доцент, НАПКС

В статье выявлены отраслевые цели, определяющие специфику оценки функционирования предприятия тяжелого машиностроения. Рассмотрены показатели оценки сферы финансового обеспечения и финансового результата промышленного предприятия с учетом его текущих целей и жизненного цикла.

Ключевые слова: оценка функционирования, система показателей, сфера финансового обеспечения, сфера финансового результата.

ВВЕДЕНИЕ

Оценка сферы финансового обеспечения и финансового результата является составной частью методики оценки функционирования предприятия крупного машиностроения наряду с оценками производственной, сбытовой, снабженческой сферы, сфер персонала, имиджа, рекламы и конкурентов.

Проблемы функционирования предприятий исследовались в работах К. Редченко, Г. Шепеленко, Л. Мейсела и многих других [1-4]. Однако большинство из существующих подходов достаточно трудоемки, не учитывают влияние рынка, особенности сферы, в которой функционирует предприятие.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧИ

Целью статьи является усовершенствование системы показателей оценки сферы финансового обеспечения и финансового результата промышленного предприятия с учетом стадии жизненного цикла самого предприятия.

РЕЗУЛЬТАТЫ

Для оценки функционирования предприятия, прежде всего, необходимо построить объектную модель хозяйственных процессов, которые должны оцениваться. Идентификация оцениваемых процессов или сфер деятельности предприятия должна базироваться на нахождении ответов на следующие вопросы:

- какие сферы деятельности являются основными для предприятия;
- какие ключевые бизнес-процессы входят в эти сферы деятельности;
- какова структура основных сфер деятельности предприятия;
- сколько показателей минимально достаточно для оценки каждой сферы деятельности;
- кто является основными участниками и контролерами эффективности сфер деятельности.

При формировании системы показателей оценки функционирования предприятия крупного машиностроения будем основываться на предпосылке, что показатель оценки должен представлять собой сопоставление двух факторов — фактора цели и фактора ее достижения.

Определение целей сфер деятельности, в отличие от глобальной цели предприятия:

- оценка фактического положения и миссии отрасли;
- определение возможных целей на основе потенциального направления развития отрасли;
- расстановка целей по приоритетам;
- определение качественных, количественных и временных параметров целей.

Цели отрасли тяжелого машиностроения в Украине определяются особенностями его функционирования, такими как:

- сравнительно компактное территориальное размещение машиностроительных мощностей, связанных развитой системой путей сообщения;
- наличие региональных машиностроительных и сырьевых агломераций (Харьковской, Краматорской, Мариупольской, Луганской, Николаевской, Запорожской, Днепропетровской);
- выгодное геополитическое положение Украины, которая имеет границы с семью странами, из которых три являются частями бывшего СССР и до сих пор имеют тесные производственные связи с украинскими предприятиями.

Это обуславливает следующие отраслевые цели, определяющие специфику оценки функционирования предприятий тяжелого машиностроения [5]:

- переориентация на производство конкурентоспособных товаров для внешних рынков;
- освоение новых прогрессивных технологий;
- внедрение информационных систем для принятия управленческих решений;
- освоение экономических методов управления в условиях перехода к рыночным отношениям;
- территориальная организация машиностроительного комплекса;
- освоение производства инновационных образцов машиностроительной продукции с учетом минимизации отходов и возможности их дальнейшего использования для выпуска других товаров;
- расширение номенклатуры машиностроительной продукции за счет разработки и производства многофункциональной техники, способной конкурировать с зарубежными аналогами;

- увеличение валютных поступлений от экспорта машиностроительной продукции путем использования достижений научно-технического прогресса.

Цели отрасли напрямую влияют на формирование набора ключевых сфер деятельности предприятия и цели этих сфер деятельности. Как показывает практика, определение целей сферы деятельности является одной из самых сложных задач при оценке функционирования предприятия. Это объясняется тем, что в оперативной деятельности учитываются вспомогательные, а не ключевые бизнес-процессы, в которых связь со стратегическими целями выражается опосредованно. К тому же далеко не все предприятия имеют четкую стратегию развития по сферам деятельности. Кроме того, в стратегическом плане цели устанавливаются для отделов, а не для сфер деятельности. Оценка же функционирования по отделам является бессмысленной, ввиду различия организационной структуры на различных предприятиях даже в одной отрасли, к тому же распределение функций между одинаковыми отделами на разных предприятиях тяжелого машиностроения может отличаться.

Факторы достижения целей базируются на концепции критических факторов успеха, разработанной в [6]. Он исходит из предпосылки, что существует ограниченное количество факторов, которые оказывают существенное влияние на результат функционирования предприятия. Для определения факторов достижения целей предлагается использовать рекомендации [7], согласно которым можно выделить три типа факторов:

- общие факторы успеха, обеспечивающие удовлетворение рыночных потребностей, то есть факторы успеха на рынке сбыта;
- факторы успеха процессов, обусловленные характерными особенностями его протекания, а также ресурсами и квалификацией персонала, которые обеспечивают процесс;
- факторы успеха, отражающие специфику бизнес-процесса, которые проявляются в ходе формирования и последующего анализа специфической для данного процесса области влияния факторов успеха, а также по результатам интервью с участниками хозяйственного процесса.

Чем больше базовых или первичных показателей измеряется и учитывается на промышленном предприятии, тем большее разнообразие производных показателей, соответственно и большее количество достигнутых целей и решенных задач может быть оценено.

Возможность расчета и анализа показателей функционирования предприятия определяется наличием и развитостью управленческого учета.

Под управленческим учетом обычно понимается идентификация, сбор, регистрация, обобщение, анализ и передача внутренним пользователям информации, необходимой для управления организацией. Такая информация бывает востребована в процессе подготовки данных, необходимых для принятия управленческих решений, впоследствии отражающихся в планах разного уровня, а также при контроле исполнения планов. Поэтому можно сказать, что управленческий учет представляет собой систему информационного обеспечения процессов планирования и контроля на всех уровнях управления: начиная от стратегии и заканчивая оперативными бюджетами [8, 9].

Анализируя показатели функционирования предприятия, важно учитывать ту стадию жизненного цикла, на которой находится на момент проведения исследования промышленное предприятие.

Так как предприятие является экономическим субъектом, и основная глобальная цель его существования — получение прибыли, то можно выделить всего два чередующихся этапа жизненного цикла:

- функционирование с получением максимально возможной прибыли;
- реорганизация одной или нескольких сфер деятельности предприятия с временным отказом от получения максимальной прибыли.

Результатом учета жизненного цикла для предприятий тяжелого машиностроения будет таблица 1.

Рассмотрим более подробно особенности оценки сферы финансового обеспечения промышленного предприятия.

В условиях рыночной конкуренции залогом устойчивого развития предприятия является его оптимальное финансовое обеспечение, под которым понимается обеспечение предприятия основными и оборотными активами, собственными и заемными финансовыми ресурсами, достаточными для выпуска предусмотренного объема производства. Финансовое обеспечение предполагает бесперебойность процесса производства и реализации продукции, минимизацию затрат предприятия. Это возложено на менеджеров, которые должны обеспечить надежное снабжение предприятия необходимыми ресурсами, особенно для успешного развития основного производства. При оценке функционирования сферы финансового обеспечения следует учитывать цели, представленные в табл. 2.

Повышение фондоотдачи является неременным условием повышения эффективности производственной деятельности, т.к. рост данного показателя свидетельствует о степени интенсивности роста объема выпускаемой продукции.

Оборачиваемость текущих активов определяется временем (в днях), в течение которого денежные средства совершают полный оборот, начиная от приобретения производственных запасов и кончая поступлением денег на счета фирмы [10]. Продолжительность одного оборота рассчитывается делением числа дней в периоде на количество оборотов. Этот показатель характеризует эффективность использования оборотных средств. Ускорение оборачиваемости оборотных средств приводит к повы-

Таблица 1

Пример основных показателей оценки функционирования предприятия тяжелого машиностроения по сферам деятельности в зависимости от этапа жизненного цикла

Сфера деятельности	Реформирование	Максимальная отдача
Снабжение	Количество поставщиков	Коэффициент зависимости от цен на сырье
Производство	Возрастная структура и технический ресурс парка машин и оборудования	Стабильность производственного процесса (ритмичность, уровень загруженности в течение определенного времени)
Сбыт	Количество и частота заказов	Доля сбытовых затрат
Персонал	Коэффициенты текучести кадров с разбивкой по приему и по выбытию сотрудников	Производительность
Финансовое обеспечение	Фактический и необходимый объем инвестиций (для поддержания и развития имеющегося потенциала)	Объем портфеля заказов (общий объем предполагаемых продаж)
Финансовый результат	Показатели финансовой устойчивости	Показатели рентабельности
Реклама	Участие в выставках и экспозициях	Эффективность влияния рекламы на объем продаж
Конкуренты	Доля рынка	Количество конкурентов

Таблица 2

Цели и показатели оценки сферы финансового обеспечения

Этап жизненного цикла			
Реформирование		Полноценное функционирование	
Цель	Показатели	Цель	Показатели
Повышение фондоотдачи	Фондоотдача, ФО	Снижение объемов просроченной задолженности	Доля просроченной задолженности, Дпз
Управление обеспеченностью собственными источниками средств	Доля обеспеченности собственными источниками финансирования оборотных средств, Осс	Повышение оборачиваемости средств	Коэффициент оборачиваемости текущих активов, Коб

бождению средств, которые используются на дополнительный выпуск продукции и другие цели. Это дает возможность предприятию при одном и том же объеме оборотных средств выпускать больше продукции, быстрее ее реализовывать и тем самым улучшать свое финансовое положение [11].

Кроме вышеперечисленных показателей, для оценки финансового обеспечения промышленного предприятия могут также применяться такие показатели как: коэффициент обновления основных фондов, коэффициент выбытия основных фондов, коэффициент прироста основных фондов, коэффициент развития основных фондов, коэффициент износа основных фондов, коэффициент годности основных фондов, объем портфеля заказов (общий объем предполагаемых продаж), фактический и необходимый объем инвестиций (для поддержания и развития имеющегося потенциала), уровень инновационной активности (объем инвестиций в нововведения), просроченная задолженность (дебиторская и кредиторская).

Рассматривая особенности оценки сферы финансового результата промышленного предприятия, следует отметить, что данная сфера более всего связана с целями первого уровня управления [12], так как собственники предприятия в основном заинтересованы в росте прибыльности предприятия (или в виде прямой прибыли от деятельности, или в виде курсовой разницы при оценке акций предприятия). Для оценки функционирования сферы финансовых результатов следует рассматривать цели, представленные в табл. 3.

Для оценки ликвидности могут использоваться коэффициенты покрытия, быстрой ликвидности, абсолютной ликвидности, чистый оборотный капитал. Выбор конкретного показателя зависит от целей высших уровней управления.

Цели и показатели оценки сферы финансовых результатов

Этап жизненного цикла			
Реформирование		Полноценное функционирование	
Цель	Показатели	Цель	Показатели
Повышение ликвидности	Показатели ликвидности, Лик	Обеспечение необходимого уровня рентабельности	Показатели рентабельности, Рен

Основным показателем рентабельности является рентабельность деятельности, но в зависимости от целей связанных сфер деятельности могут применяться также коэффициенты рентабельности активов, собственного капитала, продукции и т.п.

ВЫВОДЫ

Предложенная система показателей позволит оценить состояние сферы финансового обеспечения и финансового результата предприятия тяжелого машиностроения с учетом его текущих целей и жизненного цикла.

Применение предлагаемых в данной работе показателей оценки динамики функционирования сферы финансового обеспечения и финансового результата предприятия тяжелого машиностроения, построенных на принципах учета жизненного цикла и уровней управления, позволит повысить точность оценки состояния предприятия с учетом его целей в определенных сферах деятельности.

ЛИТЕРАТУРА

1. Редченко К. Стратегічний аналіз у бізнесі / К. Редченко. — Львів: «Новий Світ-2000», «Альтаїр-2002», 2003. — 272 с.
2. Шепеленко Г.И. Экономика, организация и планирование производства на предприятии / Г.И. Шепеленко. — Ростов-на-Дону: издательский центр «Март», 2000. — 544с.
3. Maisel L.S. Performance Measurement: The Balanced Scorecard Approach // Journal Cost Management (Summer). 1992. — P. 47-52.
4. Adams C., Roberts P. You Are What You Measure — Manufacturing Europe 1993, Sterling Publications Ltd, 1993. — P. 504-507.
5. Державна програма розвитку промисловості на 2003-2011 роки // Схвалено постановою Кабінету Міністрів України 28 липня 2003 р. N 1174
6. Rockart J.F., Crescenzi A.D. Engaging Top Management in Information Technology. Sloan Management Review, Summer 1984. — №25. — Pp. 3-16.
7. Дункан Дж.У. Основополагающие идеи в менеджменте Уроки основоположников менеджмента и управленческой практики. — М.: Дело, 1996. — 272 с.
8. Райзберг Б.А. Современный экономический словарь / Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовский, Е.Б. Стародубцева. — 5-е изд., перераб. и доп. — М.: ИНФРА-М, 2007. — 495 с.
9. Ребрин Ю.И. Основы экономики и управления производством / Ю.И. Ребрин. — Таганрог: Изд-во ТРТУ, 2000. — 145 с.
10. Коноплицкий В. Это — бизнес: Толковый слов. эконом. терминов / В. Коноплицкий, А. Филина. — К.: Альтерпрес, 1996. — 448 с.
11. Бухгалтерский словарь / [сост. К.С. Азизян] — изд. 2-е, доп. — М.: Финансы и статистика, 1996. — 208 с.
12. Цопа Н.В. Методика оценки динамики функционирования предприятия крупного машиностроения / Н.В. Цопа // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. — 2009. — № 3, том. 1. — С. 142-149.

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ СТРАХУВАННЯ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

Туманова О.А., к.е.н., доцент, НАПКБ

В статті розглянуто ознаки, які характеризують економічну сутність страхування в загалі, та страхування в сільському господарстві окремо. Був проведений історичний аналіз розвитку сільськогосподарського страхування в Україні. Виявлено основні проблеми сучасного страхування в аграрному секторі економіки України.

Ключові слова: страхування, сільськогосподарське страхування, страховий захист, аграрний сектор.

ВСТУП

Сільське господарство є однією з важливих і водночас найбільш ризикових галузей суспільного виробництва, оскільки відтворювальний процес пов'язаний з природничо-кліматичними та біологічними чинниками. До найгостріших питань в аграрному секторі економіки відноситься захист земель сільськогосподарського призначення, за допомогою яких певною мірою можна стабілізувати розвиток господарств комплексу та економіки держави в цілому. Окремі теоретичні та практичні аспекти досліджуваної проблеми висвітлено в працях вітчизняних та зарубіжних учених. Так, зокрема, питанням теорії і практики страхування присвятили свої праці українські вчені: В.Д. Базилевич, В.А. Борисова, М.Я. Дем'яненко, В.П. Дубіщев, С.С. Осадець, Д.В. Полозенко, О.І. Ястремський, а також зарубіжні автори: І.Т. Балабанов, Д. Баббела, А. Вільямс та інші. Проте, незважаючи на цінність зазначених досліджень, для вітчизняної економічної науки проблема страхування земель сільськогосподарського призначення потребує системного обґрунтування теоретико-прикладних аспектів його становлення в умовах ринкової економіки. Саме це і зумовило вибір теми розглянутої проблеми.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Мета вибраного дослідження полягає в обґрунтуванні економічної сутності страхування в аграрному секторі. Цільова спрямованість обумовила основні підходи до реалізації зазначеної мети, а саме розглянути основні теоретичні засади відносно сутності страхування земель сільськогосподарського призначення, проаналізувати розвиток цього виду страхування в Україні, визначити основні проблеми сільськогосподарського страхування в Україні.

РЕЗУЛЬТАТИ

Ринкові відносини в Україні супроводжується появою нових суб'єктів земельних відносин, зацікавлених в захисті свого майна, доходів, підприємницької діяльності від різного роду бід. У цих умовах роль страхування, як джерела засобів відшкодування збитку, особливо зростає.

Страховий захист є одним з найважливіших елементів ринкової економіки, складовою фінансових, виробничих відносин, що дозволяє відшкодувати матеріальні втрати в разі настання несприятливих подій. Соціально — економічні умови в Україні потребують якісно нових підходів до збереження матеріальних цінностей, життя, здоров'я та працездатності громадян, які є об'єктом різних видів страхування, необхідності відтворення природних ресурсів і покращення екологічної ситуації. Ці умови вимагають від системи страхування запровадження нових видів страхових послуг, створення конкурентного середовища функціонування страхових компаній, формування розвиненого страхового ринку.

Закон України «Про страхування» визначає страхування як відносини по захисту майнових інтересів фізичних і юридичних осіб при настанні певних подій або страхових випадків за рахунок грошових фондів, формованих із сплачуваних ними страхових внесків (страхових премій). Через страхування можливість укр. небажаних (часом катастрофічних) втрат переходить в необхідність нести для їх компенсації відносно невеликі річні витрати у вигляді страхових внесків. Іншими словами, страхові організації (страховики) шляхом об'єднання внесків створюють фонди засобів для забезпечення страхувальників фінансовою підтримкою у разі настання небажаних подій, перелік яких задалегідь обмовляється. У ринковій економіці страхування стає одним з видів підприємницької діяльності [3].

Економічну суть страхування можна охарактеризувати наступними ознаками:

- виникнення грошових перерозподільних відносин, викликаних існуванням страхового ризику як вірогідність і можливості настання страхового випадку, здатного нанести матеріальний або інший збиток;
- створення грошового страхового фонду цільового призначення, формованого за рахунок фіксованих внесків учасників страхування. Оскільки засоби цього фонду використовуються лише серед його учасників, розмір страхового внеску є часткою кожного з них в розподілі збитку. Тому, чим ширше круг учасників страхування, тим менше розмір страхового внеску і тим доступнішим стає страхування;
- перерозподіл сум збитку між територіями і в часі;
- повернення страхувальникам витрат на страхування через виплату ним страхових відшкодувань.

У сучасних умовах страхування придбало особливе значення в аграрному середовищі. Сільське господарство завжди потребувало фінансової підтримки зважаючи на неясність результатів його господарської діяльності через непередбачуваність погодних і інших умов. Останніми роками положення посилилося загальним кризовим станом економіки. Система страхування може надати сільським товаровиробникам певну фінансову підтримку. Тим паче, що збитки аграрного сектора торкаються інтересів не тільки самих товаровиробників, але і держави в цілому. Коли майно застраховане, держава значною мірою звільняється від необхідності відшкодування збитку. У випадках, коли цінності не застраховані, тягар відновлення їх втрат лягає на все суспільство.

Практику страхування втрат врожаю сільськогосподарських культур на території України розпочав Держстрах у 1941 році. Це було так зване обов'язкове окладне страхування, яке поширювалося на всі сільськогосподарські культури, а також сади, ягідники, виноградники, посіви і насадження в парниках і теплицях. Причому практики такого широкого охоплення страхуванням культур та площ не було ніде в світі. Страхування проводили на випадок несприятливої дії граду, зливи, бурі, вогню, вимокання, вимерзання, випрівання, заморозків, повені, посухи. Тарифні ставки диференціювалися за видом стихійного лиха, групами культур, їх територіальним розташуванням. Окрім обов'язкового страхування, існувало добровільне страхування. Воно дозволяло оцінювати врожай дещо вище, а отже й сподіватися на більше відшкодування.

Загалом, страхування проводилось відразу від всіх запропонованих ризиків. Страхувати від неповного переліку ризиків не дозволялось. Страхове відшкодування виплачували за кількісні втрати врожаю, і лише при страхуванні тютюну — за зниження якості тютюнових листків від граду. Страхове відшкодування не виплачувалося у випадку пошкодження рослин шкідниками та хворобами. Було організовано страховий нагляд, мета якого полягала в тому, щоб не допустити загибелі посівів, перевіряти дотримання правил агротехніки і сприяти підвищенню врожайності. Страхувальники зобов'язані були заявити про загибель або пошкодження сільськогосподарських культур в інспекцію Держстраху не пізніше, як за п'ять діб з дня встановлення загибелі чи пошкодження. При пошкодженні посухою сільськогосподарських культур заяви подавались не пізніше, як за 15 днів до збирання врожаю.

Роботу над визначенням страхового відшкодування проводили у такій послідовності:

- встановлювали причини загибелі або пошкодження сільськогосподарських культур і перевіряли виконання страхувальником агротехнічних правил;

- визначали обсяг пошкодженої площі;

- встановлювали ступінь пошкодження;

- складали страховий акт і визначали суму страхового відшкодування.

Починаючи з 1967 року, було введено державне обов'язкове страхування майна колгоспів, міжгосподарських підприємств, радгоспів та інших державних сільськогосподарських підприємств. Державному обов'язковому страхуванню підлягало таке майно колгоспів: врожай сільськогосподарських культур (крім врожаю сінокосів); сільськогосподарські тварини, домашня птиця, кролі, хутрові звірі та сім'ї бджіл; будівлі, споруди, передавальні пристрої, силові, робочі та інші машини, транспортні засоби, обладнання, знаряддя лову, інвентар, продукція, сировина, матеріали, багаторічні насадження.

Врожай страхували на випадок загибелі чи пошкодження в результаті посухи, нестачі тепла, надмірного зволоження, вимокання, випрівання, заморозків, вимерзання, граду, зливи, бурі, урагану, паводку, селю, безводдя або маловоддя в джерелах зрошення і в результаті інших незвичайних для даної території метеорологічних або природних умов, а також від хвороб, шкідників рослин і пожежі. Сільськогосподарських тварин страхували на випадок загибелі, падежу, вимушеного забою чи знищення в результаті стихійного лиха, інфекційних хвороб і пожежі. Будівлі та інше майно колгоспів страхували на випадок знищення або пошкодження в результаті повені, бурі, урагану, зливи, граду, обвалу, зсуву, дії підґрунтових вод, селю, удару блискавки, землетрусу, просадки, пожежі, вибуху і аварій.

Для господарств, які підлягали обов'язковому страхуванню, Держстрах проводив нарахування страхових платежів за формою 101. Було встановлено 4 терміни сплати: 20% — після укладання договору, 15% — до 15 травня, 15% — до 1 липня, та 50% — до 1 жовтня поточного року. Страхове покриття за угодами становило 70%. Виплата страхового відшкодування здійснювалась у розмірі загального збитку, який визначався як різниця між запланованим та реально отриманим врожаєм. Тобто причини збитку не розмежовувалися, не визначався прямий збиток, спричинений тим чи тим ризиком. У разі встановленого порушення господарством правил агротехніки Держстрах міг відмовити у виплаті страхового відшкодування або зменшити розмір виплати. Факти таких порушень виявляв народний контроль, їх висвітлювали у пресі. Для того, щоб отримати страхове відшкодування, достатньо було вчасно звернутися в Держстрах з письмовою заявою про настання страхового випадку. Після такого звернення комісія на чолі з начальником відповідного районного відділення Держстраху, за участі представників управління сільського господарства та страхувальника, проводила огляд пошкоджених посівів, про що складала відповідний акт. У деяких випадках для підтвердження настання страхового випадку потрібно було надати довідку метеослужби, пожежної охорони тощо. Фактів звернення до суду з боку колгоспів практично не було. Поточного моніторингу за станом

посівів у період вегетації не проводили. Однак для забезпечення якісної роботи щодо визначення збитку за договорами страхування майна сільськогосподарських підприємств у кожному відділенні Держстраху працював агроном або декілька агрономів. У штаті дирекції були два агрономи, ветеринарний лікар, інженер. Збитковість страхування врожаю сільськогосподарських культур по Україні становила 80-130%.

У 1982 ці було визначено перелік низькорентабельних колгоспів, рентабельність яких становила менше 34% (до таких, наприклад, належали м'ясо-молочні комбінати в регіонах, де була несприятлива ситуація щодо туберкульозу великої рогатої худоби). За такі колгоспи страхові платежі сплачувала держава.

З 1991 року за колгоспами визнали право добровільного страхування майна, а радгоспи до 1996 року підпадали під дію обов'язкового страхування. З 1994 року держава відмовилася від відповідальності за розрахунок по страхових відшкодуваннях з сільськогосподарськими підприємствами, і Укрдержстрах (реструктуризований та перейменований в НАСК «Оранта») заборгував господарствам значні суми страхових відшкодувань. Ці суми погашалися протягом трьох-чотирьох років частковими виплатами або формальним переукладанням договорів. Цей факт дуже негативно вплинув на загальне ставлення до страхування врожаю та іншого майна сільськогосподарських підприємств, породив недовіру не тільки до «Оранти», а й до страхування взагалі.

Використання обов'язкової форми в системі ринкових відносин до певної міри звужує господарську самостійність суб'єктів цих відносин, товаровиробник (колективний, сімейний, одноосібний) повинен сам вирішувати, яким чином захистити себе від можливих фінансових ускладнень. І проте перевага добровільного страхування, тобто страхування за договором, перед обов'язковим не є безперечною, оскільки обов'язкове страхування знижує витрати кожного господарства на страхування своїх майнових інтересів. Добровільна форма страхування спочатку не припускає стовідсоткового оточення страховим захистом всіх сільськогосподарських товаровиробників, що спричиняє за собою збільшення ставок страхових платежів, а обов'язкова форма страхування сприймається як додатковий податок, хоча ставки обов'язкового страхування у зв'язку з його загальністю будуть значно нижче, ніж ставки добровільного [5].

Сказане підтверджує і той факт, що після відміни обов'язкового страхування і встановлених державою страхових тарифів, страховики підвищили ставки страхових внесків, що послужило однією з основних причин скорочення числа господарств, що страхують свої посіви на добровільних засадах. Проте, оскільки поки законодавчо не визначені види, умови і порядок обов'язкового страхування, залишається його добровільна форма.

Договір страхування є угодою між страхувальником і страховиком, через яке останній зобов'язується при настанні страхового випадку виплатити страхувальнику або іншій особі, на користь якого укладений договір страхування страхове відшкодування, а страхувальник зобов'язується оплачувати страхові внески у встановлені терміни. У договорі указують об'єкт страхування і перелік страхових подій (тобто позначають відповіді на питання: «Що страхується і від чого?»), термін дії договору, страхову суму, яка не повинна перевищувати реальної вартості страхованого майна, страховий тариф і страховий внесок. У договорі добровільного страхування конкретний розмір страхової суми, страхового внеску і інші його істотні умови визначають на основі угоди сторін.

Договір страхування набуває чинності з моменту сплати страхувальником першого страхового внеску. Незалежно від форми оплати страхового внеску дія договору закінчується після закінчення терміну страхування.

При настанні страхового випадку страхувальник заявляє про це страховику в строк, встановлений договором або умовами страхування. На підставі власних обстежень потерпілого об'єкту і підтверджуючих документів компетентних організацій, що беруть участь в цьому, страховик визначає розмір збитку, заподіяного застрахованому об'єкту і суму страхового відшкодування, величина якого залежить від розміру страхової суми і тієї системи відповідальності, по якій було застраховано майно.

Пошуки заходів запобігання збиткам і страховим випадкам привели до виникнення і розповсюдження в світовій практиці виду діяльності по «управлінню ризиками», яка представляє розробку і реалізацію системи заходів, за допомогою яких з'являється можливість запобігання (або послаблення) небезпекам, яким може, піддаватися об'єкт страхування. Сюди відносять також оцінку ризику, як міру вірогідності настання страхового випадку, і силу прояву; контроль над ризиком в період до моменту можливого настання страхового випадку (превентивні заходи), під час його прояву і під час ліквідації його наслідків. В цілому управління ризиком зводиться до виявлення і оцінки ризиків, яким піддаються окремі ресурси і виробництво в цілому, розробки заходів, направлених на запобігання або ослаблення їх прояву.

Визначення видів ризику, оцінка їх сили з погляду уразливості відповідного об'єкту, встановлення на основі всіх обставин, що враховуються, умов страхування, визначення можливого збитку і ставок страхових платежів — все це в зарубіжній практиці проводять професіонально підготовлені особи, що володіють знаннями в області не тільки страхової справи, але і економічних інтересів страхувальників. У країнах з розвиненим ринком страхових послуг страхові компанії мають такого

роду фахівців з кожного виду страхування. Починають розуміти необхідність такої організації і в українській страховій практиці.

Перелік страхових випадків, настання яких зобов'язує страхові компанії виплачувати страхові відшкодування, має надзвичайно важливе значення і відноситься до істотних умов ефективного страхування. По добровільних видах страхування умови конкретних видів страхування розробляють страхові компанії. Конкуренція на страховому ринку спонукає їх при формуванні цих умов максимально враховувати потреби і можливості потенційних страхувальників, зокрема — встановлювати ширше коло страхових випадків. Умови страхування розробляються виходячи з найтипівіших страхових потреб учасників страхового процесу.

Додамо, що сам факт загибелі (знищення) або пошкодження майна не є достатньою підставою для виникнення обов'язку страховика по виплаті страхового відшкодування. Необхідний факт збитку (збитку), викликаного саме передбаченим страховим випадком. Застраховане майно може загинути в результаті випадку, не передбаченого договором, або бути пошкодженом третьою особою, яка компенсувала заподіяний збиток: виплатить вартість застрахованого майні, надано нове або відремонтовано пошкоджене. У таких випадках збиток, як такий зникає, звідси і право на отримання страхувальником страхового відшкодування не виникає.

Сутність страхового захисту полягає в нагромадженні й витрачанні грошових та інших ресурсів для здійснення заходів з попередження, подолання або зменшення негативного впливу ризиків і відшкодування пов'язаних із ними втрат [4].

Сучасна наука «страховий захист» розглядає як економічну категорію. Наприклад, М.М. Александрова зазначає, що матеріальним втіленням економічної категорії страхового захисту є страховий фонд, який являє собою сукупність виділених та зарезервованих запасів матеріальних благ, призначених для здійснення страхового захисту (не тільки компенсації, а й подолання наслідків реалізації страхового ризику), і може виступати як у натуральній, так і грошовій формах [1].

Призначення страхового фонду — не для споживання, не для нагромадження, а для відшкодування збитків у результаті настання страхового випадку [1].

Страховий захист в аграрному секторі повинен бути спрямований на виконання головних завдань щодо виробництва сільськогосподарської продукції, забезпечення господарств фінансовими ресурсами, натуральними запасами та матеріально-технічними засобами на всіх стадіях виробництва продукції, а також на відшкодування збитків у результаті настання страхового випадку.

Стимує розвиток сільськогосподарського страхування відсутність гарантій своєчасного отримання страхувальниками страхових відшкодувань від страхових організацій через непомірно високі для страховиків одноразові витрати для страхової компенсації збитків, заподіяних сільськогосподарському виробництву страхувальників неврожаєм сільськогосподарських культур в результаті настання страхових випадків природного характеру [2].

Заважає розвитку страхування урожаїв недостатньо реальний облік величини ризику, термінів або періодичності настання страхових випадків, використання у зв'язку з цим єдиних укрупнених страхових тарифів, що приводить до страхової нерівності сільгоспідприємств.

Стимує сільськогосподарське страхування інфляція. Страхові відшкодування за загиблу худобу або згорілі будови компенсують не більш половину реальних втрат. Введення ж до них поправочних коефіцієнтів залежно від темпів інфляції приводить до дорожчання страхових тарифів і теж стимує попит на сільськогосподарське страхування.

Все перераховане призводить в сукупності до того, що в сільському господарстві страхування, як чинник стабільності економіки, використовується слабо.

Розв'язати проблему посилення страхового обслуговування галузі може держава, беручи участь не тільки в підтримці, але і в організації сільськогосподарського страхування. Саме держава повинна регламентувати страхову сферу, правила і умови страхування, координувати діяльність страховиків. При підтримці держави можливе і розширення сфери сільськогосподарського страхування за рахунок залучення в нього нових об'єктів страхування.

ВИСНОВКИ

1. Страховий захист є одним з найважливіших елементів ринкової економіки, складовою фінансових, виробничих відносин, що дозволяє відшкодувати матеріальні втрати в разі настання несприятливих подій.

2. Економічну суть страхування характеризують наступні ознаки: 1) виникнення грошових перерозподільних відносин, викликаних існуванням страхового ризику як вірогідності і можливості настання страхового випадку, здатного нанести матеріальний або інший збиток; 2) створення грошового страхового фонду цільового призначення, формованого за рахунок фіксованих внесків учасників страхування. Оскільки засоби цього фонду використовуються лише серед його учасників, розмір страхового внеску є часткою кожного з них в розподілі збитку. Тому, чим ширше круг учасників страхування, тим менше розмір страхового внеску і тим доступнішим стає страхування; 3) перерозподіл сум збитку між територіями і в часі; 4) повернення страхувальникам витрат на страхування через виплату ним страхових відшкодувань.

3. Практику страхування втрат врожаю сільськогосподарських культур на території України розпочав Держстрах у 1941 році. Починаючи з 1967 року, було введено державне обов'язкове страхування майна колгоспів, міжгосподарських підприємств, радгоспів та інших державних сільськогосподарських підприємств. Для господарств, які підлягали обов'язковому страхуванню, Держстрах проводив нарахування страхових платежів за формою 101. Було встановлено 4 терміни сплати: 20% — після укладання договору, 15% — до 15 травня, 15% — до 1 липня, та 50% — до 1 жовтня поточного року. Страхове покриття за угодами становило 70%. У 1982 ці було визначено перелік низькорентабельних колгоспів, рентабельність яких становила менше 34% (до таких, наприклад, належали м'ясо-молочні комбінати в регіонах, де була несприятлива ситуація щодо туберкульозу великої рогатої худоби). За такі колгоспи страхові платежі сплачувала держава. З 1991 року за колгоспами визнали право добровільного страхування майна, а радгоспи до 1996 року підпадали під дію обов'язкового страхування. З 1994 року держава відмовилася від відповідальності за розрахунок по страхових відшкодуваннях з сільськогосподарськими підприємствами, і Укрдержстрах (реструктуризований та перейменований в НАСК «Оранта») заборгував господарствам значні суми страхових відшкодувань.

4. Стимує розвиток сільськогосподарського страхування багато факторів, серед яких можливо виділити такі, як відсутність гарантій своєчасного отримання страхувальниками страхових відшкодувань; інфляцію; недостатньо реальний облік величини ризику, термінів (періодичності) настання страхових випадків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Александрова М.М. Страхування: навч.-метод. посіб. / М.М. Александрова. — К.: ЦУЛ, 2002. — 208 с.
2. Грушко В.І. Головне завдання — подальший розвиток страхового ринку / В.І. Грушко // Україна-Business. — 2003. — 10-17 кв. — С. 2-13.
3. Закон України «Про страхування» від 7.03.1996 р. № 85/96 ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — №18. — С. 78.
4. Страхування / за ред. С. Осадця. — К.: КНЕУ, 1998. — 528 с.
5. Юргенс И.Ю. Проблемы развития национальной системы страхования в условиях экономического кризиса / И.Ю. Юргенс, Р.Т. Юлдашев. // Финансы. — 1998. — №10. — С. 30-33.

ТЕНДЕНЦІЇ ЩОДО РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ БАНКРУТСТВА В АР КРИМ

Климчук С.В., д.е.н., доцент, ТНУ ім. В.І. Вернадського,
Друзін Р.В., асистент, ТНУ ім. В.І. Вернадського

Визначені фінансові проблеми інституту банкрутства в Україні, проведений кількісний аналіз розвитку інституту банкрутства в АР Крим в розрізі стадій банкрутства та форм власності, розглянуті структурні особливості динаміки кількості підприємств-банкротів в АРК.

Ключові слова: інститут банкрутства, арбітражний керуючий, розпорядження майна, санація, ліквідація.

ВСТУП

В Україні першим законом у сфері регулювання відношень неплатоспроможності став Закон України від 14 травня 1992 року «Про банкрутство» [1]. Цей закон був прийнятий у процесі становлення правової системи незалежної України в умовах відсутності інституту приватного права. Прийняття закону було, перш за все, спробою прискорити приватизаційні процеси шляхом використання механізмів, закладених у відповідному законі. Цим законом передбачалися тільки дві процедури — санація і ліквідація. Проте, унаслідок того, що процедура санації була недороблена практично основною процедурою стала тоді ліквідація. Також відсутність прикладів успішної реорганізації підприємств, які опинилися в складному положенні, свідчило про недосконалість українського законодавства про банкрутство.

Недосконалість багатьох положень Закону про банкрутство 1992 року зажадала прийняття цього закону в новій редакції, таким законом в червні 1999 року став Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» [2], який набув чинності з 01.01.2000 р. Разом з тим, на сьогоднішній день суперечності між даним нормативно-правовим актом і іншими нормативно-правовими актами загострилися. Економічна криза лише посилила дані суперечності.

Таким чином, в умовах продовження трансформаційних процесів в економіці України дослідження інституту банкрутства є актуальним, що пов'язане з великою кількістю підприємств, що знаходяться в різних стадіях банкрутства, і підприємств, які є потенційними банкрутами, але банкрутства, що ще не увійшли до однієї із стадій.

В Україні проблему інституту банкрутства вивчали наступні вчені-економісти: Терещенко О.О., Череп А.В., Кизім Н.А., Благун І.С., Копчак Ю.С., Андрущак О.М., Чепурко В.В.

Разом з тим ученими-економістами значна увага приділена аспектам прогнозування неплатоспроможності (інститут неплатоспроможності) і, як наслідок, банкрутства, питання еволюції, сучасного стану, проблем і вдосконалення розвитку інституту банкрутства в цілому залишилися невивченими.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою даної статті є узагальнення положень щодо становлення і оцінки сучасного стану інституту банкрутства в АР Крим.

Об'єктом дослідження є інститут банкрутства в АР Крим, а предметом — кількісні показники становлення і розвитку інституту банкрутства в АР Крим. Базою дослідження виступає інститут банкрутства в АР Крим.

Джерелами інформації є нормативно-правова база, дані Міністерства економіки України, Міністерства економіки АР Крим, дані Державного комітету статистики України.

РЕЗУЛЬТАТИ

Проведений аналіз показав, що закон, який діє сьогодні, передбачає процедури, направлені на уникнення ліквідації боржника. Підприємства мають шанс відновити свою платоспроможність за допомогою процедури санації.

Закон про банкрутство повинен виконувати три основні функції:

1. Служити механізмом попередження непродуктивного використання активів підприємств.
2. Бути інструментом реабілітації підприємств, які опинилися на межі банкрутства, проте мають значні резерви для успішної фінансово-господарської діяльності в майбутньому, як правило, така реабілітація передбачає фінансову реорганізацію.
3. Сприяти якнайповнішому задоволенню претензій кредиторів.

Для реалізації даних функцій Указом Президента України «Про Міністерство економіки України» від 23.10.2000 р. № 1159 [3] і відповідно до Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» повноваження державного органу з питань банкрутства були покладені на Міністерство економіки України, при якому, у свою чергу, було створено Державну госпрозрахункову установу «Агентство з питань банкрутства».

Кримське регіональне управління ГХУ «Агентство з питань банкрутства» утворене з метою організаційного забезпечення виконання Міністерством економіки повноважень державного органу з питань банкрутства, а також забезпечення представництва Мінекономіки в місцевих органах виконав-

чої влади, територіальних органах центральних органів виконавчої влади, господарському суді Автономної Республіки Крим і місті Севастополі.

Згідно Положенню «Про Кримське управління з питань банкрутства» (Автономна Республіка Крим і місто Севастополь) воно було утворене наказом Міністерства економіки України і є його територіальним органом. Кримське управління підзвітне і підпорядковане Міністерству економіки України, а його діяльність прямує і координується відповідними структурними підрозділами центрального апарату Мінекономіки відповідно до повноважень, певних вирішень останнього.

Управління з питань банкрутства в Автономній Республіці Крим і місті Севастополі функціонує за рахунок державного бюджету.

Кримське управління є юридичною особою, має самостійний баланс і поточні рахунки в органах Державного казначейства України, печатку із зображенням Державного Герба України і своїм найменуванням.

Основними завданнями управління є:

- участь в реалізації державної політики для запобігання банкрутства, а також забезпечення умов реалізації процедур відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом, передбачених Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»;

- забезпечення створення організаційних, економічних і інших умов, необхідних для реалізації процедур відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом;

- супровід процедур банкрутства державних підприємств і підприємств, в статутному фонді яких частка державної власності перевищує двадцять п'ять відсотків;

- забезпечення виконання вимог Указу Президента України від 23.10.2000 р. №1159 відносно внесення пропозицій щодо створення нових робочих місць, соціального захисту і перепідготовки працівників, які звільняються у зв'язку із здійсненням заходів щодо відновлення платоспроможності боржників або визнанні їх банкрутами;

- виконання інших завдань за дорученням Мінекономіки, які можуть бути надані як в письмовій (передані телефаксом, електронною поштою), так і в усній формі.

Крім того, відповідно до покладених на нього завдань, Кримське управління з питань банкрутства здійснює свою діяльність за наступними напрямками:

- контролює дотримання законодавства з питань банкрутства і інформує про результати аналізу Міністерство економіки;

- здійснює контроль над дотриманням арбітражними керівниками (розпорядниками майна, керівниками санацією, ліквідаторами) ліцензійних умов здійснення господарської діяльності арбітражних керівників (розпорядників майна, керівників санацією, ліквідаторів);

- бере участь в проведенні аналізу фінансово-господарського стану суб'єктів підприємницької діяльності з метою виявлення серед них боржників і запобігання їх банкрутству;

- вносить пропозиції щодо проведення досудової санації державних підприємств;

- пропонує кандидатури арбітражних керівників для державних підприємств і підприємств, в статутному фонді яких частка державної власності перевищує двадцять п'ять відсотків, щодо яких почата справа про банкрутство.

Також в інших передбачених законом [2] випадках відповідно до Порядку представлення пропозицій господарському суду щодо кандидатур арбітражних керівників, затвердженого наказом Міністерства економіки України від 25.04.2001 р. №87 [4] (надалі наказом Міністерства економіки від 21.11.2008 р. №715) [5]:

- надає безкоштовну консультаційну, інформаційну і іншу допомогу підприємствам, установам, організаціям і громадянам з питань банкрутства;

- щомісячно звітує перед Міністерством економіки про виконану роботу;

- забезпечує систематичне інформування населення, місцевих органів виконавчої влади про свою діяльність.

За останні роки кількість прийнятих до розгляду справ про банкрутство підприємств в Україні різко зросло. За станом на 1 січня 2007 року цей показник склав 43365 справ. Найбільша кількість порушуваних справ доводиться на такі економічно розвинені регіони як Донецька область — 4524 справ, Дніпропетровська — 4155 справ, Харківська — 2921 справ. Автономна Республіка Крим в цьому рейтингу знаходиться на 9 місці — 2027 справ. До областей з найменшим показником банкрутств можна віднести Чернівецьку — 548 справ, Закарпатську — 677, Тернопільську — 753.

За період з 2001 по 2007 рік в АРК спостерігалася наступна динаміка в справах про банкрутство.

Згідно даним про стан справ з питань неплатоспроможності і банкрутства в Автономній Республіці Крим, які має в своєму розпорядженні Кримське управління з питань банкрутства протягом 2001 року господарським судом Автономної Республіки Крим на підставі Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» було взято до розгляду 140 справ.

Кредиторами, що ініціювали розгляд в 2001 році господарським судом справ про банкрутство були: органи державної податкової служби України — 85 справ, що склало 60,7% всіх розглянутих

справ; управління Пенсійного фонду України — 2 справи (1,4%); інші заявники (зокрема ВАТ «Крименерго», ГК «Газ України» і ін.) — 53 справи (37,9%).

Разом з тим, в розрізі форм власності відповідачами у справах про банкрутство, відкритими в 2001 році, були підприємства: колективної форми власності — 93 справи або 66,4% від загальної кількості розглянутих справ; приватної форми власності — 38 справ (27,1%); державної (комунальної) форми власності — 9 справ або 6,4%.

Відповідно до інформації про підприємства, щодо яких було почато розгляд в справі про банкрутство, процедура розпорядження майном вводилася в 49 справах, процедура санації (відновленні платоспроможності) — 15 справах, а процедура ліквідації — 365 справах. Крім того, було затверджено 79 ліквідаційних балансів, 6 світових угод і жодного випадку відновлення платоспроможності.

За підсумками 2002 року господарським судом Автономної Республіки Крим на підставі Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» було взято до розгляду 210 справ.

Кажучи про кредиторів, що звернулися до господарського суду із заявами про порушення справ про банкрутство, можна відзначити, що в 134 справах (63,3% від загальної кількості взятих до розгляду), це були органи державної податкової служби України, 7 справах (3,3%) — управління Пенсійного фонду України, 69 справах (32,9%) — інші заявники (зокрема ВАТ «Крименерго», ГК «Газ України» і ін.).

Згідно наявним в Кримському управлінні з питань банкрутства даним про форми власності боржників, за якими в 2002 збуджувалися справи про банкрутство, боржниками були підприємства: колективної форми власності — 132 справи (62,9%), приватної форми власності — 57 справ (27,1%), державної (комунальної) форми власності — 21 справа (10,0%)

Введена процедура розпорядження майном на 58 підприємствах, процедура санації — на 9 підприємствах, процедура ліквідації — на 113 підприємствах.

Затверджено 74 ліквідаційних балансів, 6 угод, відновлена платоспроможність 8 підприємств.

За підсумками 2003 року господарським судом Автономної Республіки Крим було взято до розгляду 382 справа про банкрутство.

Кредиторами, що ініціювали розгляд в 2003 році господарським судом справам про банкрутство були:

1. Органи державної податкової служби України — 277 справ (72,5%).
2. Управління Пенсійного фонду України — 24 справи (6,3%).
3. Інші заявники (зокрема ВАТ «Крименерго», ГК «Газ України» і ін.) — 81 справа (21,2%).

Аналіз форм власності боржників, по яких в 2003 розпочалися справи про банкрутство, показує, що відповідачами були підприємства:

- колективної форми власності — 221 справа (55,4%);
- приватної форми власності — 137 справ (38,0%);
- державної (комунальної) форми власності — 24 справи (6,6%).

В ході судових слухань, були прийняті рішення про введення процедури розпорядження майном у 92 справах, процедури санації — 26 справах, процедури ліквідації — 308 справах. А також затверджені ліквідаційні баланси 253 підприємств. Крім того, у 16 справах про банкрутство були затверджені угоди і 2 підприємства відновили платоспроможність.

Протягом 2004 року господарським судом Автономної Республіки Крим на підставі Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» було взято до розгляду 351 справа.

Кредиторами, що ініціювали розгляд у 2004 році господарським судом справам про банкрутство були:

1. Органи державної податкової служби України — 236 справ (65,9%).
2. Управління Пенсійного фонду України — 43 справи (12,0%).
3. Інші заявники (зокрема ВАТ «Крименерго», ГК «Газ України» і ін.) — 79 справ (22,1%).

Введена процедура розпорядження майном на 101 підприємстві, процедура санації на 18 підприємствах, процедура ліквідації на 224 підприємствах.

У 2004 році затверджено 250 ліквідаційних балансів, затверджено 8 угод, відновлена платоспроможність 11 підприємств.

За підсумками 2005 року господарським судом Автономної Республіки Крим на підставі Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» було взято до розгляду 651 справа.

Кредиторами, що ініціювали розгляд у 2005 році господарським судом справам про банкрутство є:

1. Органи державної податкової служби України — 338 справ (51,9%).
2. Управління Пенсійного фонду України — 179 справ (27,5%).
3. Інші заявники (зокрема ВАТ «Крименерго», ГК «Газ України» і ін.) — 134 справи (20,6%).

Відповідно до класифікатора ДК 001-2004, за даними Кримського управління з питань банкрутства відповідачами у справах порушення справ про банкрутство за 2005 рік було 16 підприємств державної і державної корпоративної форми власності.

У 2005 році введена процедура розпорядження майном на 98 підприємствах, процедура санації на 31 підприємстві, процедура ліквідації на 401 підприємстві.

У досліджуваному році затверджено 329 ліквідаційних балансів, затверджено 10 угод, відновлена платоспроможність 3 підприємств.

У 2006 році господарським судом Автономної Республіки Крим було взято до розгляду 879 справ.

Кредиторами, що ініціювали розгляд у 2006 році господарським судом справам про банкрутство були:

1. Органи державної податкової служби України — 462 справи (52,6%).
2. Управління Пенсійного фонду України — 334 справи (38,0%).
3. Інші заявники (зокрема ВАТ «Крименерго», ГК «Газ України» і ін.) — 83 справи (9,4%).

Відповідно до класифікатора ДК 001-2004, за даними Кримського управління з питань банкрутства відповідачами у справах порушення справ про банкрутство за 2006 рік було 20 підприємств державної і державної корпоративної форми власності.

Для 88 підприємств, що знаходяться у процесі банкрутства, було введено процедуру розпорядження майном, для 15 — процедуру санації, процедуру ліквідації — для 746 підприємств. Крім того, було затверджено 9 угод і 4 боржники відновили платоспроможність.

Згідно даним про стан справ з питань неплатоспроможності і банкрутства в Автономній Республіці Крим, які має в своєму розпорядженні Кримське управління з питань банкрутства протягом 2007 року господарським судом Автономної Республіки Крим на підставі Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» було взято до розгляду 1222 справи.

Кредиторами, що ініціювали розгляд у 2007 році господарським судом справам про банкрутство були:

1. Органи державної податкової служби України — 615 справ (50,3%).
2. Управління Пенсійного фонду України — 536 справи (43,9%).
3. Інші заявники (зокрема ВАТ «Крименерго», ГК «Газ України» і ін.) — 71 справа (5,8%).

Відповідно до класифікатора форм власності ДК 001-2004, за даними Кримського управління з питань банкрутства відповідачами у справах порушення справ про банкрутство за 2007 рік було 15 підприємств державної і державної корпоративної форми власності.

У 2007 році введена процедура розпорядження майном на 59 підприємствах, введена процедура санації на 9 підприємствах, введена процедура ліквідації на 1181 підприємстві.

У досліджуваному році затверджено 1099 ліквідаційних балансів, затверджено 8 угод, відновлена платоспроможність 10 підприємств.

Враховуючи високі темпи зростання прийнятих до розгляду справ про банкрутство і окремі випадки відновлення платоспроможності підприємств, Кабінет міністрів України в грудні 2007 року видав ухвалу про мораторій на ліквідацію підприємств державної власності і підприємств, в статутному фонді яких частка державної власності перевищує двадцять п'ять відсотків.

В результаті проведеного аналізу статистичних даних банкрутства підприємств в Автономній Республіці Крим, можна відзначити наступне:

- спостерігаються високі темпи приросту щорічно прийнятих до розгляду справ про банкрутство. Якщо прийняти відмічений показник 2001 року за базовий, то приріст в 2007 році до базового склав 772,9%, а з 2006 по 2007 рік кількість взятих до розгляду справ зросло на 39%. Основною причиною є зростання економіки, зокрема зростання кількості суб'єктів господарювання, підвищення значущості банкрутства в дозволі корпоративних суперечок, питаннях власності, оптимізації оподаткування;

- якщо з 2001 по 2004 рік кредиторами, що ініціювали розгляд справ про банкрутство в основному виступали органи ДПАУ і інші заявники (зокрема ВАТ «Крименерго», ГК «Газ України» і ін.), то з 2005 по 2007 роки переважна більшість справ про банкрутство були взяті до розгляду господарським судом за ініціативою ДПАУ і Пенсійного фонду, що пов'язане із зростанням кількості спрощених процедур, ініціаторами яких в більшості випадків є ДПП і ПФУ [6, с. 191];

- відсутність змін в динаміці процедур розпорядження майном і процедур санації, тоді як приріст справ, по яких були затверджені ліквідаційні баланси в 2007 році склав 1291,1% до базового 2001 року, а з 2006 по 2007 рік такий приріст склав 106,2%, що так само пов'язане із значною (близько 85%) вагою спрощених процедур, які починаються відразу із стадії ліквідації;

- слід зазначити також, що кількість затверджених угод і випадків відновлення платоспроможності впродовж всього періоду дослідження залишається малою.

ВИСНОВКИ

Одним з найважливіших завдань інституту банкрутства є повернення підприємств, що опинилися на межі фінансової кризи, до нормальної роботи, відновлення їх платоспроможності і, як наслідок, вирішення питань безробіття, соціальної напруженості, збільшення надходжень до державного бюджету, розвитку економіки країни в цілому. На жаль, сьогодні механізм банкрутства часто використовується з метою перерозподілу власності, збагачення. У даних умовах гостро стає питання вдосконалення вітчизняного законодавства про банкрутство.

Із-за недосконалості законодавства, ослабленої уваги до процесів відновлення платоспроможності боржника з боку держави, а також застосування різних злочинних схем, щороку в Україні ліквідо-

вусться велика кількість підприємств, чимала частка яких є підприємствами державної власності, стратегічно важливими, соціально значимим через велику кількість робочих місць або тих, які узяли кредити під гарантії держави.

При цьому, вирішувати дану проблему необхідно комплексно, починаючи з формування надійного правового середовища, яке повинне забезпечити ефективний захист кредиторів і підприємств від ризику втрати контролю над власністю внаслідок недобросовісного застосування процедур банкрутства.

Перспективами подальшого дослідження є визначення шляхів вдосконалення взаємодії Управління з питань банкрутства, ФДМУ, арбітражних керуючих і кредиторів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Україна. Закони. Про банкрутство: закон України // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — №31. — Ст. 440.

2. Україна. Закони. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: закон України // Відомості Верховної Ради України. — 1999. — №42. — Ст. 378.

3. Україна. Укази. Про міністерство економіки України: указ Президента України // Офіційний вісник України. — 2000. — №43. — Ст. 46.

4. Україна. Накази. Про затвердження Порядку подання пропозицій господарському суду щодо кандидатур арбітражних керуючих: наказ Міністерства економіки України // Офіційний вісник України. — 2001. — №20. — Ст. 522.

5. Україна. Накази. Про затвердження Порядку розгляду та подання пропозицій господарському суду щодо кандидатур арбітражних керуючих: наказ Міністерства економіки України // Офіційний вісник України. — 2008. — №97. — Ст. 30.

6. Друзин Р.В. О динамике количества упрощенных процедур банкротства в АПК / Р. В. Друзин // Проблемы и перспективы становления финансовой системы Украины: Материалы XI Всеукраинской науч.-практ. конф. студентов, аспирантов и молодых ученых, г. Севастополь, 9-11 октября 2009 г. — Севастополь: Изд-во СевНТУ, 2009. — С. 190-191.

СТРАХУВАННЯ ТА КРЕДИТУВАННЯ ЯК ОСНОВНІ МЕТОДИ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОГО МЕХАНІЗМУ, ДІЮЧОГО В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

Яцук О.О., к.е.н., доцент, Таврійський державний агротехнологічний університет

Розглядаються одні з основних методів фінансово-кредитного механізму, діючі в аграрному секторі, зокрема страхування та кредитування. Відображено роль держави в таких процесах.

Ключові слова: страхування, кредитування, аграрний сектор

ВСТУП

Проблема фінансування аграрного сектора економіки в умовах формування і функціонування ринку продовольства є багатоплановою. Вирішення її стосується, передусім, у створенні дієвого фінансово-кредитного механізму, який органічно би поєднував та вдосконалював систему самофінансування виробництва продукції, забезпечував необхідний рівень державної підтримки, надавав можливості щодо залучення кредитних ресурсів. Одними із основних методів фінансово-кредитного механізму є система кредитування та страхування в аграрному секторі.

В умовах членства України в СОТ слід відзначити, що основні аспекти розвитку системи фінансового забезпечення сільського господарства висвітлені в наукових працях таких вчених-економістів як І. Білоруса, О. Бородіної, П. Гайдуцького, М. Дем'яненка, М. Малика, В. Месель-Веселяка, П. Лайка, Ю. Лузана, Т. Остапко, П. Саблука, І. Ямпольської та ін.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою даної роботи є аналіз діючої системи державної підтримки галузі через державний механізм здешевлення кредитів і страхових послуг та окреслення напрямів її вдосконалення з урахуванням специфіки та особливостей функціонування галузі.

РЕЗУЛЬТАТИ

Законом України «Про державну підтримку сільського господарства України» визначено основи державної політики у бюджетній, кредитній, цінovій, страховій, регуляторній та інших сферах державного управління щодо стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції та розвитку аграрного ринку, а також забезпечення продовольчої безпеки населення. Зокрема це стосується: державного регулювання ринку страхування сільськогосподарської продукції (капітальних активів) та фонд аграрних страхових субсидій.

Актуальним є налагодження страхового механізму для утримання рослинництва через залежність їх продуктивності та якості одержаного врожаю від погодних умов. Як свідчить міжнародна практика, ефективну систему агрострахування неможливо побудувати без активної участі держави, зацікавленої у стабільному розвитку аграрного сектору економіки. Державна підтримка страхування в сільському господарстві запроваджена і в Україні. Сільгоспвиробники, які виробляють певні види найбільш важливої для України сільгосппродукції, мають можливість за певних умов компенсувати до 50% вартості сплачених ними страхових премій (внесків).

Основними нормативно-правовими актами, які регулюють відносини агрострахування в Україні є:

- Закон України «Про страхування» №2745-III від 04.10.2001 р.;

- Постанова КМУ «Про затвердження Порядку і правил проведення обов'язкового страхування врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень державними сільськогосподарськими підприємствами, врожаю зернових культур і цукрових буряків сільськогосподарськими підприємствами всіх форм власності» від 11.07.2002 р. №1000;

- Постанова КМУ «Про затвердження Порядку використання у 2007 році коштів, передбачених у Державному бюджеті для здешевлення вартості страхових премій (внесків), фактично сплаченими суб'єктами аграрного ринку» від 21.02.2007 р. 261 та інші.

Підприємства зобов'язані попередньо застрахувати ризики загибелі (втрати) сільськогосподарської продукції (її частини) та капітальних активів, якщо вони:

а) продають на організованому аграрному ринку будь-який вид товарного деривативу, базовим активом якого є сільськогосподарська продукція;

б) отримують бюджетну дотацію або субсидію, пов'язану з виробництвом сільськогосподарської продукції або здешевленням її ціни;

в) отримують банківський кредит на цілі виробництва сільськогосподарської продукції або придбання капітальних активів, якщо проценти за таким кредитом частково або повністю відшкодовуються за рахунок бюджету;

г) отримують бюджетний кредит або банківський кредит під гарантію держави чи органу місцевого самоврядування на цілі виробництва сільськогосподарської продукції або придбання капітальних активів.

Підприємства можуть застрахувати ризики загибелі (втрати) сільськогосподарської продукції або її частини за правилами комплексного або індексного страхування, а капітального активу — від ризиків його знищення, зруйнування, викрадення, а також пошкодження, яке робить його непридатним для використання або значно знижує його експлуатаційні якості, на строк, що не перевищує граничний строк виконання зобов'язань страхувальника.

Крім того підприємства можуть використовувати комплексне страхування — страхування усіх ризиків загибелі (втрати) сільськогосподарської продукції або її частини.

Об'єктом комплексного страхування є будь-який з таких об'єктів (їх комбінація):

а) сума витрат, понесених у зв'язку з виробництвом окремого виду сільськогосподарської продукції;

б) очікувана вартість сільськогосподарської продукції, що виробляється;

в) очікуваний дохід (прибуток) від продажу сільськогосподарської продукції, що виробляється.

Виробник сільськогосподарської продукції або її продавець (покупець) має право добровільно застрахувати будь-які ризики її загибелі (втрати).

Кошти на здешевлення вартості страхових премій передбачаються в законі «Про Державний бюджет України». Сума, що виділяється з цієї метою щороку зростає, що свідчить про усвідомлення державою важливості підтримки агрострахування як вагомого інструмента управління сільськогосподарськими ризиками в Україні. Так, якщо, наприклад, у 2005 р. в бюджеті передбачалося за цими напрямком 54 млн. грн., то в 2008 р. — 200 млн. грн. (табл. 1).

Таблиця 1

Обсяги бюджетних коштів на здійснення фінансової підтримки підприємств АПК передбачені в Державному бюджеті у 2005-2009 рр., тис. грн.

КПКВ*	Назва програми	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.
2801240	Фінансова підтримка підприємств АПК через механізм здешевлення кредитів	350000	260000	667000	1650000	300000
2801430	Часткова компенсація вартості складної сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва	70000	32000	131810	100000	—
2801580	Здешевлення вартості страхових премій	54000	10000	50000	200000	—

* КПКВ — код програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету

До основних причин, які зумовлюють майже цілковиту відсутність у сільськогосподарських підприємствах страхування, слід віднести недостатність фінансових ресурсів, недотримання агротехнічних вимог вирощування, необізнаність та недовіра до сфери страхування.

Найефективнішою формою фінансової підтримки аграрних підприємств є механізм здешевлення кредитів комерційних банків.

Законом України «Про державну підтримку сільського господарства України» визначено режим кредитної субсидії який полягає у субсидуванні частини плати (процентів) за використання короткострокових та середньострокових кредитів, наданих банками в національній валюті.

Субсидуванню підлягає частка процентів за кредитом, основна сума якого використовується за цільовим призначенням на потреби виробництва окремого об'єкта державного цінового регулювання.

Розмір кредитної субсидії надається до 50 відсотків від розміру процента, нарахованого на основну суму кредиту, але не вище 50 відсотків від розміру середньозваженого процента за кредитами банків у національній валюті, повністю забезпечених заставою, який фактично склався в Україні станом на 1 лютого поточного бюджетного року, та наданих:

а) для короткострокових кредитів — строком до 12 календарних місяців;

б) для середньострокових кредитів — строком до 36 календарних місяців.

Порядок розрахунку такого середньозваженого процента визначається постановою Кабінету Міністрів України на підставі подання Національного банку України. Розмір кредитної субсидії щорічно оприлюднюється Кабінетом Міністрів України не пізніше 1 березня поточного бюджетного року.

Кредитна субсидія надається позичальнику щоквартально, виходячи з суми фактично сплачених процентів за відповідний період.

Згідно Постанови Кабінету Міністрів України від 18.02.2004 р. № 184 зі змінами та доповненнями, внесеними постановою КМУ від 15.01.2005р. №34 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у Державному бюджеті України на 2006 рік на здійснення фінансової підтримки підприємств агропромислового комплексу через механізм здешевлення коротко- і довгострокових кредитів» розраховується компенсація по кредитах виробників с.-г. продукції юридичних осіб (табл. 1).

Особливо хочеться звернути увагу на те, що у 2008 році в Державному бюджеті країни передбачено на фінансову підтримку підприємств АПК через механізм здешевлення кредитів — 1 650 000 тис. грн., в той час як загальні витрати в цілому по Міністерстві аграрної політики були заплановані в обсязі 8 342 187,5 тис. грн.

Важливим елементом кредитної політики банків є вимоги до забезпечення кредиту, що надається позичальнику. Банки дотримуються консервативного підходу до оцінки забезпечення, встановлюють жорсткі вимоги до видів забезпечення та коефіцієнтів покриття по них.

З метою зменшення ризику неповернення кредиту та нарахованих відсотків, банки надають кредиту позичальникам при наявності відповідного забезпечення: застави (рухомого майна, іпотеки, цінних паперів, майнових прав); гарантії; поручництва. І тільки у виняткових випадках банки можуть здійснювати видачу кредиту під поруку (страховий поліс) страхової компанії.

Договори застави, іпотеки, гарантії, поруки мають бути оформлені у відповідності до діючого законодавства і вимогам внутрішніх нормативних документів банків, що регулюють дану операцію. Обов'язкове нотаріальне оформлення договорів застави здійснюється у випадках, передбачених чинним законодавством або за рішенням Кредитного Комітету (Кредитної Комісії Банку).

Вартість заставного майна повинна бути достатньою для погашення кредиту, процентів та інших платежів, передбачених кредитним договором, витрат по зберіганню заставного майна. Вартість заставного майна підтверджується оцінкою незалежного оцінщика, яка є невід'ємною частиною кредитної справи.

Суми кредитів, а також лімітів кредитування не можуть перевищувати:

- 90% від суми застави майнових прав на грошові кошти;
- 70% від ліквідаційної вартості нерухомості та цілісних майнових комплексів, пропонуєваних під заставу;
- 50% від ліквідаційної вартості обладнання, товарів в обігу та іншого майна, пропонуєваного під заставу.

При здійсненні кредитної операції умови, ліміт та строк кредитування визначаються банківським продуктом, який регулює дану кредитну операцію, затверджену колегіальним органом, що має повноваження по його затвердженню.

У той же час є декілька факторів, які негативно вплинули на розвиток кредитування саме сільгоспвиробників:

1. Відсутність у багатьох садівницьких підприємствах власних коштів та необоротних активів для застави є перешкодою отримання кредитних ресурсів.

2. Швидке входження банків на ринок кредитування сільгоспвиробників без відповідно адекватного набуття досвіду по кредитуванню даного бізнесу, що спричинило в деяких банках формування неякісного кредитного портфелю в сільському господарстві і як наслідок — негативне відношення до кредитування цього сектору та вихід з нього.

3. Відсутність ефективного страхування ризиків сільгоспвиробництва — основного джерела повернення банківських кредитів. Зазвичай банки вимагають забезпечення кредитів ліквідною заставою, але разом з тим вони зацікавлені у тому, щоб клієнт повернув кредит із прибутків, отриманих від свого бізнесу, а не шляхом продажу заставленого майна. Основним джерелом повернення кредиту — є сільгоспвиробництво, тобто майбутній урожай чи продукція, і відсутність ефективного страхування сільськогосподарських ризиків зумовлює підвищення ризику значного недоотримання та можливості визнання збитків, які сільгоспвиробник покриватиме тільки власними силами.

Але разом з тим є певні фактори, які привертають увагу банкірів до сільськогосподарського сектору:

- перш за все, банкіри і надалі продовжуватимуть роботу із сільгоспвиробниками, які зарекомендували себе як надійні клієнти банку, тобто вчасно виконували свої зобов'язання перед банком;
- для банків вигідною є співпраця з сільгоспвиробниками, які впроваджують нові технології, що дозволяє мінімізувати погодні та виробничі ризики та отримувати високі урожаї і якісну продукцію, мають диверсифіковане виробництво та стабільні ринки збуту;
- сприяють кредитуванню села програми державної фінансової підтримки через механізм здешевлення кредитів, які цього року передбачають надання компенсації також і по довгострокових кредитах терміном до трьох років.

Слід відмітити, що важливим для розвитку мікрокредитування села є здійснення державної підтримки через механізм здешевлення кредитів.

ВИСНОВКИ

Таким чином, до початку фінансової кризи, банки нарощували обсяги кредитного портфелю у кредитуванні аграрного сектору. Щодо процентних ставок по банківських кредитах, то вони були суттєво знижені у 2005-2008 роках — їх розмір коливався від 18 до 28% річних. У той же час, банки не зможуть повністю задовольнити потребу сільгоспвиробників у кредитних ресурсах і швидше за все ця ніша буде зайнята товарним кредитуванням.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України».
2. Закон України «Про страхування» №2745-III від 04.10.2001 р.
3. Постанова КМУ «Про затвердження Порядку використання у 2007 році коштів, передбачених у Державному бюджеті для здешевлення вартості страхових премій (внесків), фактично сплаченими суб'єктами аграрного ринку» від 21.02.2007 р. №261.
4. Постанова КМУ від 18.02.2004 р. №184 зі змінами та доповненнями, внесеними постановою КМУ від 15.01.2005р.№34 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у Державному бюджеті України на 2006 рік на здійснення фінансової підтримки підприємств агропромислового комплексу через механізм здешевлення коротко- і довгострокових кредитів».

ИСПОЛНЕНИЕ МЕСТНЫХ БЮДЖЕТОВ ПО ДОХОДАМ В УСЛОВИЯХ ЭКОНОМИЧЕСКОГО КРИЗИСА

Усков И.В., к.э.н., ассистент, НАПКС

В статье проанализированы особенности формирования доходных источников на уровне местных бюджетов в регионе. Предложены комплексные мероприятия по улучшению формирования доходных источников местных бюджетов в условиях мирового экономического кризиса.

Ключевые слова: доходы местных органов власти, межбюджетные трансферты, система межбюджетных отношений.

ВВЕДЕНИЕ

Доходы местных бюджетов являются базой местных органов власти по финансированию всего комплекса социально и экономически направленных программ и мероприятий на их территории. Именно от эффективности и рациональности формирования местных бюджетов зависит уровень удовлетворения минимальных социальных потребностей жителей различных регионов страны.

Местные бюджеты непосредственно оказывают влияние на уровень доходов и расходов, занятости населения, развитие промышленного и научно-технического потенциала регионов, распределение инвестиций по территории страны, экономического и социального развития территорий Украины.

На уровне регионов Украины наблюдаются негативные тенденции при исполнении местных бюджетов, что обусловлено неэффективностью распределения доходных источников и расходных полномочий, межбюджетных трансфертов между уровнями государственного и местных бюджетов. Местные органы власти не в состоянии финансировать социально-экономические программы на их территории, усиливаются зависимости от централизованной финансовой поддержки при снижении стимулов у местных органов власти в развитии экономического потенциала их территорий.

Проблемам развития местных бюджетов посвящены труды таких украинских учёных, как: Василюк О.Д. [1], Кириленко О.П. [2], Кравченко В.И. [3], Луниной И.О. [4], Огонь Ц.Г. [5], Опарина В.М. [6], Павлюк К.В. [7], Пасечника Ю.В. [8], Полозенко Д.В. [9], Слухай С.В. [10].

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧИ

Несмотря на научно-практическую работу в области местных бюджетов, требуются дальнейшие мероприятия, связанные с разработкой комплексных мероприятий, направленных на улучшение функционирования местных бюджетов на уровне регионов Украины. Целью статьи является определение особенностей формирования доходов на уровне местных бюджетов региона и разработка комплексных мероприятий по их оптимизации и улучшению.

РЕЗУЛЬТАТЫ

Анализ формирования доходных источников на уровне АР Крым показал, что за период 2005-2009 годов бюджет в основном формируется за счёт налоговых и неналоговых поступлений, которые имеют тенденцию к снижению за исследуемый период и межбюджетных трансфертов, которые имели тенденцию к увеличению (табл. 1).

За исследуемый период 2005-2009 годов по бюджету АР Крым наблюдалось снижение доли налоговых поступлений. Доля налоговых поступлений в общей сумме доходных поступлений по бюджету АР Крым уменьшалась с 50,5% в 2005 году до 37,0% в 2009 году [11]. Снижение доли налоговых поступлений за период 2005-2009 годов может быть объяснено следующими причинами.

Во-первых, снижением основных бюджетобразующих налоговых поступлений таких как налог с доходов физических лиц, плата за землю, акцизный сбор с произведённых товаров, во-вторых, установлением фиксированной налоговой ставки по налогу с доходов физических лиц (13,0%), что способствовало, с одной стороны, увеличению количества плательщиков и базы налогообложения по этому налогу, а с другой стороны — снижению доли налога в сумме поступлений; в-третьих, совершенствованием «теневых схем» ухода от уплаты налогов.

Доля неналоговых поступлений уменьшилась с 13,2% в 2005 году до 12,0% в 2009 году [11]. При этом доля неналоговых поступлений в течение рассматриваемого периода постоянно колебалась, что было обусловлено изменением доли собственных поступлений бюджетных учреждений. Доля доходов от операций с капиталом имела тенденцию к увеличению с 6,3% в 2005 году до 4,2% в 2009 году [11]. Уменьшение доли доходов от операций с капиталом за период 2005-2009 годов может быть объяснено снижением продажи земли несельскохозяйственного значения, особенно, на южном побережье АР Крым.

Проведённые исследования, по формированию доходных источников бюджета АР Крым показали, что на уровне этого бюджета прослеживаются тенденции к снижению доли этих источников (в основном налоговых поступлений), при росте доли межбюджетных трансфертов. Рост межбюджетных трансфертов обусловлен не только снижением доходных поступлений бюджета АР Крым, но также постоянным ростом расходной части бюджета, возрастанием потребностей в удовлетворении

Структура доходных источников бюджета АР Крым, %*

Показатель	Годы				
	2005	2006	2007	2008	2009
1. Налоговые поступления, из них:	50,5	37,5	38,2	36,3	37,0
Налог с доходов физических лиц	29,9	22,3	22,7	23,1	25,0
Плата за землю	4,3	4,4	4,4	4,2	4,2
Акцизный сбор с произведённых в Украине товаров	6,8	2,3	2,6	2,0	1,8
Плата за торговый патент	1,4	1,2	1,1	0,9	0,8
Местные налоги и сборы	2,0	1,7	1,4	1,0	0,7
Налог с владельцев транспортных средств	1,6	1,4	1,5	1,5	1,2
Единый налог	2,7	2,7	2,7	2,0	1,6
2. Неналоговые поступления, из них:	13,2	11,8	12,3	10,4	12,0
Государственная пошлина	0,6	0,6	0,4	0,3	0,3
Собственные поступления бюджетных учреждений	11,4	10,8	10,1	8,2	9,8
3. Доходы от операций с капиталом	6,3	9,3	6,2	4,3	4,2
4. Целевые фонды	0,7	0,7	0,7	0,7	1,1
Вместе доходов	70,6	59,4	57,4	51,8	54,0
5. Официальные трансферты	29,4	40,6	42,6	46,4	46,0
Всего доходов	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

* Составлено на основании данных Главного управления Государственного казначейства Украины в АР Крым [11]

общественных благ в АР Крым, сокращением уровня социально-экономического развития АР Крым, особенно, в кризисные периоды времени.

Наибольшая доля межбюджетных трансфертов в АР Крым за период 2005-2009 годов приходилась на районные бюджеты.

Наиболее дотационными районами АР Крым за период 2005-2009 годов являлись Белогорский, Джанкойский, Краснопереконский, Кировский, Ленинский, Первомайский, Нижнегорский, Советский. Доля межбюджетных трансфертов в доходах бюджетов этих районов имела тенденцию к увеличению с 72,8% в 2005 году до 80,7% в 2009 году (табл. 2) [11]. Рост межбюджетных трансфертов в основном был обусловлен снижением доли налоговых и неналоговых поступлений районных бюджетов в условиях экономического кризиса.

Таблица 2

Структура доходных источников высокодотационных районов АР Крым, %*

Показатель	Годы				
	2005	2006	2007	2008	2009
1. Налоговые поступления	20,4	17,5	14,4	13,6	15,3
2. Неналоговые поступления	6,7	6,1	4,0	4,0	3,7
3. Доходы от операций с капиталом	0	0	0,1	0,1	0,2
4. Целевые фонды	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1
Вместе доходов	27,2	23,7	18,6	17,9	19,3
5. Официальные трансферты	72,8	76,3	81,4	82,1	80,7

* Рассчитано автором на основании статистических данных [11]

Доля налоговых поступлений в среднем по бюджетам районов имела тенденцию к снижению с 20,4% в 2005 году до 15,3% в 2009 году [11]. Снижение доли налоговых поступлений за период 2005-2009 годов может быть объяснено следующими причинами. Во-первых, увеличением задолженности сельскохозяйственных предприятий районов по уплате бюджетообразующих налогов и сборов; во-вторых, снижением поступлений по плате за землю, местным налогам и сборам; в-третьих, сокращением количества крестьянских и фермерских хозяйств по районам АР Крым.

Доля неналоговых поступлений уменьшилась с 6,7% в 2005 году до 3,7% в 2009 году в основном за счёт снижения собственных поступлений бюджетных учреждений и государственной пошлины в части принадлежащей местным бюджетам [11]. Удельный вес доходов от операций с капиталом и целевых фондов за период 2005-2009 годов составлял незначительную долю в общей сумме доходов бюджетов.

Наименьшая доля межбюджетных трансфертов за период 2005-2009 годов установлена в доходных источниках бюджетов Бахчисарайского, Красногвардейского, Симферопольского и Сакского

районов (табл. 3). При этом доля межбюджетных трансфертов в доходах этих бюджетов имела тенденцию к увеличению с 52,1% в 2005 году до 56,1% в 2009 году, за счёт снижения основных налоговых поступлений в целом по районам [11].

Таблица 3

Структура доходных источников среднетотационных районов АР Крым, %*

Показатель	Годы				
	2005	2006	2007	2008	2009
1. Налоговые поступления	40,2	30,9	26,2	22,9	29,0
2. Неналоговые поступления	7,4	7,4	7,8	8,4	14,5
3. Доходы от операций с капиталом	0,1	0,2	0,4	0,3	0,1
4. Целевые фонды	0,2	0,1	0,3	0,2	0,3
Вместе доходов	47,9	38,6	34,7	31,8	43,9
5. Официальные трансферты	52,1	61,4	65,3	68,2	56,1
Всего доходов	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

* Рассчитано автором на основании статистических данных [11]

Доля налоговых поступлений в среднем по районам имела тенденцию к снижению с 40,2% в 2005 году до 29,0% в 2009 году [11]. Снижение доли налоговых поступлений по наименее дотационным районам АР Крым может быть объяснено. Во-первых, сокращением поступлений от бюджетобразующих налогов и сборов; во-вторых, уменьшением ставки по налогу с доходов физических лиц; в-третьих, неэффективностью проводимых мероприятий по снижению сумм недоимки по некоторым налогам и сборам.

Доля неналоговых поступлений увеличилась по бюджетам районов с 7,4% в 2005 году до 14,5% в 2009 году в основном за счёт роста собственных поступлений бюджетных учреждений [11]. Доли доходов от операций с капиталом и целевых фондов за период 2001-2007 годов составляли незначительную долю в общей сумме доходов бюджетов.

Наибольшая доля налоговых поступлений в среднем по районам АР Крым приходилось на налог с доходов физических лиц и плату за землю (рис. 1). Так, доля с доходов физических лиц имела тенденцию к увеличению с 62,1 % в 2005 году до 71,7% в 2009 году [11]. Увеличения доли налога с доходов физических лиц было, во-первых, обусловлено увеличением поступлений в контингенте по этому налогу, во-вторых, благодаря эффективно проводимым мероприятиям райгосадминистраций совместно с органами государственной налоговой инспекции в районах по снижению существующей недоимки по этому налогу.

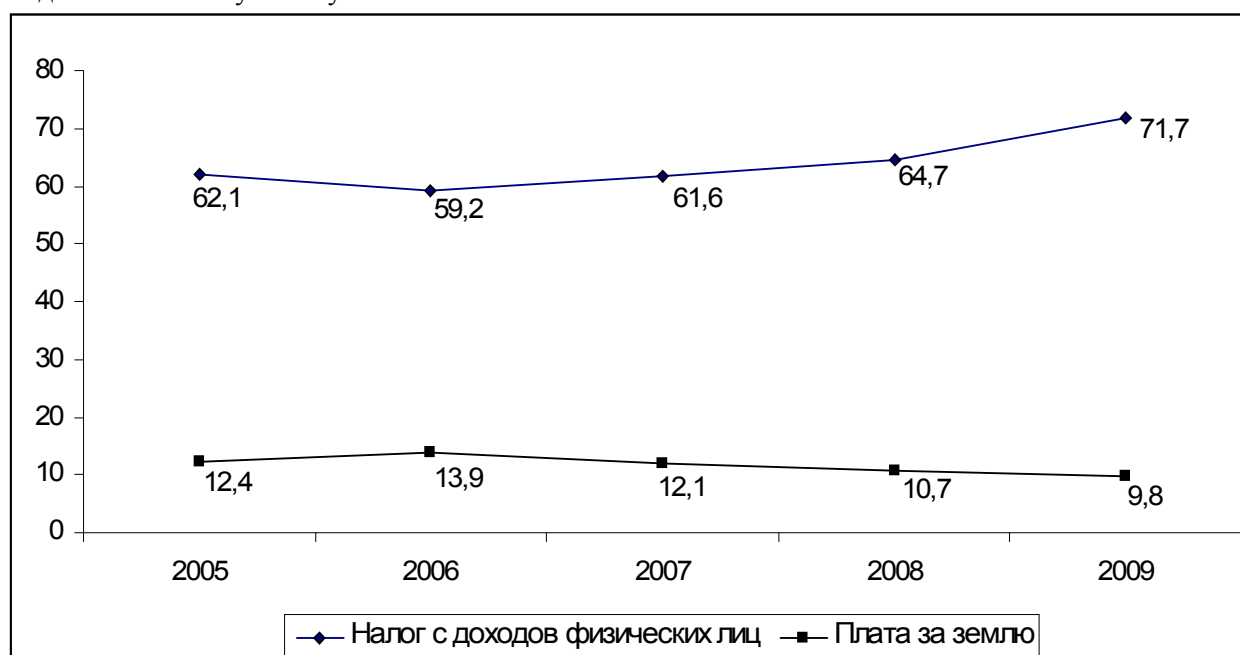

Рис 1. Доля бюджетобразующих налоговых поступлений по бюджетам районов АР Крым, в % (составлено автором) [11]

Доля платы за землю уменьшилась с 12,4% в 2005 году до 9,8 % в 2009 году, в связи с уменьшением поступлений арендной платы с юридических лиц, земельного налога с физических лиц и арендной платы за землю с физических лиц в целом по районам АР Крым [11]. Значимую долю в налоговых поступлениях районных бюджетов также занимали, также, местные налоги и сборы, фиксированный сельскохозяйственный налог, единый налог, плата за торговый патент

На уровне рекреационных городов республиканского подчинения, таких как Алушта, Ялта, Евпатория, Саки, Феодосия, Судак и промышленно развитых городов, таких как Армянск, Джанкой, Керчь, Красноперекоск, Симферополь за исследуемый период 2005-2009 годов прослеживались тенденции к снижению доли налоговых поступлений при одновременном увеличении межбюджетных трансфертов в доходах городских бюджетов.

В среднем доля налоговых поступлений по рекреационно-ориентированным городам республиканского подчинения имела тенденцию к снижению с 57,1% в 2005 году до 42,0% в 2009 году (табл. 4).

Таблица 4

Структура доходных источников рекреационно-ориентированных городов республиканского подчинения, %*

Показатель	Годы				
	2005	2006	2007	2008	2009
1. Налоговые поступления	57,1	44,0	45,2	48,3	42,0
2. Неналоговые поступления	13,6	13,3	13,8	15,1	16,5
3. Доходы от операций с капиталом	9,1	12,6	12,0	8,5	9,1
4. Целевые фонды	1,7	2,2	1,0	2,2	2,8
Вместе доходов	81,5	72,1	72,0	74,1	70,4
5. Официальные трансферты	18,5	27,9	28,0	25,9	29,6
Всего доходов	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

* Рассчитано автором на основании статистических данных [11]

Снижение доли налоговых поступлений по рекреационно-ориентированным городам республиканского подчинения может быть объяснено.

Во-первых, снижением доли отдельных бюджетообразующих налогов и сборов; во-вторых, снижением уровня иностранных отдыхающих и сумм оставляемых ими денежных средств; в-третьих, тендизацией схем уплаты налогов и сборов. При этом доля неналоговых поступлений в среднем по рекреационным городам имела тенденцию к увеличению с 13,6% в 2005 году до 16,5% в 2009 году, в основном за счёт роста собственных поступлений бюджетных учреждений [11].

Значительно меньшую долю в доходах бюджетов рекреационно-ориентированных городов республиканского подчинения занимали межбюджетные трансферты, по сравнению с районными бюджетами АР Крым. При этом наблюдалась негативная тенденция к увеличению доли трансфертов с 18,5% в 2005 году до 29,6% в 2009 году [11]. Увеличение доли межбюджетных трансфертов по рекреационно-ориентированным городам было обусловлено сокращением доли налоговых поступлений в их доходных источниках. Аналогичная ситуация увеличения межбюджетных трансфертов при сокращении доходных источников поступлений наблюдалось на уровне промышленно ориентированных городов республиканского подчинения.

Результаты проведённых исследований показывают негативные тенденции в АР Крым на уровне городов республиканского подчинения, районов, сёл и посёлков, связанные со значительными объёмами межбюджетных трансфертов в доходах этих бюджетов. При этом на уровне местных бюджетов в АР Крым наблюдается негативная тенденция по снижению доходных источников поступлений.

Основными факторами увеличения межбюджетных трансфертов на уровне бюджета АР Крым, районных бюджетов и бюджетов местного самоуправления выступает отсутствие реальных источников собственных доходных поступлений, переданных в распоряжение местных бюджетов при наличии необоснованного разграничения расходных полномочий между различными уровнями этих бюджетов.

Основные бюджетообразующие налоги и сборы сначала изымаются в значительных объёмах у местных бюджетов, а затем недостающие объёмы финансовых ресурсов местным бюджетам покрываются за счёт необоснованного предоставления межбюджетных трансфертов [2, с. 153]. Такие основные налоговые поступления и сборы местных бюджетов всех уровней как налог с доходов физических лиц и плата за землю, единый налог, плата за торговый патент, налог с владельцев транспортных средств, закреплённые за местными бюджетами в соответствии с Бюджетным кодексом Украины [12] не решают проблем местных органов власти по финансированию всего комплекса возложенных на них задач.

В результате возникают проблемы, обусловленные не только с недофинансированием комплекса мероприятий, связанных с развитием рекреационного, сельскохозяйственного, промышленного потенциала АР Крым, но и решения текущих задач на уровне местных бюджетов, в частности, ремонта дорог, жилья, благоустройство территорий, поддержка коммунальной системы.

В связи с необходимостью развития рекреационного комплекса АР Крым, доходы, заработанные на её территории, должны в полном объёме оставаться в распоряжении городских, районных, сельских и поселковых бюджетов и направляться на их социально-экономическое развитие. При этом доходы местных бюджетов АР Крым должны не изыматься в значительных размерах в распоряжение государственного бюджета и перераспределяться в виде необоснованных трансфертов.

Для обеспечения финансовой самостоятельности местных органов власти необходимо предоставить в их распоряжение значимые собственные источники доходных поступлений. Предлагаемые поправки к Бюджетному кодексу Украины [13] не способствуют обеспечению местных органов власти реальными доходными источниками в соответствии с их расходными полномочиями.

ВЫВОДЫ

Считаем, что за местными органами власти должны быть закреплены более значимые собственные доходные источники поступлений, такие как: налог на доходы физических лиц, налоги на недвижимость, акцизы, плату за лицензию и торговый патент, плату с владельцев транспортных средств, плату за ресурсы местного значения, местные экологические налоги, местные налоги и сборы, а также, 50% налога на добавленную стоимость и налога на прибыль предприятий. Только в этом случае может быть обеспечена действительная финансовая самостоятельность органов местного самоуправления.

Предложенные доходные источники, обеспечивают реальную финансовую самостоятельность местных органов власти, способствуют сбалансированности доходных источников и расходных полномочий местных органов власти, что позволяет им эффективно осуществлять бюджетно-налоговую и финансовую политику в регионе и удовлетворять в полном объеме социальные потребности населения.

Дальнейшее сокращение межбюджетных трансфертов при увеличении доходных источников поступлений местных бюджетов всех уровней должно быть направлено на:

- законодательное закрепление за местными органами власти достаточных собственных источников доходных поступлений, позволяющих в полном объеме финансировать как социальные, так и экономические статьи расходов;
- оптимизацию нормативов отчислений при распределении налоговых и неналоговых поступлений между уровнями государственного и местных бюджетов;
- внедрение в украинскую практику мероприятий, направленных на стимулирование территорий по развитию их налогооблагаемой базы на основании предоставления в их распоряжение не менее 50% финансовых ресурсов, заработанных на их территории.
- создание эффективного механизма осуществления муниципальных займов местными органами власти (выпуск муниципальных облигаций, привлечение ресурсов кредитного рынка) с целью увеличения доходных источников местных бюджетов всех уровней.
- содействие экономическому развитию регионов страны и на основании этого увеличения доходных источников поступлений в местные бюджеты всех уровней.

ЛИТЕРАТУРА

1. Василик О.Д. Бюджетна система України: підручник / О.Д. Василик, К.В. Павлюк. — К.: Центр навчальної літератури, 2004. — 544 с.
2. Кириленко О.П. Місцеві бюджети України (історія, теорія, практика) / О.П. Кириленко. — К.: НІОС, 2000. — 384 с.
3. Кравченко В.І. Місцеві фінанси України / В.І. Кравченко. — К.: Т-во «Знання», 1999. — 487 с.
4. Луніна І.О. Державні фінанси України в перехідний період / І.О. Луніна, Б.Є. Кваснюк. — К.: Інститут економічного прогнозування НАН України, 2000. — 296 с.
5. Огонь Ц.Г. Проблеми підвищення ефективності формування та використання бюджетних коштів / Ц.Г. Огонь // Наукові праці НДФІ — 2005. — Вип. 4(33) — С. 27-33.
6. Опарін В.М. Фінансова система України (теоретико-методологічні аспекти): монографія / В.М. Опарін. — К.: КНЕУ, 2005. — 240 с.
7. Павлюк К.В. Місцеві бюджети і міжбюджетні відносини / К.В. Павлюк // Фінанси України. — 1996. — №6. — С. 24-37.
8. Пасічник Ю.В. Бюджетна система України та зарубіжних країн: навч. посіб. / Ю.В. Пасічник. — К.: Знання-Прес, 2002. — 495 с.
9. Полозенко Д.В. Міжбюджетні взаємовідносини — складова механізму випереджаючого економічного розвитку / Д.В. Полозенко // Економіка України. — 2001. — №2. — С. 19-22.
10. Слухай Сергій. Міжбюджетні трансферти у постсоціалістичних країнах: від теорії до реалій: монографія / Сергій Слухай. — К.: «АртЕк», 2002. — 288 с.
11. Главное управление Государственного казначейства Украины в АР Крым. Годовые отчеты об исполнении местных бюджетов по АР Крым (в разрезе городов и районов) за период 2005-2009 годов.
12. Бюджетный кодекс Украины. — Х.: «Одиссей», 2005. — 103 с.
13. <http://minfin.gov.ua/document/67349/Propozicil.pdf>

ДЕПОЗИТНИЙ РИНОК АР КРИМ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Воробйова О.І., к.е.н., доцент, НАПКБ

У статті визначено сучасні тенденції функціонування депозитного ринку АР Крим. Встановлено, що депозитний ринок регіону не має тенденції до значного зменшення його основних показників, незважаючи на фінансову кризу в країні. Визначено основні можливі варіанти та перспективи у зміні ситуації на депозитному ринку регіону

Ключові слова: депозити, депозитний ринок регіону, банківські мережі регіону.

ВСТУП

Здійснення кредитно-інвестиційної діяльності банківськими мережами на рівні АР Крим забезпечується при достатній сумі банківських ресурсів, які формуються перш за все за рахунок депозитного ринку. Отже стан депозитного ринку суттєво впливає на тенденції щодо розвитку кредитно-інвестиційної діяльності, забезпечує підвищення рівня економічного потенціалу банків на рівні окремого регіону України.

Ефективне функціонування депозитного ринку є одним із головних умов стабільного розвитку будь-якого банку та його регіональних мереж. Таку функціональну залежність між депозитним ринком і діяльністю банків відчула вся українська банківська система починаючи з вересня 2008 року. Початок фінансово-економічної кризи негативно вплинуло як на фінансові можливості самих банків, так і на їх кредиторів і позичальників. З одного боку, практично всі українські банки підійшли до фінансово-економічної кризи з великими внутрішніми та зовнішніми боргами, а з другого боку — банки фактично не забезпечили для себе хоч будь-яких фінансових резервів, щоб організувати маневрування ресурсами. Внаслідок такої ситуації банки були зацікавлені в збільшенні припливу фінансових коштів за рахунок розширення депозитних програм. Проте суттєве погіршення загально економічної ситуації в країні, паніка, що виникла на ринку банківських послуг спонукало населення та суб'єктів підприємництва виводити свої кошти з депозитних рахунків банків. В короткий час з банківських депозитних рахунків було виведено таку суму грошових коштів, що склалась реальна загроза існуванню банківської системи країни взагалі. Отже НБУ і комерційні банки фактично з жовтня 2009 року приймають рішення про припинення видачі достроково коштів з депозитних рахунків, а з листопада, коли ситуація стала ще більше погіршуватися, припиняється віддача будь-яких коштів із строкових депозитів. Ситуація на депозитному ринку стає все більш загрозливою, особливо через руйнування практично двох десятків банків країни, серед яких було крупніші, середні та малі банки.

Населення та суб'єкти господарювання активно вимагали повернення їм коштів, які банки фактично заморозили на депозитних рахунках. Загроза повного руйнування депозитного ринку вимусило НБУ і банки країни здійснити заходи з метою: а) частково задовольняти вимоги кредиторів (населення та юридичних осіб) щодо повернення їх коштів; б) активно проводити роботу з метою підвищити довіру до окремих банків, їх регіональних філій та відділень. В якійсь мірі це більшості банків вдалося зробити, внаслідок чого відтік депозитів із банківської системи країни суттєво скоротився і вже влітку 2009 року частина банків звітувала про деяке зростання обсягів надходження депозитних коштів. Однак з вересня ситуація знову погіршилася, що було обумовлено загальною нестабільністю ситуацією в країні, політичними протистояннями різних владних груп, коливаннями курсу іноземної валюти, зокрема долара США та євро.

Нестабільність депозитного ринку є однією з негативних складових сучасного стану банківської системи країни. Питаннями щодо функціонування депозитного ринку країни та формування на його основі ресурсної бази банків займалися багато українських учених, зокрема Васюренко О. [1], Вожжов А.П. [2], Дмитрієва О.А. [3], Довгань Ж.М. [4, 5], Землячов С.В. [6], Лобанова А. [7], Мещерякова А.А. [8], Примостка Л. [9] та ін. В їх дослідження було обґрунтовані теоретико-методичні та практичні положення щодо розвитку депозитного ринку країни на етапі зростання економіки країни, підвищення рівня діяльності банківської системи. Водночас із зміною ситуації на депозитному ринку не обхідні нові науково-методичні дослідження, виявлення нових тенденцій щодо стану депозитного ринку, зокрема в АР Крим.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Виходячи з вищевикладеного основною метою статті є визначення сучасних тенденцій щодо функціонування депозитного ринку АР Крим та перспектив його подальших змін. У процесі дослідження суттєве місце будуть займати питання про взаємозв'язок між депозитним ринком АР Крим та загальноукраїнським депозитним ринком.

РЕЗУЛЬТАТИ

Депозитний ринок є складовою фінансового ринку країни. В окремих регіонах формуються регіональні депозитні ринки, що впливають на загальний стан депозитного ринку України. В умовах загострення політико-економічної ситуації в країні та постійного зниження доходів населення значна частина коштів, що свого часу були розміщені в банках країни, їх філіях та відділеннях, виводиться із банківської системи після закінчення строку депозитного договору. Лише окремі банки відмічають довіру з боку населення та не зменшують обсяги залучення депозитів.

У вересні 2009 року відбулося помітне скорочення загального обсягу депозитів банківській системі країни. Скорочення депозитів відбулося на 0,4%, а з початку 2009 року на 11,1%. Таке зменшення у вересні особливо було помітно на фоні приросту депозитів, яке відбувалося у квітні-серпні 2009 року. На перше жовтня загальна сума депозитів у банківській системі країни становила 318,2 млрд. грн.

На відміну від тенденцій щодо депозитів фізичних осіб, депозити юридичних осіб мали дещо іншу тенденцію. З початку 2009 року до вересня депозити юридичних осіб постійно зменшувалися, що повністю співпадало з ситуацією в економіці країни. З вересня 2009 року депозити юридичних осіб почали зростати і збільшилися на 0,3% за вересень. Це є позитивним показником загальної ситуації в економіці країни, але не визначає, що країна повністю вийшла з фінансово-економічної кризи.

Основна частина банківських ресурсів формується за рахунок депозитів фізичних осіб. Питома вага депозитів населення в загальній сумі депозитів банків України складає 63,6% або 202,3 млрд. грн. Юридичні особи мають питому вагу депозитів в загальній їх сумі 36,4% або 115,9 млрд. грн. Значні суми депозитів населення суттєво впливають на ситуацію як на депозитному, так і кредитному ринку країни. Хоча населення у всіх країнах світу є основним інвестором, але для інвестування своїх коштів фізичні особи вимагають відповідного рівня доходу, стабільної ситуації на депозитному ринку, захисту своїх інвестицій від інфляції та інших ризиків, які впливають на грошові кошти, що інвестуються індивідуальними інвесторами до фінансових інститутів, зокрема банківських установ. Отже будь-яка невизначена ситуація з банківськими депозитами населення — це породжує паніку серед населення і впливає на поведінку індивідуальних інвесторів, які намагаються вивести свої кошти з системи, що не може забезпечити стабільність та відповідну прибутковість. Як кажуть західні фахівці з фінансів – гроші люблять тишу та спокій.

Тенденції, які були характерні для українського депозитного ринку, знайшли своє проявлення і в АР Крим. Так, депозитні зобов'язання банківської мережі автономії знизилися за вересень 2009 року на 1,9%. Як і в країні в цілому, в АР Крим, спостерігалось у травні-серпні 2009 року збільшення обсягів депозитних вкладань, що дало змогу підвищити обсяги депозитів до рівня початку 2009 року та дещо перевищити його на 1,6%.

На початок жовтня 2009 року депозитні зобов'язання банківської мережі АР Крим становили 7151,4 млн. грн., що менше ніж на початку року на 0,3%. Як і в країні в цілому, в АР Крим кошти населення складають основу депозитних зобов'язань банківської мережі регіону. З травня до жовтня 2009 року на депозитному ринку регіону спостерігалися наступні зміни (рис. 1).

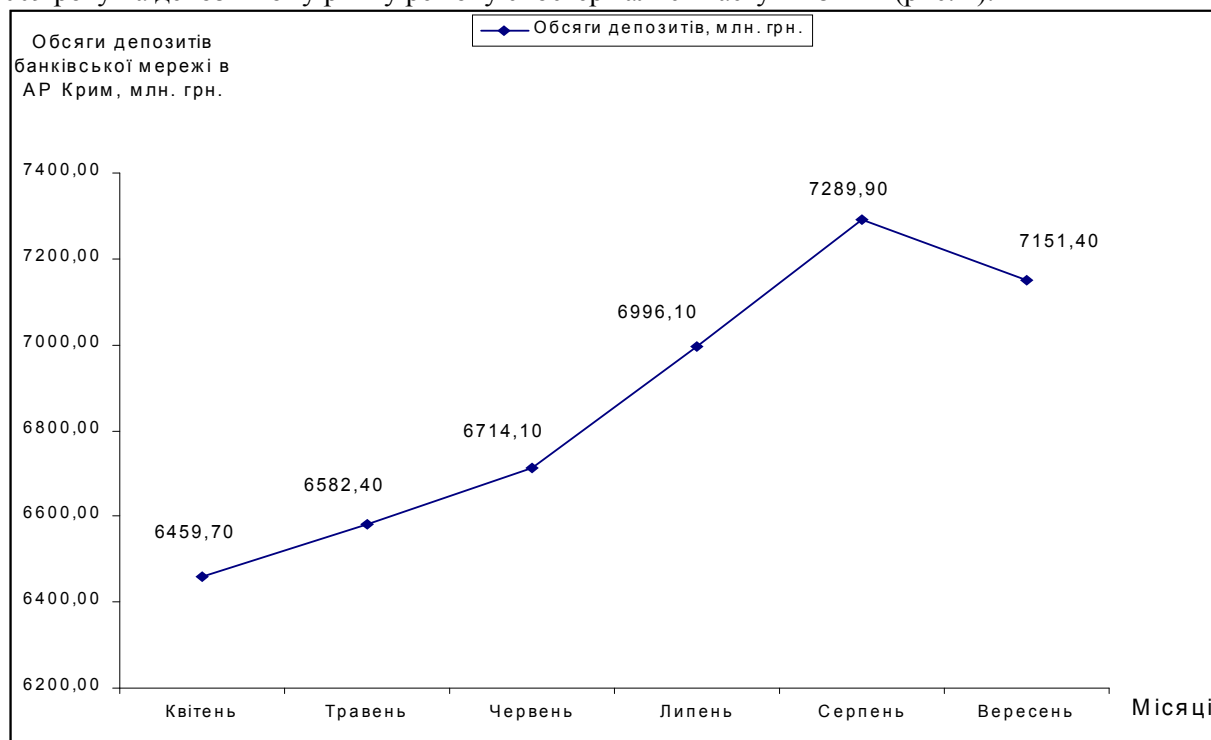

Рис. 1. Тенденція щодо обсягів депозитів за період з квітня по жовтень 2009 року (складено за даними КРУ НБУ)

Якщо в квітні 2009 року сума депозитів банківської мережі регіону складала 6459,7 млн. грн., то у травні відбулося збільшення на 1,9%, у червні на 2% до попереднього місяця, у липні на 4,2%, у серпні на 4,2%. Лише в вересні тенденція до зростання депозитів на депозитному ринку АР Крим була змінена на зменшення на 1,9%.

Зміна позитивної тенденції на депозитному ринку АР Крим на негативну була обумовлена такими чинниками:

- погіршенням економічної ситуації в економіці регіону;
- зменшення рівня доходів населення при умовах постійного зростання цін на різні товари, зокрема на товари для школярів;
- нестабільна ситуація на валютному ринку, прогнозування подальшого падіння національної валюти;
- нестабільна ситуація в банківському секторі регіону;
- відсутності можливостей для зростання доходності банківських депозитів через неможливість реального розміщення залучених фінансових ресурсів у зв'язку із практичним припиненням кредитування фізичних і в значній мірі юридичних осіб.

В обсягу депозитних зобов'язань регіональній банківській мережі станом на 01.10.2009 року депозити в національній валюті склали лише 53,3%, що менше ніж на початку року на 2,7%. У поточному році обсяги коштів у національній валюті мають загальну тенденцію до зниження — з початку року на 5%. У співставленні з показниками попереднього року фактично депозитні зобов'язання банків в регіоні зменшились на 21,7%. Основні причини такого зменшення наступні:

- девальвація гривні до корзини іноземних валют в першу чергу до американського долару;
- скорочення доходів населення в національній валюті;
- орієнтація населення на валютну позицію, що збільшує вклади у іноземній валюті;
- підвищення рівня доходів в іноземній валюті у порівнянні з національною валютою.

Виходячи з цих положень питома вага коштів в іноземній валюті постійно зростає. Їх сума за період з вересня 2008 по вересень 2009 року зросла на 36,5%.

У депозитних зобов'язаннях банківської мережі регіону більша частина припадає на строкові кошти — 68,1%. З жовтня 2008 року цей показник має тенденцію до зниження (рис. 2).

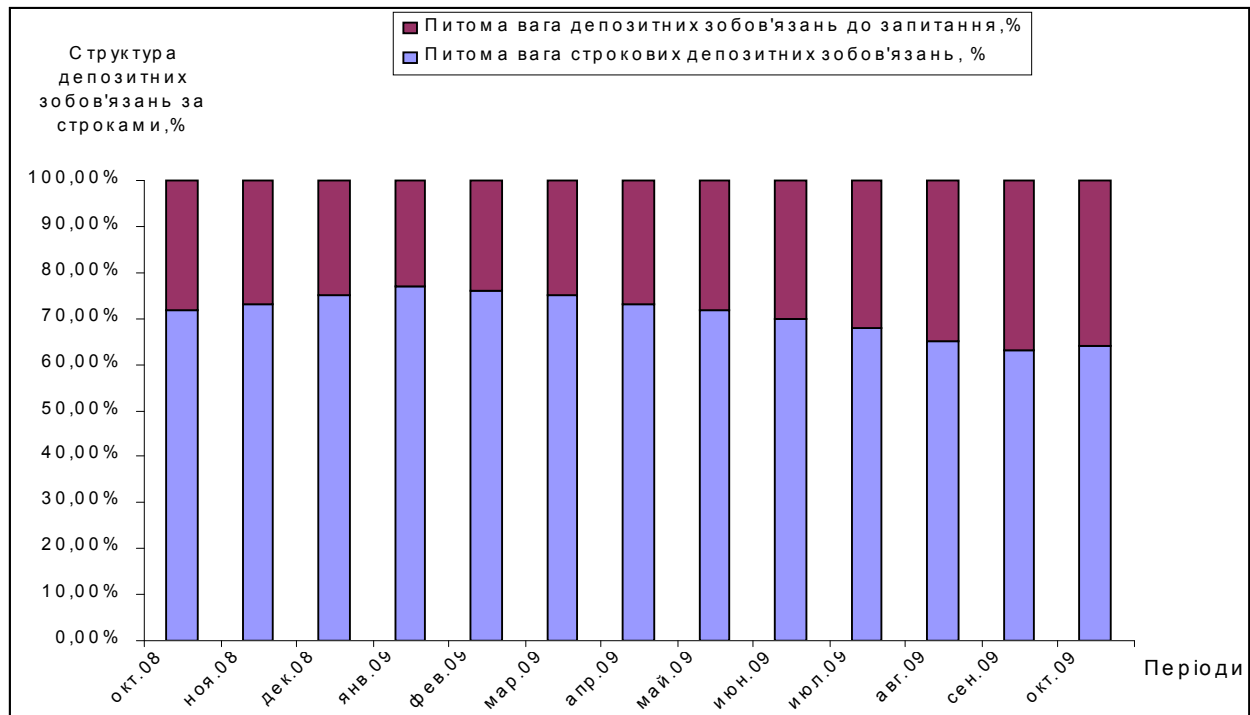

Рис. 2. Структура депозитних зобов'язань за строками депозитів (складено за даними КРУ НБУ)

За 9 місяців 2009 року сума строкових зобов'язань банків зменшилась на 10,6%, при одночасному зростанні суми коштів до запитання на 32%.

Таким чином, для поточного року характерним є зростання питомої ваги коштів до запитання та відтік коштів із строкових депозитів. Такі тенденції депозитного ринку АР Крим негативно впливають на можливість банківської мережі регіону формувати довгострокову ресурсну базу для здійснення кредитно-інвестиційної діяльності. Без довгострокових фінансових ресурсів банківській мережі регіону не в змозі забезпечити іпотечне кредитування, особливо при необхідності формувати резерви під кредитні та депозитні операції.

НБУ вимагає щоб банки, їх філії та відділення, здійснюючи залучення депозитів, частину коштів використовували для формування резервів з метою забезпечення покриття можливого відтоку гро-

шей за рахунок: по-перше, відтоку депозитів населення у зв'язку з об'єктивними чи суб'єктивними причинами; по-друге, направленням коштів на формування фонду гарантування вкладів фізичних осіб; по-третє, внаслідок створення резервів для самострахування необхідного рівня ліквідності; по-четверте, направленням коштів на формування резервів для покриття можливих втрат від кредитно-інвестиційної діяльності; по-п'яте, створення резервів на випадок збитків від інших банківських операцій.

У зв'язку з необхідністю створення фінансових резервів банківським мережам регіону потрібно залучати значно більше коштів, особливо за рахунок відкриття строкових депозитних вкладів. Проте наявна ситуація складається для більшості банків, які мають свої підрозділи в АР Крим не на користь довгострокового залучення коштів. Населення та юридичні особи налякані значним руйнування банків країни дуже обережно вкладають свої гроші на довгий термін, а звідси у банків фактично немає необхідних фінансових ресурсів для довгострокового кредитування чи інвестування в економіку. Отже ситуація складається не дуже позитивна. Деякі банки з метою залучення депозитів розгортають системну рекламну компанію, за якою обіцяють великі відсотки за строкові депозити. Але така реклама тільки додатково лякає фізичних осіб, бо абсолютна більшість населення вже розуміє, що високі процентні ставки означають низьку ліквідність банку, що дає рекламу таких депозитів, а отже є усі підстави не довіряти такому банку.

Якщо розглядати структуру депозитних зобов'язань банківської мережі регіону в розрізі окремих суб'єктів, то можливо побачити, що основними кредиторами банків виступають фізичні особи. Їх питома вага в структурі депозитного портфеля банків в АР Крим на 01.10.2009 року перевищувала (рис. 3).

Рис. 3. Структура депозитних зобов'язань банківської мережі АР Крим на 01.10.2009 р.
(складено за даними КРУ НБУ)

Як бачимо лева частина коштів банків залучена від населення. Це досить об'єктивна ситуація, яку можливо спостерігати у будь-якій країні світу. Населення завжди виступає в ролі основних індивідуальних інвесторів. А завдання банків своєчасно акумулювати ці кошти та перетворити їх в позичковий капітал, щоб забезпечити його ефективно вкладання. Однак, як і в більшості країн світу, банківські мережі регіону не в змозі залучати кошти населення на довгостроковій основі. Тому є об'єктивні та суб'єктивні обставини.

До об'єктивних обставин можливо віднести:

- нестабільність економіки та політичної ситуації в країні;
- висока інфляція та швидке знецінення грошей, у тому числі і на строкових депозитах;
- постійне зменшення рівня доходів абсолютної більшості населення;
- наявність фінансових інструментів з більшою привабливістю;
- високі ризики довгострокового вкладання коштів;
- постійні зміни щодо вітчизняного законодавства, у тому числі того, що регулює депозитний ринок країни.

До суб'єктивних обставин можливо віднести:

- недовіру населення до більшої частини банків країни та їх регіональних структур;
- не добросовісну рекламу банківських депозитів;
- неякісний банківський менеджмент;
- наявність шахрайства з боку банківського персоналу тощо.

Більш надійними для банківської мережі регіону є клієнти — суб'єкти господарювання, але їх частка в депозитних зобов'язаннях складає менше 25%.

На 01.10.2009 року суб'єкти господарювання мали депозитів на суму 1603 млн. грн. У поточному році депозитні зобов'язання цієї групи клієнтів мали позитивну тенденцію. Сума депозитних коштів у порівнянні з початком 2009 року зросла на 11,7%. Проте, якщо брати більш довгостроковий період, то можливо побачити, що фінансово-економічна криза негативно вплинула на суб'єкти господарювання регіону внаслідок чого загальна сума їх депозитних вкладень зменшилась на 1,2%.

Суб'єкти підприємництва АР Крим основну частину своїх депозитних вкладень мають у національній валюті (рис. 4). Проте у порівнянні з минулим роком частка депозитів у національній валюті зменшилась на 12,2 відсотка, що свідчить про значний вплив девальвації гривні на депозитні вклади юридичних осіб. За 9 місяців 2009 року кошти на валютних рахунках суб'єктів підприємництва збільшились на 25%, а на поточних рахунках — на 7%. Для минулого року тенденція до накопичення коштів на валютних рахунках була характерною — сума коштів зменшилась на 7%, а в іноземній валюті зросла на 10,2%.

Рис. 4. Валютна структура депозитних зобов'язань суб'єктів господарювання регіону станом на 01.10.2009 р. (складено за даними КРУ НБУ)

Обсяги депозитів фізичних осіб на 01.10.2009 року склали 5548,4 млн. грн. Однак у порівнянні з початком 2009 року обсяги депозитів зменшились на 3,2%. У порівнянні з аналогічним періодом минулого року сума зменшилась на 140 млн. грн. або на 2,5%.

Зменшення суми депозитів фізичних осіб було обумовлено наступними чинниками:

- недовірою з боку населення до регіональної мережі банків, зокрема тих, що порушили права власників депозитів. До цих банків перш за все відносяться «Укрпромбанк» та «Надра»;
- зменшенням обсягів доходів фізичних осіб, що вимушені використовувати кошти, що раніше були акумульовані для інших цілей;
- недовірою до національної валюти, яка за останній рік практично знецінилась в двічі;
- зростанням інфляційних процесів, що вимагають від населення адекватного реагування, зокрема вкладання коштів в матеріальні цінності, які за своїми властивостями менш зазнають втрати від інфляційних процесів;
- диверсифікацією вкладень коштів з метою страхування від втрати та одержання додаткового доходу чи прибутку;
- зменшенням ризиків у зв'язку з нестабільною ситуацією в банківському секторі;
- потребою в додаткових коштах з об'єктивних чи (та) суб'єктивних життєвих обставин частини населення.

У структурі депозитів населення не має значних переваг валютної позиції. У загальній сумі депозитів фізичних осіб валютні депозити перевищують депозити в національній валюті всього на 4 відсотки (рис. 5).

Проте, рік тому ситуація з валютною структурою депозитів населення суттєво відрізнялась від сучасної ситуації. Питома вага депозитів населення в національній валюті складала 61,1%.

Ще у літку 2008 року гривня мала інші співвідношення до долару США, що впливало на зацікавленість населення зберігати кошти в національній валюті. Практично двократна девальвація гривні без сумніву вплинула на вибір значної частини населення на користь іноземної валюти. Крім того, практично усі 9 місяців 2009 року національна валюта була нестабільною, що підтверджувало вибір

Рис. 5. Валютна структура депозитів населення на 01.10.2009 року (складено за даними КРУ НБУ)

населення на користь депозитів в іноземній валюті. В останній час іноземна валюта забезпечувала значний рівень доходів, що додатково впливало на поведінку фізичних осіб.

Строкові депозити переважають в структурі депозитів фізичних осіб регіону. На 01.10.2009 року вони складають 78,8%. У порівнянні з аналогічним періодом 2008 року зниження цього показника складає всього 1,2%. Тобто населення регіону, незважаючи на фінансово-економічну кризу, намагається зберегти строкові вклади. Але необхідно зауважити, що в цьому намаганні є значна частка і НБУ, який своїми діями не дав можливість вивести з банківської системи значну частину коштів у період найбільшої паніки, що охопила населення в різних регіонах країни, зокрема і в АР Крим.

Тенденції, що були характерні для депозитного ринку АР Крим у 2009 році, можуть у подальшому мати своє продовження або змінитися на більш позитивні чи більш негативні. Вважаємо, що в майбутньому слід розглядати не менш як три можливі тенденції: а) абсолютно позитивну; б) абсолютно негативну; в) більш-менш нейтральну.

Для кожної з названих перспектив розвитку депозитного ринку регіону є об'єктивні та суб'єктивні чинники. Так, для абсолютно позитивного сценарію розвитку депозитного ринку в АР Крим, можливо виділити наступні чинники (табл. 1).

Таблиця 1

Чинники позитивного розвитку депозитного ринку АР Крим у найближчому майбутньому*

Об'єктивні чинники		Суб'єктивні чинники	
Чинник	Вплив на депозитний ринок	Чинник	Вплив на депозитний ринок
1	2	3	4
1. Стабілізація економіки в регіоні	Підвищення можливості розподіляти кошти на споживання та накопичення	1. Збільшення позитивного настрою населення	Підвищується віра населення в економічний розвиток та фінансові інститути
2. Підвищення рівня доходів населення та юридичних осіб	Збільшення можливості для зберігання коштів на депозитних рахунках з метою їх накопичення для інвестування або придбання більш дорогих товарів чи послуг	2. Підвищення схильності до збереження з метою накопичення для придбання більш дорогих товарів	З'являється зацікавленість населення у відкритті нових депозитів у національній валюті, що укріплює гривну та стимулює як депозитний, так і кредитний ринок
3. Зменшення рівня інфляційних процесів	Депозитні відсотки забезпечують зростання доходів населення та підприємств	3. Підвищення рівня надійності банківських депозитів	Банки гарантують повне виконання договорів щодо різних видів депозитів
4. Укріплення гривні до іноземних валют	Підвищення зацікавленості в депозитах у національній валюті, зменшення депозитів в іноземній валюті	4. Розробка та впровадження банками нових депозитних програм	Появлення нових депозитних програм, які можуть зацікавити різні версти населення
5. Збільшення доходів Державного та місцевих бюджетів	Можливості підвищення рівня фінансування бюджетних установ та населення, що одержують доходи за рахунок бюджетів різного рівня	5. Підвищення ефективності банківської реклами	Позитивна динаміка банківської реклами, що підтверджується зростанням впливу на основну масу населення

1	2	3	4
6. Стабілізація політичної ситуації в країні	Підвищення ефективності економіки та фінансового, зокрема банківського сектору	6. Підвищення ефективності банківських менеджерів	Зростання якості праці банківського персоналу з населенням
7. Прийняття нових правових актів, що підвищують ефективність реального та фінансового секторів економіки	Забезпечує позитивний вплив на соціально-економічну ситуацію в країні та її регіонах, формує нові можливості для населення та юридичних осіб щодо накопичення коштів та їх використання для підвищення власного добробуту	7. Відсутність більш привабливих грошових інструментів на фінансовому ринку в регіоні для абсолютної частини населення та підприємств	Для більшої частини населення банківські депозити остаються найбільш ефективними та доступними грошовими інструментами, що дає змогу банкам акумулювати додаткові фінансові ресурси

* Складено автором статті

Абсолютно позитивна тенденція розвитку депозитного ринку в АР Крим можлива лише за умови суттєвого покращення ситуації в країні. Це можливо прогнозувати на більш далеку перспективу, але не раніше аніж повністю закінчиться фінансово-економічна криза і вітчизняні підприємства знову зможуть функціонувати в нормальному режимі. Отже абсолютно позитивний сценарій розвитку депозитного ринку регіону на близьку перспективу не може бути поширений. Цей сценарій відповідає більш далекому майбутньому.

Абсолютно негативну тенденцію стану депозитного ринку в АР Крим, можливо прогнозувати при суттєвому погіршенні фінансово-економічної ситуації в країні. За таких умов можуть діяти наступні чинники (табл. 2).

Таблиця 2

Чинники негативного впливу на розвиток депозитного ринку АР Крим у найближчому майбутньому *

Об'єктивні чинники		Суб'єктивні чинники	
Чинник	Вплив на депозитний ринок	Чинник	Вплив на депозитний ринок
1	2	3	4
1. Погіршення економічної ситуації в регіоні	Зменшення обсягів коштів, що можуть бути перерозподілені на споживання та накопичення. Можливий відтік коштів з депозитів	1. Зменшення позитивного настрою населення	Зменшується віра населення в економіку країни, в майбутнє держави, що негативно позначається у відношенні до основних фінансових інститутів
2. Зменшення рівня доходів населення та підприємств	Зменшення можливості для зберігання коштів на депозитних рахунках; безсумнівний відтік депозитів із банків	2. Зменшення схильності населення до збереження коштів	У більшості населення суттєво знижується схильність до накопичення через нестабільність ситуації та невпевненість в майбутньому
3. Збільшення інфляційних процесів	Знецінення доходів населення і юридичних осіб, що фактично гарантує відсутність зацікавленості в депозитах	3. Зменшення надійності банківських депозитів	Банки не гарантують своєчасно повернення депозитів через низьку ліквідність та правові припони, встановлені НБУ
4. Продовження знецінення гривні	Орієнтація на іноземну валюту, яка буде знаходитись по за банківській системі	4. Відсутність нових більш привабливих депозитних програм	Існуючі програми не можуть вже зацікавити населення та юридичних осіб, що не дає змогу збільшувати обсяги депозитів
5. Зменшення доходів та видатків Державного та місцевого бюджетів	Зменшення фінансування бюджетних установ, зменшення рівня доходів населення, що одержує доходи з бюджету, зниження обсягів коштів, що можуть бути направлені до банків	5. Зменшення ефективності банківської реклами через її не дійовість	Негативна динаміка банківської реклами внаслідок її невідповідності реаліям фінансово-економічної ситуації та рівню гарантій і безпеки банківських депозитів
6. Погіршення політичної ситуації в країні	Зростання політичної боротьби призводить до погіршення стану реального і фінансового секторів економіки, що зменшує обсяги депозитів	6. Не ефективність діяльності банківських менеджерів	Якість праці банківського персоналу погіршується через низьку їх кваліфікацію та психологічну не відповідність умовам праці

1	2	3	4
7. Прийняття нових правових актів, що погіршують можливості до накопичення	Забезпечує негативний вплив на соціально-економічну систему в країні та її регіонах, не дає змогу населенню та суб'єктам підприємництва здійснювати необхідне накопичення коштів через збільшення обсягів депозитів	7. Появлення більш привабливих грошових інструментів на фінансовому ринку регіону	Населення може дати перевагу іншим грошовим інструментам аніж банківським депозитам через їх вищу доходність, доступність, надійність, що може суттєво вплинути на відтік депозитів із банків

* Складено автором статті

Абсолютно негативна тенденція щодо депозитного ринку регіону не відповідає загальноекономічному сценарію розвитку країни та АР Крим. Дійсно, існують об'єктивні і суб'єктивні чинники, що можуть на деякий час погіршити існуючу ситуацію на депозитному ринку регіону. Проте немає об'єктивних чинників, які б підтверджували, що погіршення буде суттєвим і може значно відбитися на депозитному ринку АР Крим.

Вважаємо, що найбільшої уваги заслуговує третій сценарій близького майбутнього в депозитному ринку регіону (табл. 3).

Таблиця 3

Чинники, що формують нейтральну ситуацію на депозитному ринку АР Крим у найближчому майбутньому *

Об'єктивні чинники		Суб'єктивні чинники	
Чинник	Вплив на депозитний ринок	Чинник	Вплив на депозитний ринок
1. Незначна стабілізація в економіці регіону	Це не призведе до суттєвих змін у перерозподілі коштів на споживання та накопичення	1. Настрій населення на близьку перспективу може не змінитися	Звідси не може суттєво змінитися ситуація щодо рішення населення по відношенню до депозитних вкладів
2. Рівень доходів населення на період до 1 року суттєво не збільшиться	Можливості для зберігання коштів на депозитних рахунках суттєво не погіршаться, але й не будуть зростати. Звідси, можливі коливання обсягів депозитів як в ту, так і в іншу сторону	2. Схильність до зберігання коштів	У зв'язку із не змінною ситуацією в економіці схильність населення до збільшення або зменшення депозитів найближчим часом не відбудеться
3. Укріпленню гривні заважає відсутність значних обсягів іноземної валюти	Зацікавленість у депозитах в національній валюті буде коливатися відносно рівня зміни національної валюти до корзини іноземних валют.	3. Підвищення рівня надійності депозитів	Зміни в цьому напрямі практично не відбудуться внаслідок нестабільності банківської системи країни, великої заборгованості банків іноземним кредиторам, водночас і погіршення ситуації не буде
4. Низька забезпеченість бюджетними доходами Державного і місцевих бюджетів	Внаслідок відсутності коштів в бюджетах різного рівня зменшується рівень фінансування бюджетних установ та скорочуються фінансові можливості населення, що одержує доходи з бюджету	4. Підвищення доходності банківських депозитів	Скоріше всього буде коливатися з поступовим зменшенням депозитних ставок
5. Відсутні реальні умови для політичної стабілізації	Це безпосереднє може вплинути на відтік депозитів із банківської системи через недовіру населення до держави та фінансово-економічних інститутів. Проте можливо, що населення перестане реагувати на політичні протистояння, що не змінне ситуацію на депозитному ринку	5. Підвищення ефективності банківської реклами та появи нових грошових інструментів	Реклама банківських депозитів стає більш агресивною, але її вплив поступово зменшується через підвищення недовіри населення до банківських інститутів. Нових більш доходних та надійних грошових інструментів на фінансовому ринку регіону скоріше не буде

* Складено автором статті

Таким чином, за нейтральним сценарієм можливо прогнозувати де якийсь коливання депозитного ринку без суттєвих змін як у позитивну, так і в негативну сторону.

ВИСНОВКИ

Виходячи з проведеного дослідження можливо зробити наступні висновки:

По-перше, у 2009 році депозитний ринок АР Крим зазнав постійних коливань внаслідок фінансово-економічної кризи, нестабільності банківської мережі регіону.

По-друге, у порівнянні з минулим 2008 роком депозити населення і юридичних осіб скоротилися, але поступово повертаються до сум, що були перед початком кризи.

По-третє, можливо розглядати три сценарію ситуації на депозитному ринку АР Крим, але найбільш точний той, що не передбачає суттєвих змін в обсягах депозитних вкладень як юридичних осіб, так і населення.

По-четверте, у подальших дослідженнях є необхідність оцінити можливі наслідки політичної та економічної нестабільності в країні та АР Крим.

ЛІТЕРАТУРА

1. Васюренко О. Ресурсний потенціал комерційного банку / О. Васюренко, І. Федосик // Банківська справа. — 2002. — №2. — С. 58-64.
2. Вожжов А.П. Формування ресурсів комерційних банків / А.П. Вожжов // Фінанси України. — 2003. — №1. — С. 116-130.
3. Дмитрієва О.А. Оптимізація депозитної діяльності комерційного банку / О.А. Дмитрієва // Фінанси України. — 2004. — №5. — С. 138-144.
4. Довгань Ж.М. Оптимізація ресурсної бази комерційного банку / Ж.М. Довгань // Фінанси України. — 2001. — №6. — С. 128-136.
5. Довгань Ж.М. Політика комерційного банку щодо мобілізації ресурсів / Ж.М. Довгань // Фінанси України. — 1999. — №12. — С. 103-109.
6. Землячов С.В. Ресурсна база комерційних банків та особливості її формування в Україні: монографія / С.В. Землячов. — Сімферополь: Національна академія природоохоронного та курортного будівництва, 2008. — 185 с.
7. Лобанова А.Л. Ресурсна політика банків України / А.Л. Лобанова // Фінанси України. — 2005. — №1. — С. 88-95.
8. Мещерякова А.А. Формування та використання ресурсної бази банків / А.А. Мещерякова // Фінанси України. — 2004. — №12. — С. 108-114.
9. Примостка Л. Управління активами і пасивами комерційного банку / Л.О. Примостка // Вісник Національного банку України. — 2001. — №2. — С. 39-44.

СУТНІСТЬ, ДЖЕРЕЛА ФОРМУВАННЯ ТА ЗНАЧЕННЯ РЕСУРСНОЇ БАЗИ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

Землячов С.В., к.е.н., доцент, НАПКБ

У статті вивчається сутність, джерела формування ресурсів банків і запропоновані нові підходи до їх класифікації. Запропонований розгляд банківських ресурсів в мікроекономічному і макроекономічному аспектах. Викладено авторське трактування поняття ресурсної бази банків. Запропоновані нові критерії структуризації ресурсної бази банків. Вивчено значення ресурсної бази банків, виділені нові підходи до розгляду ролі ресурсної бази комерційних банків.

Ключові слова: комерційний банк, ресурсна база, банківські ресурси, власний капітал, залучені кошти, запозичені кошти.

ВСТУП

Сучасний етап розвитку вітчизняної економіки характеризується підвищенням вимог до банківської системи, яка повинна сприяти стійкому економічному зростанню та підвищенню конкурентоспроможності господарського комплексу в умовах поступової інтеграції у європейський та світовий економічний простір. Це обумовлено особливою роллю банків як провідних фінансових посередників, що забезпечують розміщення фінансових ресурсів між окремими регіонами, галузями господарства та суб'єктами економіки з метою задоволення їх потреб та запитів. Вказані процеси вимагають від комерційних банків адекватного нарощування обсягів, оптимізації структури та вдосконалення організації ресурсної бази.

Достатня за обсягом та належним чином збалансована ресурсна база банків є важливою передумовою їх прибутковості, підтримки достатньої ліквідності та довіри з боку учасників ринку. Зміцнення ресурсної бази сприяє підвищенню можливостей банків у задоволенні поточних та інвестиційних потреб суб'єктів господарювання і домогосподарств у додаткових фінансових ресурсах. Разом з тим у сучасних умовах фінансової кризи в Україні помітно загострилися проблеми формування та використання ресурсів банків. Необхідність прискорення розвитку виробництва та обмеженість фондового ринку спричинили надто високий попит на банківські кредити, що, в свою чергу, вимагає прискореного нарощування банківських ресурсів. Однак низький рівень монетизації економіки, низька ефективність виробництва, недостатній життєвий рівень населення та слабка довіра до банківської системи істотно ускладнюють вирішення цієї задачі. Особливо гостро стоїть проблема формування довгострокових ресурсів.

Вирішення вказаних питань вимагає вдосконалення організації формування банківських ресурсів, а отже, обумовлює необхідність їх дослідження.

Теоретичні та практичні аспекти формування ресурсної бази комерційних банків вивчалися вітчизняними та зарубіжними науковцями. Значний внесок у дослідження цієї проблеми зробили українські вчені М.Д. Алексеєнко, А.М. Мороз, М.І. Савлук, Л.О. Примостка, А.П. Вожжов, О.В. Дзюблюк, О.В. Васюренко, О.Д. Заруба, П.В. Матвієнко, Ж.М. Довгань, Д. Гладких. Варто відмітити дослідження російських авторів: Е.Ф. Жукова, І.Т. Балабанова, Ю.А. Бабичевої, В.І. Колесникова, Л.П. Кроливецької, О.І. Лаврушина, Г.С. Панової, В.М. Усоскіна. Вивченню банківських ресурсів багато уваги приділено зарубіжними економістами: Діаною Мак Нотон, Дональдом Дж.Карлсоном, К.Т. Дитцем, Г. Асхауэром, Д.Ф. Синки, Т. Кохом.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Проте проблеми формування ресурсної бази комерційних банків потребують подальших досліджень, особливо з урахуванням новітніх реалій української економіки.

Метою даного дослідження є поглиблене і системне дослідження сутності ресурсної бази банків, джерел її формування та значення.

Об'єктом дослідження виступає діяльність банків з формування та управління ресурсною базою.

Предметом дослідження є система економічних відносин, що виникають між банками та іншими суб'єктами грошового ринку з приводу формування ресурсної бази банків.

РЕЗУЛЬТАТИ

Починаючи з 2000 р. стан економіки України можна охарактеризувати як стабільний, з тенденціями зростання виробництва та з активним проникненням вітчизняних виробників на світові ринки. Це не могло не позначитися позитивно на розвитку банківської системи: поступово знижується досить високий рівень ризиків, прискорилось формування інфраструктури грошового ринку, випереджаючими темпами формується ресурсна база банків, йде постійний пошук оптимальних форм інституціонального формування банківської системи, ефективно працюючого механізму на ринку капіталів, нових методів банківського обслуговування комерційних структур з урахуванням інтенсивного притоку іноземного капіталу в банківський сектор. Прискорилась адаптація банків України до ринкових умов, зокрема відбулася універсалізація банківської діяльності, вихід її за межі традицій-

них операцій, посилилась конкуренція між банками, розпочались процеси структурних змін у банківській системі, удосконалення банківського менеджменту та маркетингу з урахуванням світового досвіду.

Не дивлячись на зазначені успіхи, загальний стан банківської справи в Україні не відповідає реальним потребам прискореного зростання економіки та забезпечення високих і стабільних темпів розвитку виробництва. Головні недоліки її пов'язані переважно з формуванням і використанням ресурсної бази окремих банків та їх системи в цілому: низький рівень капіталізації банків, відсутність надійного механізму залучення додаткових коштів для підтримання їх ліквідності, ризиковість розміщення банками мобілізованих ресурсів тощо.

У цих умовах важливе значення для кожного банку має питання формування збалансованого портфеля ресурсів, який він може використовувати при здійсненні активних операцій. Від якісного вирішення цього питання з використанням науково обґрунтованих, перевірених світовою практикою методів банківського менеджменту залежить успішна діяльність банку на ринку банківських послуг.

В даний час в економічній літературі немає однозначного визначення банківських ресурсів при одночасному збереженні єдиного підходу до цього поняття. Часто зустрічається таке визначення: «Банківські ресурси — це сукупність коштів, що знаходяться в розпорядженні банків і використовуються ними для кредитування та інших активних операцій» [1, с. 18; 8, с. 27].

Дане визначення підкреслює організацію використання акумульованих банками коштів, але його істотним недоліком є те, що воно не характеризує механізму акумуляції і джерел банківських ресурсів.

Спробу виправити цей недолік зробив О.Д. Заруба, який відзначав, що «банківські ресурси складають всю величину коштів, які може використати банк для проведення своїх операцій, насамперед, кредитних. Складовими ресурсів банку є його власні та залучені від інших юридичних та фізичних осіб кошти...» [6, с. 5].

Однак автор, характеризуючи джерела залучення і напрямки розміщення ресурсів, не дає характеристики поняття механізму залучення ресурсів.

Аналогічний підхід до визначення банківських ресурсів пропонує Г.С.Панова: «Ресурси комерційного банку (банківські ресурси) зазвичай визначають як сукупність власних і залучених коштів, що є в розпорядженні банку і використовуються ним для здійснення активних операцій» [7, с. 40].

Окремі автори вважають, що «банківські ресурси — сукупність коштів, які знаходяться в розпорядженні банків і використовуються ними для виконання активних та інших операцій. Акумулюючи грошові накопичення, прибутки та заощадження юридичних і фізичних осіб, банки перетворюють їх у позичковий капітал, тобто грошовий капітал, наданий у позичку клієнтам на умовах повернення за плату у вигляді відсотків. Тому банківські ресурси називають банківським капіталом» [3, с. 76]. Подібне трактування поняття банківських ресурсів представлено в роботі Р.І. Шевченко [9, с. 22].

З даним визначенням погодитися не можна, тому що в ньому, з одного боку, зазначено, що акумульовані ресурси використовуються для проведення активних та інших операцій, а з іншого, автори акцентують увагу тільки на кредитному характері таких операцій. Крім цього, при характеристиці джерел банківських ресурсів мова йде тільки про залучені і позичені кошти, а джерела внутрішнього походження (прибуток банку) та його власні кошти не згадуються.

Ряд авторів розглядають банківські ресурси тільки в трактуванні кредитних ресурсів: «У діяльності комерційних банків ресурсна база має першорядне значення, тому що процеси утворення кредитних ресурсів і надання позичок знаходяться в тісному взаємозв'язку» [4, с. 200].

На нашу думку, економічно невірно зводити сутність ресурсів банку тільки до кредитних ресурсів. Поняття «банківські ресурси» є більш широким, ніж «кредитні ресурси», оскільки перші мають більш широке цільове призначення і можуть використовуватися не тільки для кредитних, але й для інших видів активних операцій, що приносять банкам дохід, а також для нарощування матеріально-технічної бази банку.

На думку В.І. Колеснікова і Л.П. Кролівцевої, «до банківських ресурсів відносяться власні кошти банків, позичені і залучені кошти, сукупність яких використовується для здійснення банком активних операцій, тобто розміщення мобілізованих ресурсів з метою одержання доходу» [2, с. 116]. Однак не завжди метою акумулювання банківських ресурсів є одержання доходу. У сучасних умовах окремі банки, за рахунок акумуляції фінансових ресурсів, можуть намагатися не заробити кошти, а покрити свої збитки від тих чи інших операцій, приховуючи своє кризове фінансове положення.

На думку Ж.М. Довгань, «у вузькому розумінні банківські ресурси — це акумульовані банком вільні грошові кошти економічних суб'єктів на умовах виникнення зобов'язань власності чи боргу для подальшого розміщення на ринку з метою отримання прибутку» [5, с. 4]. Однак у даному визначенні мова йде про акумуляцію банком ресурсів господарюючих суб'єктів, але не вказується таке важливе джерело банківських ресурсів, як власний капітал банку.

На нашу думку, банківські ресурси доцільно розглядати як ресурси у мікроекономічному аспекті і у макроекономічному аспекті.

Ресурси окремо взятого комерційного банку — це кошти, якими розпоряджається банк і використовує для забезпечення своєї діяльності на комерційних засадах та згідно з вимогами регулятивних

органів. Ресурси ж усієї банківської системи — це особливе економічне поняття, що виражає сукупність економічних відносин із приводу створення, розподілу і використання коштів банківською системою на макроекономічному рівні. Наявність мультиплікаційного ефекту при створенні ресурсів комерційних банків, діяльність центральних банків з емісії платіжних засобів роблять досить проблематичним визначення сукупних ресурсів банківської системи країни шляхом арифметичного підсумовування ресурсів окремих комерційних банків.

Якщо говорити більш конкретно, то банківські ресурси у мікроекономічному аспекті можливо охарактеризувати як акумульовані банком за допомогою емісії пайових цінних паперів або отримані в тимчасове користування на грошовому ринку кошти суб'єктів економіки на основі зобов'язальних правовідносин, а також кошти внутрішньобанківського походження, у т.ч. результати фінансової діяльності банку, що використовуються для подальшого розміщення згідно визначених банком напрямків з метою одержання прибутку, забезпечення ліквідності, зміцнення матеріально-технічної бази банку тощо.

У макроекономічному аспекті банківські ресурси є сукупністю ресурсів усієї банківської системи країни, які є джерелом задоволення різноманітних потреб сімейних господарств, джерелом інвестицій для господарюючих суб'єктів та самих банків, фінансування потреб держави (бюджетного дефіциту), взагалі важливим важелем економічного зростання і структурної перебудови економіки.

Ринок банківських ресурсів, як і будь-який ринок узагалі, можливо представити з інституціональної і функціональної точки зору.

З інституціональної точки зору він є сукупністю продавців грошових ресурсів, покупців, посередників, контролюючого органу, яким виступає Національний банк України. Природно, для розвинутого ринку повинні бути характерні як розмаїтість продавців, якими є інституціональні та індивідуальні інвестори, самі комерційні банки, що перепродують фінансові ресурси, так і розмаїтість покупців і посередників. При регулюванні діяльності цього ринку пріоритет повинен віддаватися методам не адміністративного, а економічного регулювання.

З функціональної точки зору ринок банківських ресурсів — це сфера економічних відносин, де відбуваються процеси акумуляції, розподілу та розміщення банківських ресурсів, встановлення ціни на них у результаті зіставлення попиту та пропозиції.

Не менш складною задачею є теоретичне осмислення поняття ресурсної бази банків.

Ресурсна база банку представляє собою сукупність різних форм та видів ресурсів, що знаходяться у розпорядженні банку та використовуються ним для забезпечення виконання стратегічної мети і оперативних цілей та завдань своєї діяльності.

Традиційним визначенням ресурсної бази банків є її трактування як сукупності грошових коштів, що знаходяться в розпорядженні банку. Даний підхід має під собою певну логічну підставу, тому що акумульовані банком кошти є фінансовою базою для його діяльності.

Однак поняття «ресурсна база» можна трактувати і як сукупність ресурсів, що використовуються банком для збільшення мобілізації коштів. Тому розгляд ресурсної бази можливий не тільки з традиційної точки зору, як сукупності коштів, що є в обороті банку (вужьке розуміння), але й з загальноекономічної, коли в поняття «ресурсна база» також включаються організаційні і економічні ресурси (мережа філій, персонал банку, його матеріально-технічна база), що впливають на розвиток банку, є джерелом підтримки його конкурентних переваг та забезпечення надходження додаткових коштів (широке розуміння).

Ресурсна база банку за формою ресурсів, що її складають, може бути розподілена на:

а) грошову (сукупність ресурсів у грошовій формі, залучених ззовні на грошовому ринку, і тих, що мають внутрішньобанківське походження, і розміщених в активи комерційного банку);

б) матеріально-технічну (рівень оснащення досконалою комп'ютерною технікою, сучасними засобами зв'язку, обладнанням, транспортом, приміщеннями і т.п.);

в) організаційну (мережа філій, канали внутрішньобанківського зв'язку);

г) людські ресурси банку (забезпеченість кваліфікованим банківським персоналом; постійно діюча система підготовки, підвищення кваліфікації кадрів, стимулювання кар'єрного зростання та формування кадрового резерву; наявність сформованих традицій внутрішньобанківської культури, корпоративного духу, професійної етики; сприятливий психологічний клімат у колективі);

д) нематеріальні ресурси (ноу-хау банківських послуг, якість банківського менеджменту, імідж комерційного банку та довіра до нього з боку контактних аудиторій, у т.ч. фінансових інститутів, рівень підтримки діяльності банку з боку органів влади і т.п.).

За значенням ресурсів для банку пропонуємо розглядати ресурси, найбільш необхідні для здійснення банківської діяльності, які формують ядро ресурсної бази банку (грошові кошти, персонал, матеріально-технічна база), та допоміжні ресурси та системи, що забезпечують функціонування ядра та банку в цілому (рівень оснащення системами обробки інформації та комунікаціями, якість та склад систем аналізу та моніторингу банківської діяльності, правова та юридична підтримка здійснення банківської діяльності, лобювання інтересів банку, положення банку на ринку та сприйняття його суспільством, наявність кваліфікованої та відданої банку команди менеджерів та ін.).

Використання запропонованої структури на практиці стимулює банк приділяти увагу всебічному вдосконаленню своєї діяльності, що створює стратегічне ресурсне підґрунтя для його розвитку в умовах зростаючої конкуренції та виживання в умовах кризових ситуацій на грошовому ринку.

За порядком створення ресурсів банку у складі ресурсної бази її можливо класифікувати на стартову, що є в розпорядженні банку на початку його діяльності та використовується у подальших операціях, та створену у процесі діяльності.

Так, до стартової бази відноситься статутний капітал банку, тобто ресурси у грошовому вигляді; матеріально-технічна база банку, що існує на початку його діяльності; рівень кваліфікації кадрів, залучених до новоствореного банку і рівень підтримки банку з боку засновників та державних органів влади при його створенні. До створеної у процесі діяльності відповідно відносяться активи банку, що виникають як наслідок розміщення акумульованих первинних ресурсів; придбання нового обладнання та приміщень при розширенні діяльності банку; імідж банку, який формується в очах громадськості протягом певного терміну його функціонування.

Запропонований поділ дозволяє простежити причинно-наслідкові зв'язки у процесі формування банківських ресурсів та здійснити відповідні кроки щодо збільшення обсягів ресурсів у розпорядженні банку.

За терміном знаходження у розпорядженні банку його ресурсну базу можна розподілити на постійну частину, тобто ресурси, що постійно знаходяться у розпорядженні банку і можуть вилучатися тільки при його ліквідації або реорганізації (кошти статутного фонду, придбані у власність будівлі, обладнання і т.п.), і тимчасову частину, тобто ресурси, що знаходяться у розпорядженні банку протягом визначеного терміну (залучені і запозичені кошти, орендовані приміщення і т.п.).

Дана класифікація дозволяє визначити ступінь сталості ресурсної бази банку та вжити заходів для підвищення його фінансової міцності.

Введені у науковий оборот підходи до розгляду ресурсної бази банку дозволяють збагатити її зміст та розширити можливість використання цього поняття у практичній діяльності комерційних банків. Адже, крім того, що комерційний банк виконує роль фінансового посередника, він ще є комерційною установою, яка для забезпечення своєї діяльності повинна мати відповідну матеріально-технічну базу, приміщення, персонал та інші ресурси.

Роль ресурсної бази в банківській діяльності є визначальною. Це проявляється перш за все в тому, що від обсягу і структури ресурсів залежать масштаби і види активних операцій, а, отже, розміри доходів і прибутків банків. Зростання ресурсної бази сприяє й розвитку комерційних банків в цілому. Поява нового інструментарію, підвищення якості банківського обслуговування, банківського менеджменту і маркетингу пасивних операцій допомагає зміцненню фінансового положення окремих банків та подальшої еволюції банківської системи.

Розвиток ресурсної бази сприяє посиленню ролі банків як емітентів платіжних засобів через підвищення коефіцієнта грошово-кредитного мультиплікатора і як учасників систем розрахунків в економіці. Збільшення обсягів банківських ресурсів, при одночасному використанні банками різноманітних видів рахунків, дозволяє підвищити рівень контролю та довіри учасників розрахункових операцій при здійсненні процесів оплати продукції, робіт, послуг споживачами, оптимізувати структуру грошового обігу шляхом збільшення частки безготівкових розрахунків, підвищувати стабільність та керованість курсу гривні, а також стимулювати використання пластикових карток при розрахунках, що відповідає завданням залучення до користування ними як можна більшої кількості суб'єктів економіки.

Розвиток ресурсної бази банків позитивно впливає і на суб'єктів господарювання та сімейні господарства. У сучасних умовах для економіки будь-якої країни характерні процеси прискорення розрахунків, їх автоматизації і комп'ютеризації. Збільшення оборотності ресурсів суб'єктів економіки робить можливим одержання ними більшого прибутку, викликає зростання зацікавленості в збільшенні обсягів виробництва, підвищенні рівня добробуту.

Ресурсна база комерційних банків має важливе значення для стабілізації банківської системи, підвищення рівня ліквідності і керованості комерційних банків, що створює важливі передумови для розвитку економіки країни.

Ресурси комерційних банків в Україні є важливим, якщо не провідним, джерелом інвестування економіки. Це обумовлено двома групами чинників. З одного боку, стабілізація економіки та підвищення добробуту економічних суб'єктів, при посиленні їх впевненості в сталості грошової одиниці та надійності банківської системи, сприяють зростанню заощаджень, які є ключовим джерелом інвестиційних ресурсів в економіці України. З другого боку, вкрай низька розвиненість фондового ринку та низький рівень довіри до суб'єктів цього ринку, слабка правова захищеність інтересів кредиторів грошового ринку взагалі спричиняють незначну роль фондового ринку в спрямуванні заощаджень на інвестиційні потреби. В цих умовах найбільш дієвим механізмом такого спрямування виявилось банківське кредитування, передумовою якого виступає формування ресурсної бази, в т.ч. і за рахунок заощаджень.

Досить важлива роль ресурсів банків і в забезпеченні фінансової незалежності окремих територій і регіонів. Прийнятий в сфері міжбюджетних відносин курс на зміцнення фінансового потенці-

іалу регіонів як основи формування збалансованого Державного бюджету України робить необхідним підвищення ролі банківського сектора як структури, що опосередковує ефективне переміщення фінансових потоків і забезпечує контроль за їх рухом в регіональному розрізі.

При міжбанківському переміщенні ресурсів постає важлива проблема розподілу коштів між регіонами країни. Для сучасного етапу міжбанківського кредитування характерні процеси відтоку капіталів з окремих регіонів, що зменшує їх інвестиційні можливості та ускладнює перспективи розвитку регіональних економік. Розвинуті в економічному відношенні, як правило, промислово- та експортно-орієнтовані регіони (Дніпропетровська, Донецька області) або ті, що мають доступ до великих фінансових потоків (м. Київ), мають і найбільшу кількість діючих банків та високий рівень ресурсної забезпеченості. В той же час в дотаційних регіонах (Чернігівська, Волинська, Рівненська області та ін.), де банки мають слабку ресурсну базу внаслідок скрутного фінансового положення багатьох підприємств, становище ускладнюється процесами відтоку акумульованих ресурсів через ринок міжбанківських кредитів. Внаслідок цього зменшуються обсяги наявних фінансових ресурсів, що стримує економічний розвиток цих територій. Виникає невідповідність отриманих результатів завданням економічної та фінансової політики держави, яка спрямована на зміцнення фінансового становища місцевих громад.

Вирішити проблему можливо шляхом розвитку системи міцних регіональних банків. Це має сенс, тому що місцеві регіональні банки знайомі із промислово-господарськими та фінансовими особливостями регіону, усвідомлюють доцільні та економічно ефективні напрямки спрямування коштів в регіональну економіку, мають особливі традиційні відносини з конкретними господарюючими суб'єктами, враховують масштаби їх діяльності, виробничі можливості та потреби, тісно співпрацюють із місцевою владою.

Проте такі банки часто відчують нестачу ресурсів і не спроможні забезпечити потреби регіонів у достатніх інвестиціях. Тому їм доцільно приймати участь в інтеграційних процесах, спрямованих на укрупнення, підвищення надійності та розмірів капітальної бази банків, зниження ризикованості їх діяльності. Важливо також активізувати кредитування великими банками малих та середніх регіональних кредитних організацій, які будуть більш доцільно розміщувати отримані кошти, враховуючи специфіку регіону та приймаючи на себе виникаючі при цьому банківські ризики.

Для мобілізації достатніх та відносно дешевих банківських ресурсів на регіональному рівні необхідно забезпечити: формування зваженої регіональної економічної політики, стратегії розвитку регіонів; залучення інвестицій з одночасним вирішенням питання структурних перетворень в регіональних господарських комплексах; диверсифікованість операцій, що виконуються банками в регіоні; тісну взаємодію банків та органів державної влади, у т.ч. спрямовану на стимулювання інвестиційної діяльності банків; надання надійних гарантій захисту прав інвесторів; активізацію залучення в регіон ресурсів ззовні.

Маючи досить великі можливості для фінансування інвестиційної діяльності, комерційні банки використовують їх досить слабо. Не реалізуються програми комплексного інформаційного обслуговування проєктів інвестиційного розвитку, об'єднання і синдикованого розміщення кредитних ресурсів у межах територій, надання банківських гарантій під конкретні інвестиційні проєкти, організації фінансово-промислових груп. Все це негативно впливає на фінансове положення територій. В даний час намітилась певна активізація процесів об'єднання промислового і банківського капіталу, що обумовлено зростаючими інвестиційними потребами підприємств, які вони не можуть самостійно задовольнити за рахунок наявних ресурсів.

Участь банку у фінансово-промисловій групі надає йому наступні переваги щодо формування ресурсної бази:

- розпорядження банком коштами бюджету або закордонних фінансових організацій, що виділяються на фінансування регіональних проєктів, а також фінансовими потоками між структурними елементами самої фінансово-промислової групи дає йому доступ до значно більшого обсягу ресурсів, при відсутності конкуренції на цьому сегменті з іншими банками;
- підвищується стійкість банку, тому що він має можливість підтримувати ліквідність за рахунок коштів підприємств групи, оперативно нараховувати власний капітал;
- здійснення банком кредитно-розрахункового обслуговування учасників фінансово-промислової групи дає можливість ефективно управляти тимчасово вільними коштами підприємств, що входять у групу. Банк має можливість формувати клірингову систему обслуговування підприємств групи і у такий спосіб оптимізувати фінансові розрахунки між її учасниками і зовнішніми відносно групи економічними суб'єктами;
- банк може надавати послуги депозитарію, обслуговувати випуск і розміщення акцій підприємств групи, здійснювати інші операції на фондовому ринку, що також дає йому доступ до тимчасово вільних активів компаній;
- збільшення доходу за рахунок надання різного роду додаткових послуг (консалтингових послуг по створенню системи управління групою, налагодженню фінансового обліку, бухгалтерської звітності, здійснення аналізу обґрунтованості та ефективності інвестиційних програм, підбору контрагентів і додаткових інвесторів).

Регіональні банки, для яких актуальним є питання якості кредитного портфеля, одержують при їхній участі у фінансово-промисловій групі додаткові гарантії повернення коштів. Такою гарантією може стати участь в управлінні підприємством, що кредитується, шляхом придбання його акцій, а також великі розміри власних коштів, підконтрольних учасникам групи. Участь в управлінні і контролі за діяльністю підприємств групи гарантує цільове використання коштів, а більш висока фінансова, технологічна, організаційна стійкість фінансово-промислової групи в порівнянні з іншими підприємствами забезпечує більш високу ймовірність прибутковості та ліквідності вкладень.

При розгляді ролі ресурсної бази комерційних банків простежується важливість її значення як для окремих комерційних банків, так і для банківської системи та економіки країни в цілому, у зв'язку з чим доцільно відокремити макроекономічний та мікроекономічний аспекти значення ресурсної бази банків. В навчальній літературі та наукових дослідженнях цей аспект проблеми не розглядається, і ми пропонуємо авторський підхід до розгляду значення ресурсної бази комерційних банків (рис. 1).

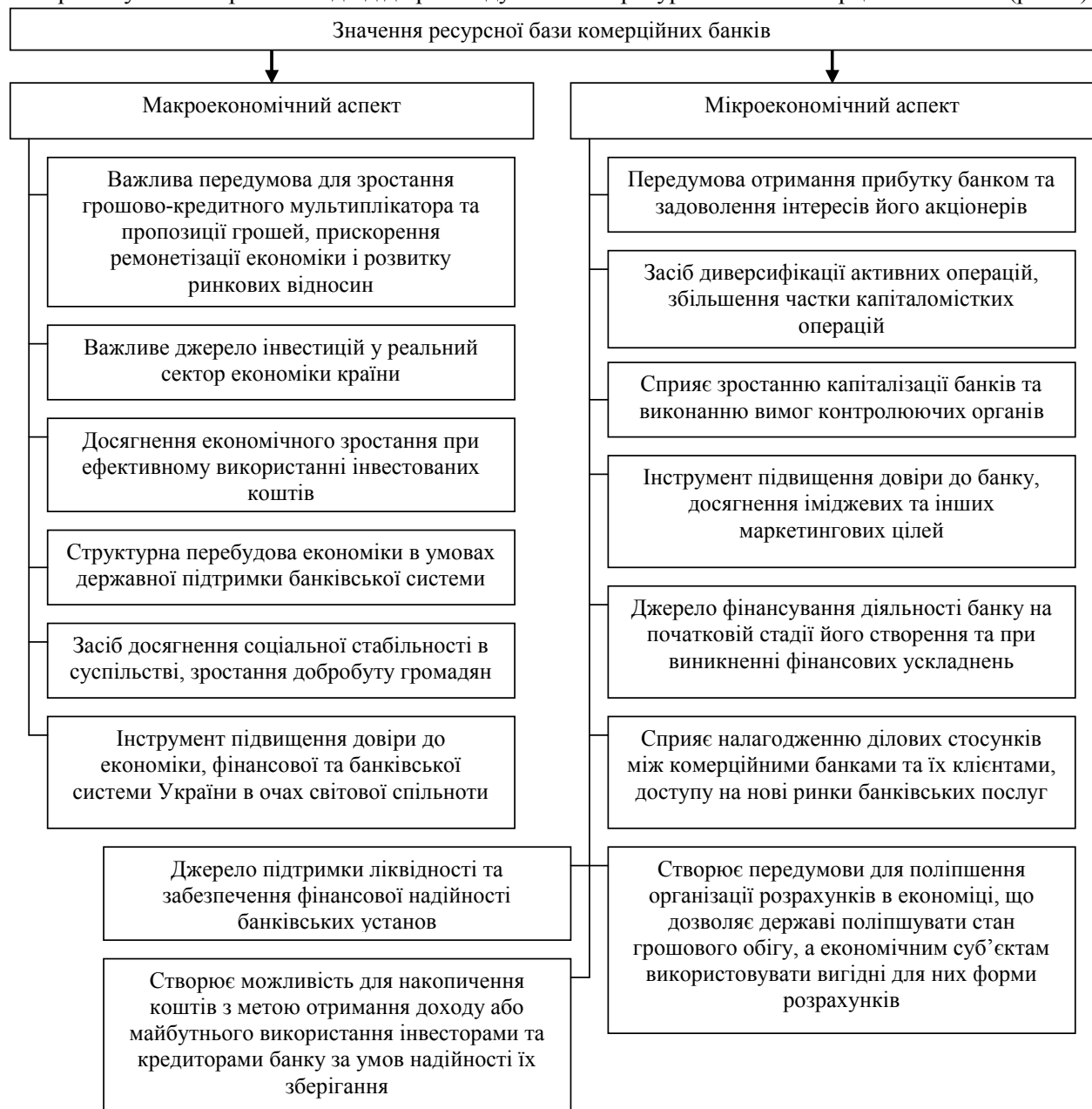

Рис. 1. Роль ресурсної бази комерційних банків

Джерело: складено автором

Запронований поділ відокремлює різні прояви значення ресурсної бази банків, які тісно пов'язані між собою. Реалізація аспектів значення ресурсної бази, що розглядаються на макрорівні, сприяє формуванню засад сталого розвитку банківської системи країни та економіки в цілому. Це одночасно створює передумови для покращення проявів значення ресурсної бази комерційних банків на мікрорівні.

При розгляді ресурсної бази банків необхідно враховувати різнобічні прояви її значення, які знаходяться під впливом мікроекономічних та макроекономічних чинників, і в свою чергу сприяють

формуванню передумов вдосконалення діяльності комерційних банків та розвитку економіки країни, поліпшенню фінансового стану господарюючих суб'єктів та підвищенню рівня добробуту сімейних господарств.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволяє зробити наступні висновки:

1. Роль ресурсної бази в діяльності банків є визначальною, тому що від неї залежить успішність банківської діяльності, конкурентне положення банків на ринку, а також розвиток банківської системи країни у цілому.

2. В економічній літературі немає єдиного визначення банківських ресурсів, однак трактування вчених дуже схожі. Проаналізувавши існуючі підходи, ми пропонуємо розглядати це поняття у мікроекономічному аспекті і у макроекономічному аспекті.

Банківські ресурси у мікроекономічному аспекті можливо охарактеризувати як акумульовані банком за допомогою емісії пайових цінних паперів або отримані в тимчасове користування на грошовому ринку кошти суб'єктів економіки на основі зобов'язальних правовідносин, а також кошти внутрішньобанківського походження, у т.ч. результати фінансової діяльності банку, що використовуються для подальшого розміщення згідно визначених банком напрямків з метою одержання прибутку, забезпечення ліквідності, зміцнення матеріально-технічної бази банку тощо.

У макроекономічному аспекті банківські ресурси є сукупністю ресурсів усієї банківської системи країни, які є джерелом задоволення різноманітних потреб сімейних господарств, джерелом інвестицій для господарюючих суб'єктів та самих банків, фінансування потреб держави (бюджетного дефіциту), взагалі важливим важелем економічного зростання і структурної перебудови економіки.

3. Розгляд ресурсної бази можливий не тільки з традиційної точки зору, як сукупності коштів, що є в обороті банку (вузьке розуміння), але й з загальноекономічної, коли в поняття «ресурсна база» також включаються організаційні і економічні ресурси (мережа філій, персонал банку, його матеріально-технічна база), що впливають на розвиток банку, є джерелом підтримки його конкурентних переваг та забезпечення надходження додаткових коштів (широке розуміння).

4. Запропоновані нові критерії структуризації ресурсної бази банків: за формою ресурсів, що її формують; за значенням ресурсів для банку; за порядком створення ресурсів банку; за терміном знаходження у розпорядженні банку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Банковско-финансово-правовой словарь — справочник. / Сост.: Л.К. Воронова. — К.: А.С.К., 1998. — 288 с.

2. Банковское дело: Учебник / Под ред. В.И. Колесникова, Л.П. Кроливецкой. — М.: Финансы и статистика, 2001. — 464 с.

3. Васюренко О.В. Банківські операції: Навчальний посібник. — К.: Т-во «Знання», КОО, 2000. — 243 с.

4. Деньги, кредит, банки: Справ. пособие / Под общ. ред. Г.И. Кравцовой. — Мн.: Меркаванне, 1994. — 270 с.

5. Довгань Ж.М. Ресурси комерційного банку: формування та управління: Автореф. дис. кандидата економічних наук: 08.04.01 / Київський національний університет ім. Т. Шевченка. — К., 2000. — 19 с.

6. Заруба О.Д. Банківський менеджмент та аудит. / О.Д. Заруба. — К.: Видавництво «Лібра», 1996. — 224 с.

7. Панова Г.С. Анализ финансового состояния коммерческого банка. / Г.С. Панова. — М.: Финансы и статистика, 1997. — 272 с.

8. Толковый словарь рыночной экономики / Под общ. ред. Ф.А. Крутикова. — М.: Рекламно-издательская фирма «Глория», 1993. — 301 с.

9. Шевченко Р.І. Банківські операції: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / Р.І. Шевченко. — К.: КНЕУ, 2000. — 160 с.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІПОТЕЧНОГО БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ НА РІВНІ УКРАЇНИ ТА ЇЇ ОКРЕМИХ РЕГІОНІВ

Срібна К.А., к.е.н., доцент, НАПКБ

Дано уявлення про сучасні тенденції розвитку іпотечного банківського кредитування на рівні України і її окремих регіонів, розглянуті види іпотечних кредитів, які надають банківські установи позичальникам, і схеми іпотечного кредитування, визначені основні учасники системи іпотечного кредитування.

Ключові слова: іпотечне кредитування, заставник, заставодержатель, іпотечний банк, банківські установи, ануїтет, роловер.

ВСТУП

Ще в 2008 році іпотечне кредитування було достатньо поширене практично у всіх регіонів країни. Банківські установи пропонували різні програми іпотечного кредитування, привертаючи в цей процес величезну кількість учасників: позичальників, забудовників, підрядчиків, страхові компанії, експертів, нотаріусів і т.і. Це дозволяло позичальникам придбати нерухомість, а будівельним компаніям розширювати будівництво. Всі учасники іпотечного кредитування отримували вигоду, а в багатьох галузях економіки України внаслідок такого кредитування спостерігалось значне зростання економічних показників.

Розвиток банківського кредитування суб'єктів підприємництва перебуває у постійному русі залежно від зміни потреб економіки регіону [1, с. 96]. Територіальна нерівномірність розміщення банків може істотно впливати на економічний розвиток регіонів [2, с. 7-8]. З цим положенням ми згодні. А тому вважаємо, що необхідно приділяти значну увагу більш рівномірному розподілу банків та їх відділень за територією регіону. Окрім цього, відсутність або недостатня кількість в регіоні юридично самостійних банків може призвести до його репресивності [3, с. 40].

Осауленко О.Г. відзначає, що розвиток банківської системи на сьогоднішній день не зовсім відповідає принципам стійкого розвитку великих систем, зокрема порушується принцип пропорційного, збалансованого зростання основних параметрів розвитку банківської системи [4, с. 10]. Для кредитного ринку на даному етапі актуальною є проблема забезпечення свого якісного і ефективного функціонування та розвитку, що залежить від підвищення рівня ліквідності, платоспроможності і фінансової стійкості [5, с. 3].

На думку Родичева А.А., ресурсне регулювання повинне передбачати зростання частки довгострокових кредитних операцій, оскільки це ставить розвиток банківського сектора регіону на новий ступінь. Але це можливо здійснити виключно проведенням комплексу заходів, які передбачають зниження ризиків при здійсненні кредитування, а також збільшення ресурсної бази банківських інститутів регіону [6, с. 19].

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є визначення сучасних тенденцій розвитку іпотечного банківського кредитування на рівні України та її окремих регіонів, оцінка можливих видів іпотечних кредитів, які надають банківські установи позичальникам, схем іпотечного кредитування і їх основних учасників.

РЕЗУЛЬТАТИ

Основними учасниками системи іпотечного кредитування є:

Заставник — фізична або юридична особа, що надала нерухоме майно в заставу для забезпечення свого боргу. До них пред'являються наступні вимоги:

- 1) надійність і платоспроможність;
- 2) добровільне надання в якості застави нерухомого майна;
- 3) здатність внести авансові платежі.

Заставодержателі — юридичні особи, що видають кредити під заставу нерухомого майна. До них відносяться банки, фонди і інші кредитні установи, з якими заставники укладають договір про надання іпотечного кредиту. Іпотечні кредитори здійснюють обслуговування наданих іпотечних кредитів протягом всього терміну дії договору.

Іпотечний банк — установа, яка спеціалізується на видачі довгострокового кредиту під заставу нерухомості. Позики такими банками видаються не тільки на житлове, але і на виробниче будівництво. Кредитування через іпотечні банки є класичною схемою іпотечного кредиту, на основі якої працюють більшість іпотечних програм в світовій практиці.

Для позичальника перш, ніж брати іпотечний кредит, доцільно виділити з великої кількості банківських установ, що функціонують на кредитному ринку регіону, декілька найбільш стабільних, надійних, авторитетних банків. Для цього необхідно зайти на сайт НБУ або Асоціації українських банків і проглянути рейтинги банків до деяких параметрів: статутному капіталу, обсягу активів, кредитному портфелю, обсягу депозитів. Далі необхідно зайти на сайти вибраних банків і вивчити їх пропозиції з метою вибору найбільш прийнятних для конкретного позичальника умов кредитування.

У разі, коли позичальник планує придбати нову нерухомість, він є інвестором. Часто забудовник пропонує взяти кредит в конкретному банку, з яким у нього є договір про співпрацю. Позитивним моментом в цьому випадку є те, що така процедура отримання позики буде набагато простіше, оскільки банку не потрібно буде перевіряти забудовника на надійність. Негативний момент в тому, що позичальник не може скористатися іншими, часом вигіднішими, пропозиціями в інших банках.

Перевагами іпотечного кредитування для банків є:

- порівняно низький ризик при видачі кредитів, оскільки вони забезпечуються нерухомістю;
- довгостроковість кредитування звільняє банки від приватних переговорів з клієнтами;
- іпотечні кредити забезпечують банку цілком стабільну клієнтуру;
- застави можуть активно обертатися на вторинному ринку, що дозволяє банку диверсифікувати свій ризик, продавши заставу після видачі кредиту.

Недоліками іпотечного кредитування для банків є:

- необхідність тримати в штаті вузьких фахівців-професіоналів — оцінювачів нерухомості, яку надають в заставу, що збільшує витрати банку;
- боргострокове відвернення грошових коштів;
- велика тривалість терміну надання кредиту є великою загрозою майбутньому прибутку банку, оскільки дуже важко спрогнозувати на десятиліття вперед динаміку ринкових відсоткових ставок.

З погляду відношення сторін до закладеного майна виділяються наступні основні види застави:

- класична застава — майно залишається у заставника;
- застава — майно передається заставодержателю у володіння;
- тверда застава — майно залишається у заставника з нанесенням на нього знаків, що свідчать про заставу.

Також банки дуже часто вимагають початковий внесок, і у випадку, якщо позичальник хоче отримати іпотечним кредит без початкового внеску, кредитор, як правило, вимагають оформити додаткову заставу: окрім квартири, що набуває, ще і автомобіль або іншу нерухомість. Це вступає в протиріччя з практикою іпотечного кредитування, оскільки звертаються за кредитами частіше особи, що не мають в своєму розпорядженні грошових коштів для купівлі нерухомості, а також що не володіють іншою нерухомістю і дорогими транспортними засобами.

Крім того, за умови нульового початкового внеску практично всі банки збільшують відсоткові ставки і терміни погашення кредиту. До того ж знайти іпотечний кредит без початкового внеску на нове житло, що будується, на кредитному ринку України практично неможливо. Банки пояснюють це тим, що ризик такого кредитування дуже високий.

Також позичальник має бути готовий до додаткових витрат. По-перше, витрати за оцінкою застави. У кожному банку є експерт, але його послуги оплачуються за рахунок коштів позичальника, також як і послуги нотаріуса щодо оформлення. Ця вартість приблизно складе 200-500 дол. Крім того, позичальникові доведеться сплатити разову комісію за обслуговування кредиту — 1-2% від суми і страхівку (щорічно від 0,25% до 1% оцінної вартості житла). Також страхова компанія оформляє поліс страхування життя і здоров'я позичальника, що зажадає від позичальника додаткових витрат.

Практичне застосування іпотечних кредитів як методів фінансування нерухомості повинно забезпечувати виконання наступних умов:

- досягнення прибутковості і зворотності коштів;
- збереження грошових коштів кредитора від інфляції;
- захист від ризиків;
- доступність позичальникові умов надання кредиту.

Основними чинниками для позичальників при виборі банку для іпотечного кредитування є: 1) рейтинг банку; 2) наявність комісії; 3) терміни оформлення кредиту; 4) розмір початкового внеску; 5) максимальний розмір кредиту; 6) особливі умови, що передбачають дострокове погашення кредиту і т.і.; 7) величину відсоткової ставки.

В даний час розроблена безліч типів іпотечних кредитів, що розрізняються залежно від схем видачі, погашення і обслуговування.

Основні види іпотечних кредитів:

1. Постійний іпотечний кредит

Даний вид кредиту носить також назву ануїтетний — кредит з фіксованою відсотковою ставкою, за яким передбачені рівновеликі періодичні (як правило, щомісячні) платежі. Періодичний платіж включає виплату в рахунок погашення боргу і сплату відсотків за кредитом. Величина платежу визначається як сума, яку необхідно вносити щомісячно, щоб повністю погасити кредит протягом терміну дії кредитного договору за певною відсотковою ставкою. Платіж визначається з урахуванням поточної вартості грошового потоку. Даний вид кредиту характерний для країн з низькою інфляцією і тривалими термінами кредитування. Максимальний термін кредитування буде коротший за залишкове економічне життя об'єкту фінансування.

При розрахунку платежів за іпотечним кредитом враховуються три чинники: 1) основна сума кредиту; 2) термін (залишковий) погашення кредиту; 3) відсоткова ставка.

Приклад:

Розглянемо порядок розрахунку величини виплат за кредитом, якщо відомо, що основна сума кредиту складає 900 тис. грн., термін кредитування — 5 років, ставка відсотка — 24% в рік (2 % щомісячно).

Щомісячні платежі мають бути більше 2%, і, відповідно, більше 18 тис. грн., оскільки 18 тис. грн. — відсотки за кредитом за 1-й місяць.

Розрахуємо щомісячний чинник фонду відшкодування, враховуючи, що 5 років це 60 місяців, ставка відсотка дорівнює 2% на місяць:

$$SFF = \frac{i}{(1+i)^n - 1} = \frac{0,02}{(1+0,02)^{60} - 1} = 0,008768$$

Щомісячні платежі для погашення кредиту і виплати відсотків протягом 5 років: $900 \times (0,02 + 0,008768) = 25,9$ тис. грн.

Тобто достатніми для покриття основної суми і виплати відсотків за кредитом буде 25,9 тис. грн. на місяць. При цьому в 1-й місяць 18 тис. грн. буде спрямовано на виплату відсотків, а 7,9 тис. грн. (фонд відшкодування) — на погашення основної суми кредиту. Через місяць залишок кредиту складе 892,1 тис. грн.:

$$900 - 900 \times 0,008768 = 900 - 7,9 = 892,1 \text{ тис. грн.}$$

Відсоток в другий місяць складе 2% від 892,1 тис. грн., або 17,8 тис. грн. На погашення основної суми цього місяця буде спрямовано $25,9 - 17,8 = 8,1$ тис. грн.

Таким чином, при подальших платежах сума, що направляється на погашення основної суми, збільшуватиметься. За 5 років щомісячними платежами в 25,9 тис. грн. кредит буде повністю погашений.

Такий тип іпотечного кредиту дозволяє рівномірно розподілити навантаження з повернення позикових коштів.

2. Іпотечний кредит із змінними виплатами

2.1. Кредит з «кульовим» платежем. В цьому випадку передбачається виплата більшої частини або всієї суми кредиту, тобто «кульовий» платіж в кінці терміну кредитування.

Різновиди методів кредитування з «кульовим» платежем:

- відсутність відсоткових виплат до кінця терміну кредиту, після закінчення терміну виплачується вся сума кредиту і нарахований складний відсоток, наприклад, кредити під освоєння землі;
- виплата протягом кредитного періоду тільки відсотків, в кінці терміну погашення заборгованості «кульовим» платежем;
- часткова амортизація з підсумковим «кульовим» платежем.

Схеми кредитування з «кульовим» платежем застосовуються при фінансуванні нового будівництва і проєктів з освоєння землі.

Особливості кредитування пружинного (з фіксованою виплатою основної суми) кредиту наступні:

- періодичні фіксовані платежі в рахунок погашення основної суми боргу;
- виплати відсотків на частку боргу, що залишилася.

Різновид: декілька років тільки відсоткових платежів, а потім рівні платежі в рахунок боргу і відсотки на непогашений залишок кредиту.

2.2. Кредит з участю є схемою фінансування, при якій кредитор безпосередньо бере участь в інвестуванні: кредитор одночасно отримує і платежі за кредитом, і певну частку регулярного доходу і (або) частку від суми збільшення вартості власності.

Якщо власність фінансується за допомогою кредиту з участю, право власності переходить до інвестора, кредитор тільки отримує право на частку грошового потоку, пов'язаного з якістю функціонування власності. При цьому кредитор має пріоритетне право на отримання своєї частки доходу від власності, а позичальник отримує більш пільгові умови кредитування, зокрема, застосовується нижча відсоткова ставка.

Іпотечні кредити з участю привабливі для кредитора за наступних причин:

- такі схеми фінансування дозволяють захистити інтереси кредитора в умовах високих темпів інфляції;
- зменшення відсоткової ставки призводить до зменшення періодичних платежів за кредитом, що знижує ризик невиконання зобов'язань позичальником.

Але частка доходу від нерухомості, яку передбачає отримати кредитор, має великий ступінь ризику. Для зменшення ризику зниження доходу від нерухомості кредитори включають в договори статті про періодичні перевірки якості управління власністю. За участю відносного збільшення вартості є ризик того, що вартість нерухомості не збільшиться.

Привабливість іпотечного кредиту з участю для позичальника:

- платежі за кредитом за участю меншого, ніж платежі за іншими типами кредитів;
- менші періодичні платежі є стимулом для реалізації позичальником інвестиційного проєкту, що вимагає великих витрат капіталу.

Проте у разі суттєвого зростання вартості і доходу від нерухомості виплати, що збільшуються, кредиторів можуть не компенсуватися зниженням відсоткової ставки.

2.3. Кредит з наростаючими платежами застосовується для позичальників, що розраховують на зростання доходів. Особливості такого методу кредитування:

- мінімальний перший внесок, потім внески збільшуються з постійним темпом;
- на певному етапі починаються рівновеликі платежі за схемою кредиту.

При кредитуванні із зростанням платежів задається послідовність розмірів платежів із збільшенням внесків через рівні інтервали часу, розмір останнього внеску визначається за сумою залишку заборгованості за кредитом. Такі схеми фінансування зручні для підприємців: у початковий період фінансові ресурси не відволікаються з бізнесу, який може інтенсивно розвиватися.

2.4. Кредит із зворотним ануїтетом припускає зниження виплат за кредитом в кінці терміну або їх припинення.

2.5. Кредит із змінною відсотковою ставкою. Основними характеристиками цих кредитів є:

• відсоткова ставка змінюється відповідно до зміни фінансової ситуації на ринку, коректується за обумовленими в кредитному договорі фінансових індексах, наприклад, за індексом державних цінних паперів;

• може бути встановлений максимальний і мінімальний рівень відсоткової ставки, що сплачується позичальником;

• коректування відсоткової ставки можуть проводитися тільки через наперед обумовлені в кредитному договорі інтервали часу з урахуванням переважаючих відсоткових ставок в цей період;

• може бути встановлений граничний рівень зміни відсоткових ставок щодо попереднього періоду;

• у договорі за даним типом кредитів може бути передбачене дострокове погашення після наперед обумовленого терміну без сплати штрафу за дострокове погашення;

• можуть діяти умови кредиту до моменту продажу власності, що дають кредиторів право вимагати при продажу власності негайної виплати залишку кредиту, тобто передача зобов'язань за існуючим кредитом новому власникові майна може бути заборонена, що дає можливість кредиторів підвищити відсоткову ставку відповідно до поточної ринкової ситуації.

Основні типи іпотечних кредитів із змінною відсотковою ставкою:

- кредити з коректованою відсотковою ставкою;
- кредити з відсотковою ставкою, що переглядається;
- кредити з індексованими платежами.

При кредиті з коректованою відсотковою ставкою передбачають два варіанти:

• коректування відсоткової ставки з відповідним збільшенням платежів за кредитом;

• коректування відсоткової ставки без зміни величини періодичних платежів, але із зміною терміну погашення кредиту.

При цьому коректування проводиться відповідно до зміни прийнятого за основу індексу.

Кредитування з індексованими платежами. Такі кредити відрізняються тим, що ставка відсотка фіксується на весь термін кредитування. Проте залишок кредиту і щомісячні платежі регулярно коректуються відповідно до поточної норми інфляції.

По таких кредитах початкові платежі менші, що привабливо для позичальника. Проте платежі регулярно коректуються, і якщо темпи зростання доходів позичальника будуть нижчі за темпи інфляції, можлива ситуація, при якій позичальник не зможе виконувати зобов'язання за кредитним договором. Від темпів зростання інфляції можуть відставати і темпи збільшення вартості нерухомості. Тоді залишок кредиту може перевищити вартість майна, що також можливо, стане причиною невиконання позичальником зобов'язань.

2.6. Кредити із заставою, що перезаставляється (завершуюча іпотека) засновані на схемах фінансування, які передбачають можливість продажу нерухомості, що є заставним забезпеченням кредиту, ще не погашеного на момент продажу власності. Зобов'язання за кредитом в цьому випадку переймає на себе покупець. За відсутності достатньої кількості грошових коштів на оплату операції покупець може узяти новий кредит за ринковою ставкою.

Можливе використання двох методів фінансування операції:

• пряма оплата залишку кредиту і взяття нового кредиту на суму, що дозволяє повністю сплатити власність;

• взяття зобов'язань за існуючим кредитом і залучення нового кредиту на суму, бракуючу для оплати операції, причому забезпеченням другого кредиту буде нерухомість, яка використана для першого кредиту. Звідси позиція другого кредитора буде значно ризикованим, що спричинить встановлення вищої відсоткової ставки за кредитом.

Такі схеми фінансування вкладень в нерухомість можуть бути використані і для рефінансування: власник може узяти новий кредит під цю ж власність під вищу норму відсотка, виплатити зобов'язання за старим кредитом, а різницю використовувати для своїх термінових потреб.

Проте при цьому збільшується ризик позичальника, пов'язаний з можливою втратою права викупу закладеної власності: дотримання позичальником графіка платежів при розрахунках з другим

кредитором не гарантує того, що цей кредитор виконує зобов'язання за платежами першому кредиторові, внаслідок чого позичальник може втратити право викупу.

2.7. Канадський роловер характеризується змінними ставками відсотка через наперед обумовлені проміжки часу (3-5 років). Різновид цього кредиту — кредит з переговорною ставкою, коли окрім періодів зміни ставки відсотка обмовляються граничні ставки.

2.8. Кредит з доданою відсотковою ставкою передбачає віднесення відсотків на основний борг, а результат ділиться на число періодів погашення для визначення величини платежу. Дана іпотека використовується для кредитування особистої власності і передбачає дострокове погашення боргу.

ВИСНОВКИ

Проведений в статті аналіз різних видів іпотечних кредитів дає можливість сформулювати наступні висновки:

- в теорії та практиці існують різні види іпотечних кредитів, які відрізняються як схемою погашення, так і нарахуванням відсоткових ставок;
- вибір того чи іншого виду іпотечного кредиту залежить від того, хто є позичальником — фізична чи юридична особа, а також фінансовими можливостями позичальника;
- існують такі види кредитів, які за сучасних умов є більш привабливими для українських позичальників;
- при подальших дослідженнях необхідно здійснити вибір тих видів кредитів, які найкращі для українських позичальників фізичних і юридичних осіб.

ЛІТЕРАТУРА

1. Владичин У.В. Роль кредитування в економічному зростанні України / У.В. Владичин. // Фінанси України. — 2004. — №1. — С. 96–99.
2. Гриценко Р. Структуризація та консолідація банківського сектору України / Р. Гриценко. // Вісник НБУ. — 2004. — № 4. — С. 4–9.
3. Патрікац Л. Проблеми та перспективи розвитку банківської системи України / Л. Патрікац, С. Компанієць. // Вісник НБУ. — 2001. — № 12. — С. 20.
4. Осауленко О.Г. Сталий соціально-економічний розвиток: моделювання та управління: Монографія. / О.Г. Осауленко. — К.: Знання, 2000. — 176 с.
5. Шлапак О. Основні тенденції і проблеми у діяльності банків України / О. Шлапак, В. Пушкарєв, Г. Карчева. // Вісник НБУ. — 2003. — № 6. — С. 2–5.
6. Рудычев А.А. Повышение эффективности функционирования предприятий промышленности / А.А. Рудычев. — СПб.: Химия, 1998.

ОЦІНКИ ТЕРМІНІВ ЛІКВІДНОСТІ ПРОДУКЦІЇ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОВЕРНЕННЯ КРЕДИТІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Васильєва Н.К., д.е.н., професор, Пістунов І.М., д.т.н., професор,
Пістунов М.І., здобувач, Дніпропетровський державний аграрний університет

Обґрунтовано, що зростання ризику непогашення кредитів сільськогосподарськими підприємствами обумовлено обмеженими термінами зберігання їх продукції. Встановлено, що залежність ліквідності від термінів зберігання аграрної продукції підпорядковується експоненційному закону.

Ключові слова: кредитування сільськогосподарських підприємств, ліквідність аграрної продукції, термін зберігання, експоненційний закон.

ВСТУП

Внаслідок глобальної кризи фінансове становище вітчизняних сільськогосподарських підприємств зазнало значного погіршення. В руслі скасування протекціоністських заходів за вимогами Світової організації торгівлі запланована державна бюджетна підтримка сільського господарства в Україні у 2009 році була в 2,6 рази менше, ніж у минулому році. Кредитування не дозволяє виправити подібне становище, адже обсяг банківських позик аграрним підприємствам у 2009 році становив тільки 32 % від торішніх при встановленні річних ставок за кредитами на рівні 16,5-39 %. Потрапляння до числа боржників позбавляє сільськогосподарське підприємство можливості одержати кредити в майбутньому навіть в інших комерційно-фінансових установах. Тому для підтримки позитивної кредитної історії позичальники повинні чітко дотримуватися графіку погашення взятого кредиту та своєчасно сплачувати нараховані відсотки. Основним джерелом надходжень грошових коштів для сільськогосподарських товаровиробників є реалізація власної продукції, котра відзначається обмеженими термінами ліквідності. З огляду на це виявляється практично значимою проблема найточнішого аналітичного визначення термінів зберігання аграрної продукції для її реалізації з найбільшою можливою вигодою в умовах швидкоплинної ринкової кон'юнктури.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Терміни зберігання сільськогосподарської продукції визначаються в таблицях, створених на підставі даних статистичних досліджень. Але в сучасних умовах зручніше мати математичні кількісні залежності для більш точного розрахунку термінів зберігання. Тому поставимо за мету роботи відновлення аналітичної залежності ліквідності від термінів зберігання аграрної продукції на прикладі м'ясного й картопляно-овочевого напрямів виробництва.

РЕЗУЛЬТАТИ

Розглянемо залежність терміну зберігання м'ясної продукції від температури (табл. 1, рис. 1), побудовану згідно з [1] у вигляді:

$$T = \begin{cases} A & \text{при } t \leq t_{\min} \\ B \cdot e^{-Ct} & \text{при } t > t_{\min} \end{cases}, \quad (1)$$

де T — термін зберігання м'ясної продукції, t — температура зберігання, t_{\min} — найменша температура зберігання, A , B , C — коефіцієнти змодельованої оцінки.

Таблиця 1

Терміни зберігання м'ясної продукції

Вид і категорія продукції	Термін зберігання (міс.) при різних температурах у градусах Цельсія			
	-10	-18	-25	-32
Яловичина й баранина першої категорії	6	9	12	18
Яловичина й баранина другої категорії	5	7	10	15
Свинина в шкурі	5	7	10	15
Свинина без шкури	4	6	8	12
Кури, індички, цесарки	5	7	10	12
Курчата яєчних порід, курчата-бройлери	4	6	8	11
Гусаки, качки	4	5	7	11

Очевидно, що A дорівнює найбільшому значенню терміну зберігання. Коефіцієнти B та C можуть бути знайдені за методом найменших квадратів згідно з [2]. Для цього необхідно вирішити оптимізаційну задачу зі змінними B і C та цільовою функцією

$$\sum_{i=1}^N \frac{(T_{pi} - T_{\phi i})^2}{T_{\phi i}} \rightarrow \min, \quad (2)$$

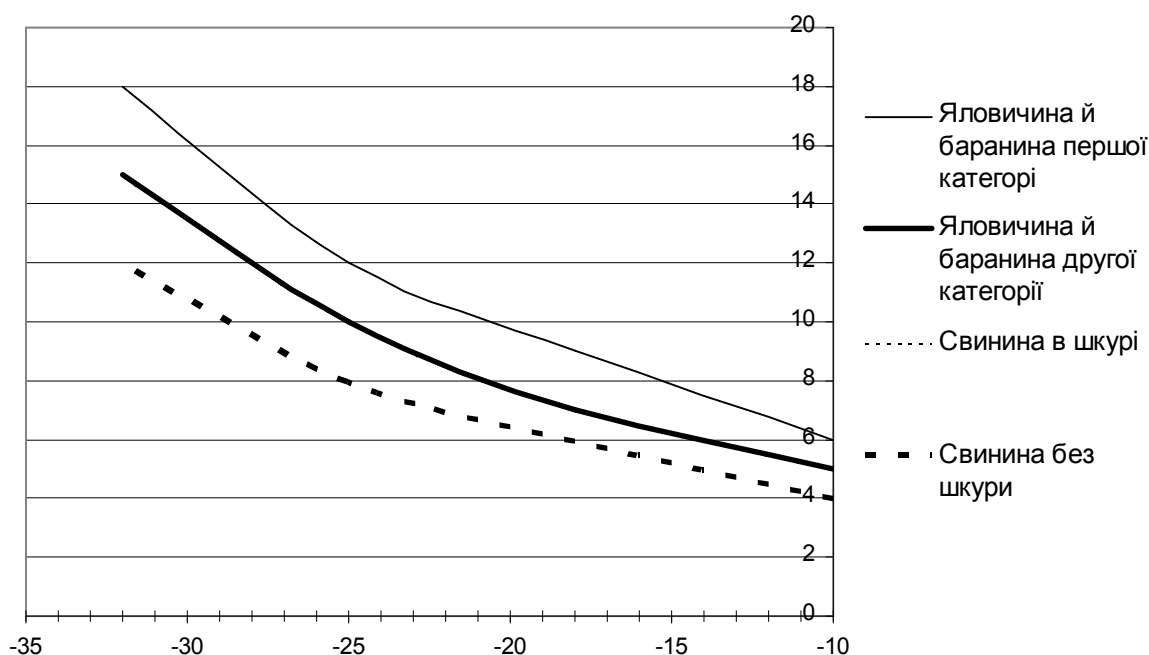

Рис. 1. Залежність терміну зберігання м'ясної продукції від температури

де N — розмір статистичної вибірки (в нашому випадку $N = 4$) для температур $t_1 = -10^\circ\text{C}$, $t_2 = -18^\circ\text{C}$, $t_3 = -25^\circ\text{C}$, $t_4 = -32^\circ\text{C}$, $T_{pi} = B \times e^{-Ct}$ — обчислені, а $T_{\phi i}$ — фактичні терміни зберігання продукції, $i = 1, \dots, 4$.

Результати розрахунків в середовищі електронних таблиць Excel представлені в табл. 2. Там же подано довірчу ймовірність якості апроксимації за критерієм Пірсона.

Таблиця 2

Числові значення коефіцієнтів модельної оцінки (1)

Вид продукції	A	B	C	Довірча ймовірність
Яловичина і баранина першої категорії	18	3,54	0,0505	0,993
Яловичина і баранина другої категорії	15	2,77	0,0524	0,997
Свинина в шкурі	15	2,77	0,0524	0,997
Свинина без шкури	12	2,36	0,0504	0,998
Кури, індички, цесарки	12	3,55	0,0388	0,987
Курчата яєчних порід, курчата-бройлери	11	2,61	0,0449	1,000
Гусаки, качки	11	2,07	0,0515	0,983

Далі визначимо, якими модельними оцінками можна описати термін зберігання овочевих культур. Для цього скористаємося даними з [3] щодо втрат маси по місяцям. Для визначення абсолютної величини втрат відносно початкової маси продукції, закладеної на зберігання, застосуємо формулу:

$$B_M = \prod_{T=1}^M (100\% - B_T), \quad (3)$$

де B_M — абсолютні втрати продукції у % маси в місяці M , B_T — відносні втрати продукції у % маси в попередніх місяцях T .

Перерахуємо за формулою (3) відносні значення втрат продукції у абсолютні й представимо одержані результати в табл. 3.

Окремі графічні зображення частки збереженої продукції по місяцям при штучному охолодженні подано на рис. 2. Перевіримо якість апроксимації даних з табл. 3 модельною оцінкою вигляду (1), застосувавши метод найменших квадратів і надавши місяцям наступні номери: 1 — вересень, 2 — жовтень, 3 — листопад, 4 — грудень, 5 — січень, 6 — лютий, 7 — березень, 8 — квітень, 9 — травень, 10 — червень, 11 — липень, 12 — серпень.

Результати розрахунків коефіцієнтів A , B , C зведені в табл. 4. Причому довірча ймовірність за критерієм Пірсона для всіх моделей була не менше, ніж 0,99.

З'ясуємо причину того, що термін зберігання аграрної продукції описується саме експоненціальним законом. Для цього розглянемо дані з [4], де наведено вміст мікроорганізмів у м'ясі (табл. 5). Побудуємо графіки залежності кількості мікроорганізмів від термінів зберігання (рис. 3).

Таблиця 3

Норми залишку картоплі та овочів (у % до маси на момент закладення на зберігання)
при тривалому зберіганні в сховищах і складах різного типу

Продукція	Спосіб зберігання*	Вересень	Жовтень	Листопад	Грудень	Січень	Лютий	Березень	Квітень	Травень	Червень	Липень	Серпень
Картопля	1	99	98,4	97,9	97,4	96,9	96,5	96,0	95,2	94,4	93,7	92,9	92,2
	2	98,7	97,8	97,1	96,6	96,2	95,7	95,2	94,3	93,3	91,6	89,8	87,6
	3	98,6	97,6	96,9	96,5	96,2	95,8	95,1	94,3	92,8			
Буряк, редька, бруква, хрін, кольрабі, пастернак	1	98,5	97,7	96,9	96,3	95,7	95,1	94,5	93,8	92,9	92,1		
	2	98,3	97,4	96,6	96,0	95,4	94,8	94,2	93,5	92,5	90,7		
Морква	1	97,8	96,5	95,4	94,6	93,9	93,3	92,6	91,7	90,8	89,9		
	2	97,7	95,7	94,5	93,7	93,1	92,3	91,4	90,3	88,2			
	3	98,5	97,5	96,8	96,3	96,0	95,7	95,1	94,2	92,4			
Капуста пізньостигла	1	97,7	96,4	95,5	94,5	93,6	92,3	91,1	89,5	87,9			
	2	97,2	95,2	94,2	93,3	92,1	90,9	89,6					
	3	97,2	95,5	94,7	93,9	93,2	92,2	91,0					
Цибуля ріпчаста	1	99,2	98,5	97,9	97,4	96,9	96,5	95,9	95,1	94,1	92,9	91,7	
	2	98,3	97,1	96,1	95,5	94,9	94,3	93,8	92,8	91,3			

* Умовні позначення способу зберігання:

1. Зі штучним охолодженням.
2. Без штучного охолодження.
3. Бурти, траншеї.

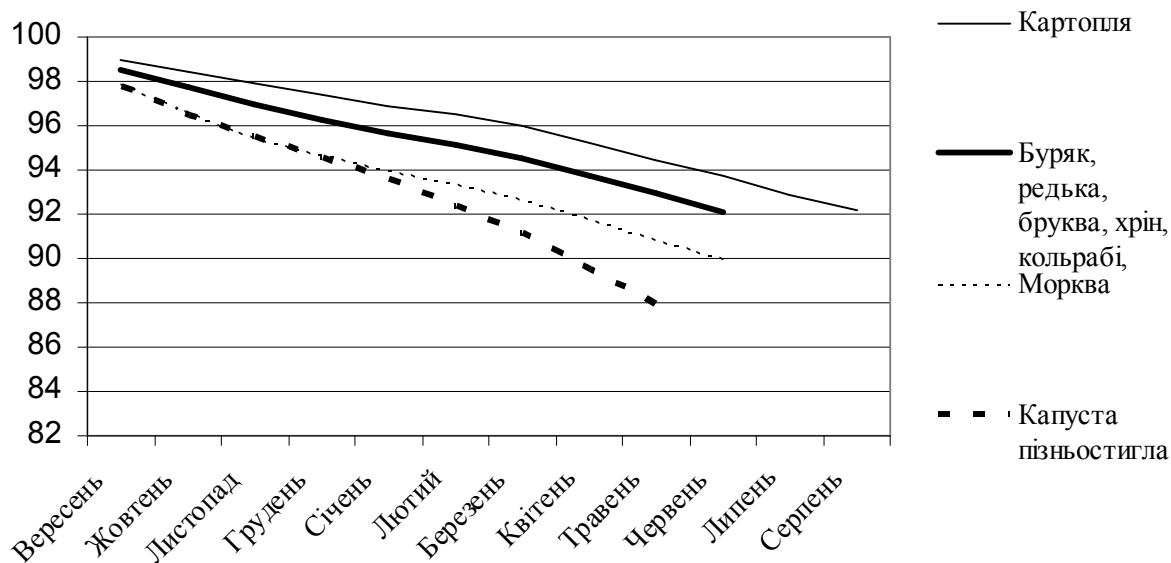

Рис. 2. Залежність залишків картоплі й овочів при зберіганні з охолодженням

Таблиця 4

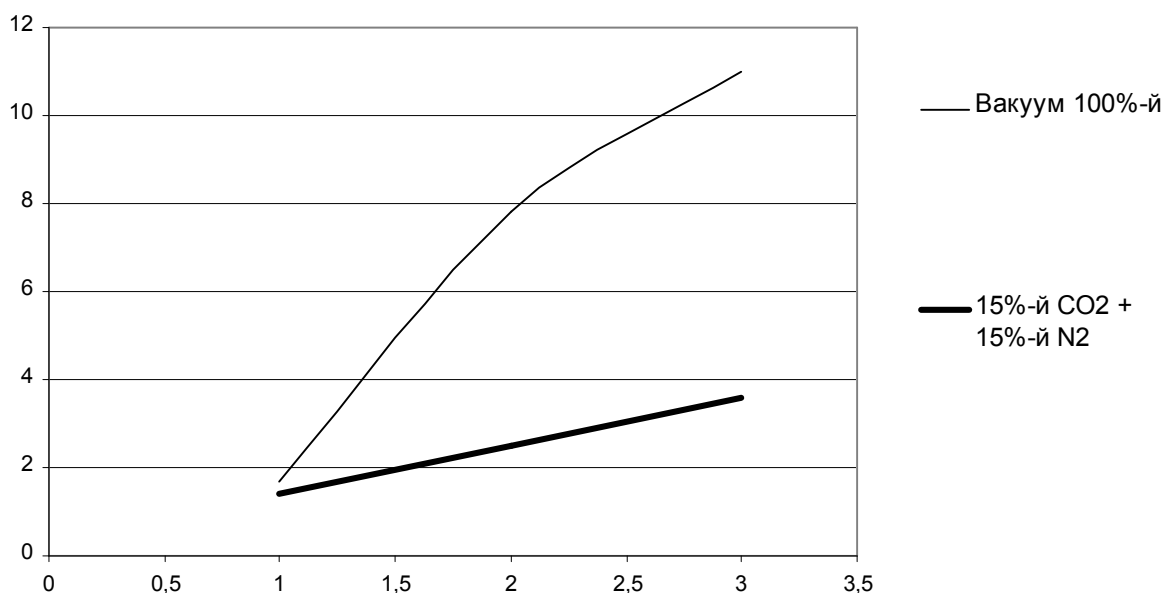
Розрахунки коефіцієнтів модельної оцінки для картоплі й овочевих культур

Продукція	Спосіб зберігання	A	B	C
Картопля	1	100	99,90	0,0064
	2	100	100,43	0,0095
	3	100	98,87	0,0057
Буряк, редька, бруква, хрін, кольрабі, пастернак	1	100	99,16	0,0072
	2	100	99,16	0,0080
	3	100	99,07	0,0067
Морква	1	100	98,28	0,0088
	2	100	98,28	0,0111
	3	100	99,21	0,0127
Капуста пізньостигла	1	100	98,07	0,0128
	2	100	97,83	0,0102
	3	100	100,28	0,0073
Цибуля ріпчаста	1	100	98,85	0,0082
	2	100		

Таблиця 5

Вміст мікроорганізмів у м'ясі за різної тривалості зберігання при температурі 2°C

Умови зберігання	Кількість мікробних тіл по тижням		
	1	2	3
Вакуум:			
80%-й	$4,7 \cdot 10^7$	Зіпсоване	Зіпсоване
100%-й	$1,7 \cdot 10^6$	$7,8 \cdot 10^6$	$1,1 \cdot 10^5$
Вуглекислий газ:			
10%-й CO ₂	$2,3 \cdot 10^6$	$3,1 \cdot 10^6$	$7,2 \cdot 10^6$
15%-й CO ₂	$2,4 \cdot 10^6$	$2,8 \cdot 10^6$	$4,6 \cdot 10^6$
20%-й CO ₂	$1,4 \cdot 10^6$	$2,4 \cdot 10^6$	$4,0 \cdot 10^6$
30%-й CO ₂	$1,4 \cdot 10^6$	$2,5 \cdot 10^6$	$3,6 \cdot 10^6$
15%-й CO ₂ + 15%-й N ₂	$2,1 \cdot 10^6$	$1,0 \cdot 10^7$	$3,1 \cdot 10^7$

Рис. 3. Залежності кількості мікроорганізмів ($\times 10^6$) від термінів зберігання (у тижнях)

Як видно з графіків, ці криві можуть бути описані залежністю вигляду:

$$K = D \times (1 - e^{-ET}), \quad (4)$$

де D і E — параметри моделі, T — термін зберігання продукції від початкового (нульового) моменту до максимально припустимого терміну зберігання.

Вважається, що на початку зберігання при $T = 0$ кількість мікроорганізмів $K = 0$. Апроксимація за формулою (4) забезпечила довірчу ймовірність за критерієм Пірсона на рівні 0,7.

ВИСНОВКИ

На підставі проведених досліджень можна зробити такі висновки:

1. Для забезпечення своєчасного повернення кредитів і своєчасної сплати нарахованих відсотків з грошових надходжень від реалізації продукції сільськогосподарських підприємств потрібно застосувати більш точні аналітичні оцінки термінів ліквідності цієї продукції залежно від способів її зберігання.

2. Терміни зберігання продукції тваринництва й рослинництва адекватно описуються експоненціальними модельними оцінками, що підтверджується задовільним рівнем довірчої ймовірності якості апроксимації за критерієм Пірсона.

3. Подальші наукові дослідження з питань підтримки кредитоспроможності сільськогосподарських підприємств планується продовжити в рамках визначення оптимальних термінів реалізації аграрної продукції в умовах швидкоплинної ринкової кон'юнктури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Житенко П.В. Технология продуктов убоя животных. / П.В. Житенко. — М.: Колос, 1984. — 237 с.

2. Пістунов І.М. Моделювання періодичних процесів в економіці. / І.М. Пістунов, М.І. Пістунов // Економіка: проблеми теорії та практики. — Д.: ДНУ, 2002. — Вип. 135. — С. 204-207.

3. Хранение и технология сельскохозяйственных продуктов / Под ред. Л.А. Трисвятского. — М.: Агропромиздат, 1991. — 415 с.

4. Технологія м'яса та м'ясних продуктів: Підручник / М.М. Клименко, Л.Г. Віннікова, І.Г. Береза та ін.; За ред. М.М. Клименка. — К.: Вища освіта, 2006. — 640 с.

ІНВЕСТИЦІЇ

УДК 336.330.322

ОСОБЕННОСТИ ИНВЕСТИРОВАНИЯ КОТТЕДЖНОГО СТРОИТЕЛЬСТВА

Пожарицкая И.М., к.э.н., доцент, НАПКС,
Пилатова Т.Н., ст. препод., НАПКС

Выделены факторы, влияющие на выбор оптимизационной модели инвестирования коттеджного строительства. Проведена сравнительная характеристика организационно-правовых форм институтов совместного инвестирования. Исследован механизм инвестирования (финансирования) коттеджного строительства с использованием венчурного инвестиционного фонда и жилищно-строительного кооператива

Ключевые слова: инвестирование, финансирование, строительство, институты совместного инвестирования

ВВЕДЕНИЕ

Несмотря на относительную простоту организации бизнеса в рамках строительства коттеджей, практические способы реализации инвестиционно-строительных задач имеют тенденцию усложняться. Можно предположить, что в ближайшие годы продолжится работа над усовершенствованием малоисследованных механизмов привлечения средств, например с помощью выпуска производных ценных бумаг, выдачи и продажи залоговых (накладных). В отношении коттеджей дополнительным обстоятельством выступает то, что они не всегда имеют статус жилых домов.

Критический анализ литературных источников свидетельствует о том, что в специализированных изданиях многие авторы, такие как Самбирский М., Гончарук М [3], Найден Е. [4], Доценко-Белоус Н. [5] уделяют внимание отдельным видам финансовых инструментов инвестирования. Однако систематизированного исследования по вопросам инвестиционных моделей строительства не проводилось.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧИ

Цель статьи состоит в определении факторов, влияющих на выбор формы инвестирования коттеджного строительства и его наиболее оптимальной модели финансирования.

РЕЗУЛЬТАТЫ

Можно выделить несколько факторов, отражающих особенности инвестирования коттеджного строительства.

Первый фактор связан с новой редакцией ст. 4 Закона Украины «Об инвестиционной деятельности», ограничивающей способы инвестирования (финансирования) в жилую недвижимость: «... Объектами инвестиционной деятельности не могут быть объекты жилищного строительства, финансирование сооружений которых осуществляется с использованием негосударственных средств, привлеченных от физических и юридических лиц, в том числе в управление. Инвестирование и финансирование строительства таких объектов могут осуществляться исключительно через фонды финансирования строительства, фонды операций с недвижимостью, институты совместного инвестирования, негосударственные пенсионные фонды, которые созданы и действуют в соответствии с законодательством, а также через выпуск беспроцентных (целевых) облигаций, по которым базовым товаром выступает единица такой недвижимости...» [1].

Остальные формы привлечения средств в жилищное строительство находятся под вопросом. Указанные ограничения приводят к тому, что при реализации инвестиционного проекта в сфере жилой недвижимости инвестором модели финансирования нуждается в правовой оценке на предмет ее соответствия требованиям закона.

Вторым фактором, оказывающим влияние на выбор модели финансирования проекта, является налоговая оптимизация, которая достигается:

- 1) путем выбора более благоприятных с точки зрения налогообложения способов оформления операций (положения договора, способы расчета);
- 2) посредством организации работы через взаимодействие с субъектами хозяйственной деятельности, имеющими налоговые льготы (с институтами совместного инвестирования, жилищно-строительными кооперативами и пр.).

Независимо от того, жилая или нежилая недвижимость является объектом инвестиционной деятельности, эффективность ее осуществления находится в прямой зависимости от принятых в этом направлении решений.

Третьим фактором, оказывающим влияние на выбор договорных форм финансирования строительства, в итоге влияющих на модель финансирования проекта, являются риски, связанные с оформлением права собственности на недвижимость по окончании строительства. Эти проблемы базируются на недостатках существующей в настоящий момент системы оформления, в т.ч. признания со стороны государства права собственности на недвижимость.

Рассмотрим несколько вариантов инвестирования, которые, на наш взгляд, решают вопрос уменьшения общеправовых рисков и предоставляют инвестору возможности налоговой оптимизации при реализации проектов строительства коттеджей.

Первым оптимизационным эффектом инвестирования коттеджного строительства является юридическое оформление права собственности на земельный участок с соответствующим целевым назначением на физическое лицо, которое приобретает статус застройщика. Возможным инструментом налоговой оптимизации применительно к статусу гражданина как застройщика, может выступать меньшая ставка налога с доходов физических лиц по сравнению со ставкой налогообложения юридических лиц — плательщика налога на прибыль на общих основаниях. Так, юридическое лицо, реализующее недвижимость уплачивает налог на прибыль в размере 25% от прибыли и в некоторых случаях налог на добавленную стоимость по ставке 20%. В то же время ставка налога с доходов физических лиц от продажи недвижимости составляет от 0 до 5% от цены продажи.

Вторым способом для уменьшения налоговой нагрузки является использование институтов совместного инвестирования (ИСИ). В соответствии с Законом Украины «Об институтах совместного инвестирования (паевых и корпоративных инвестиционных фондах)» [2] предусмотрены следующие организационно-правовые формы, в рамках которых может функционировать ИСИ (табл. 1).

Таблица 1

Характеристика основных форм институтов совместного инвестирования

Организационно-правовая форма ИСИ	Характеристика формы ИСИ	Использование для коттеджного строительства
Корпоративный инвестиционный фонд (КИФ)	Он является юридическим лицом, созданным в форме открытого акционерного общества и эмитирует акции, которые приобретают инвесторы. Управление активами КИФ по договору осуществляет компания по управлению активами (КУА) — специализированное предприятие, получившее соответствующую лицензию	Предъявляются жесткие требования к регистрации КИФ как ОАО. Представляет собой более стабильную структуру для целей стратегического инвестирования
Паевой инвестиционный фонд (ПИФ)	Он не является юридическим лицом, а активами, которые принадлежат инвесторам на праве общей долевой собственности, управляет КУА. Она организует размещение инвестиционных сертификатов ПИФ, которые приобретаются инвесторами	Простота создания, относительно небольшие сроки процедур регистрации проспекта эмиссии инвестиционных сертификатов
Венчурный фонд	Недиверсифицированный ИСИ закрытого типа, осуществляющий исключительно частное размещение ценных бумаг собственного выпуска, активы которого более чем на 50% состоят из корпоративных прав и ценных бумаг, не допущенных к торгам на фондовой бирже	Активы направляются на приобретение ценных бумаг, корпоративных прав, недвижимости. Имеется ряд льгот по налогу на прибыль и НДС.

Таким образом, оценка приведенных характеристик организационно-правовых форм институтов совместного инвестирования свидетельствует о том, что наиболее привлекательной формой инвестирования, позволяющей оптимизировать налогообложение прибыли является использование паевого венчурного инвестиционного фонда.

Основными преимуществами паевого венчурного фонда, позволяющими законным и эффективным путем инвестировать в строительные проекты являются следующее:

1) доходы, полученные от операций с активами ИСИ, а также доходы, начисленные по активам ИСИ (проценты, дивиденды) не учитываются в составе его валового дохода, и, следовательно, не облагаются налогом на прибыль;

2) большинство операций ИСИ (продажа ценных бумаг и корпоративных прав, размещение и возврат займов, продажа земли, продажа жилья на вторичном рынке) не являются объектом обложения НДС;

3) реинвестиция прибыли, накопленная ИСИ, может производиться путем взносов в уставный капитал обычных предприятий, предоставления им займов, выкупа их долговых обязательств.

Таким образом, инвестирование (финансирование) коттеджного строительства с использованием венчурного инвестиционного фонда может быть организовано следующим образом (рис. 1).

Использование предлагаемого варианта инвестирования включает ряд этапов:

Этап 1. Оформление застройщиком документов на земельный участок с целевым назначением использования для индивидуального жилищного/дачного строительства.

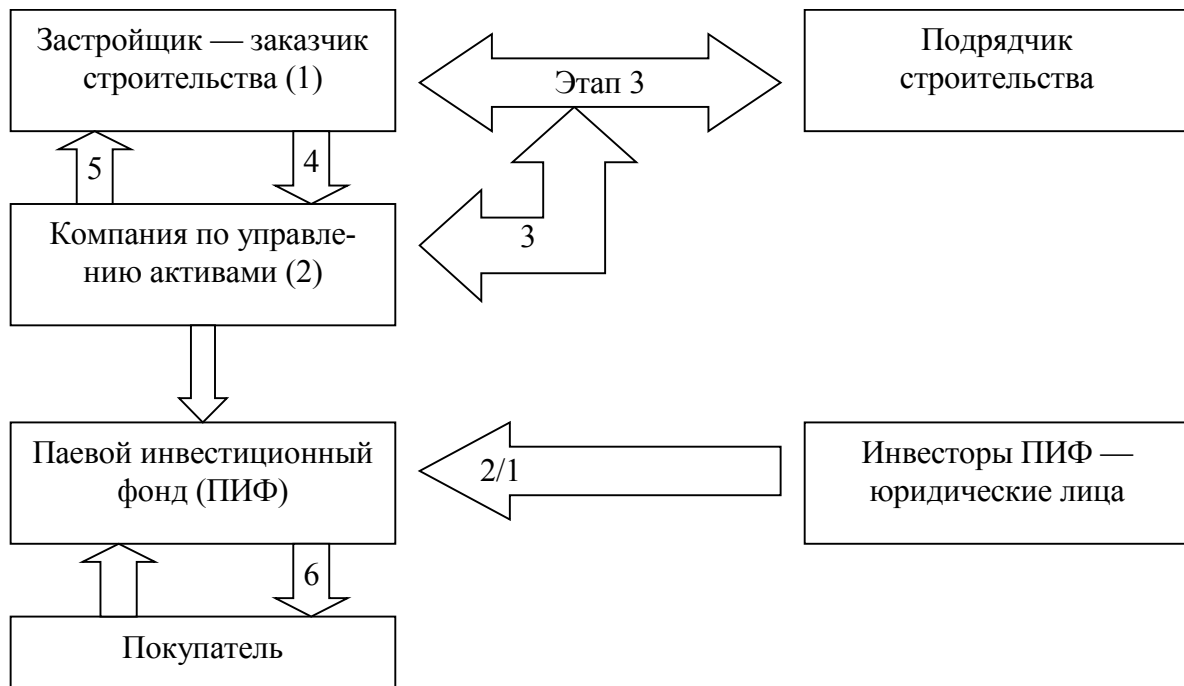

Рис. 1. Схема организации инвестирования коттеджного строительства с использованием венчурного финансирования

Этап 2. Создание компании по управлению активами (КУА), регистрация Регламента ПИФ, выпуска и проспекта эмиссии инвестиционных сертификатов.

Этап 2/1. Сертификаты ПИФ выкупают юридические лица: резиденты, нерезиденты — предприятия, учрежденные фактическими собственниками строительного бизнеса.

Этап 3. Заключение трехстороннего инвестиционного договора между застройщиком, строительным подрядчиком и КУА, которая действует от своего имени в интересах ПИФ. Подрядчик осуществляет строительные работы и передает КУА (ПИФ) завершенный строительством коттедж.

Этап 4. Регистрация прав собственности на коттедж на КУА в интересах ПИФ на основе материалов технической инвентаризации БТИ.

Этап 5. Передача прав на земельный участок КУА (в интересах ПИФ)

Этап 6. Заключение договоров купли-продажи дома и земельного участка между конечным потребителем и КУА (ПИФ). При этом уплачивается госпошлина и сбор в Пенсионный фонд.

Еще одной моделью инвестирования строительства коттеджей является использование жилищно-строительных кооперативов (ЖСК). ЖСК создаются и действуют на основе норм Закона о кооперации, а также регулируются нормами Жилищного кодекса, Земельного кодекса Украины. ЖСК предполагает полноправное членство участников и их ассоциированное участие и является неприбыльной организацией. При этом формирование модели финансирования строительства должно строиться на основе требования ст.384 Гражданского кодекса Украины, а именно: член ЖСК имеет право владеть, а по согласию кооператива — и распоряжаться коттеджем, если он его не выкупил, поскольку изначально все формируется как собственность юридического лица — кооператива. Таким образом, внесение пая и членство в кооперативе само по себе не дает оснований для получения коттеджа в собственность.

Ниже представим модель организации строительства с использованием жилищно-строительного кооператива (рис. 2).

Описание ключевых этапов организации строительства с использованием ЖСК представлено ниже:

Этап 1. Внесение взносов в ЖСК ассоциированными членами (пай, дополнительный пай, вступительный взнос, целевой взнос)

Этап 2. Заключение трехстороннего инвестиционного договора между ЖСК, застройщиком и генподрядчиком, по которому генподрядчик выполняет строительные работы и передает ЖСК завершенный коттедж.

Этап 3. Генподрядчик заключает договора с субподрядчиками и поставщиками материалов

Этап 4. ЖСК получает права на земельный участок у физического лица с уплатой госпошлины.

Этап 5. Получение права собственности на недвижимость ассоциированными членами ЖСК — конечными покупателями коттеджей.

При этом следует отметить, что финансирование строительства с использованием ЖСК осуществляется за счет пая и дополнительного пая. Из вступительных взносов членов ЖСК формируется неделимый фонд, а из целевых взносов — специальный фонд для обеспечения уставной деятельности ЖСК. При получении права собственности на коттедж, первоначальное право собственности

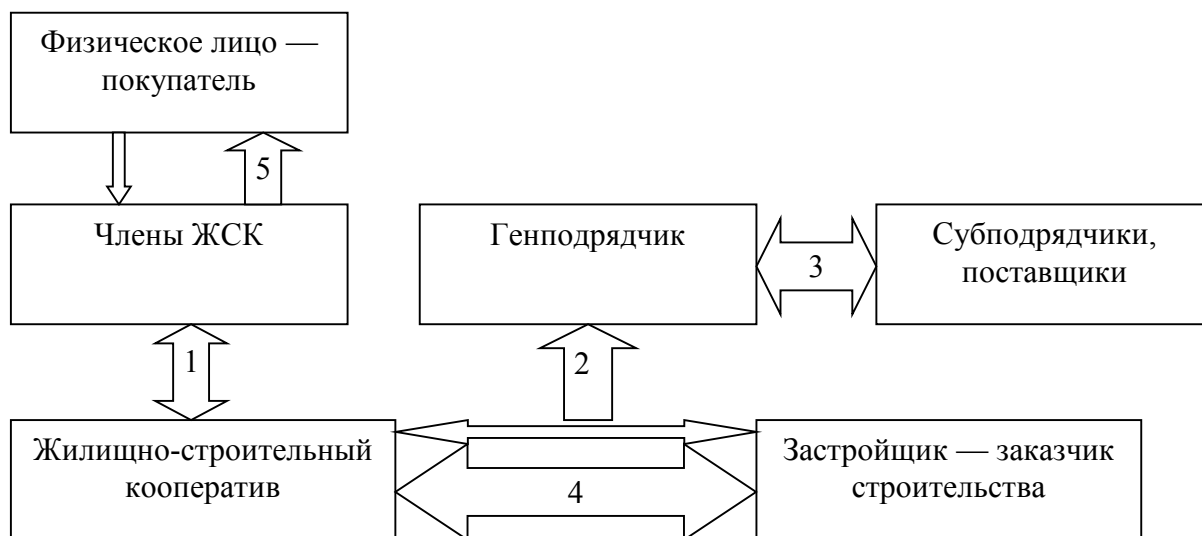

Рис. 2. Модель организации строительства с использованием ЖСК

оформляется на ЖСК, а затем между ЖСК и ассоциированным членом заключается договор мены недвижимости на имущественное право на пай в кооперативе. Также существует вариант заключения встречных договоров купли-продажи имущественных паев и недвижимости, который сопровождается выходом из членов ЖСК.

ВЫВОДЫ

Таким образом, в статье выделены факторы, влияющие на выбор оптимизационной модели инвестирования коттеджного строительства. Проведена сравнительная характеристика организационно — правовых форм институтов совместного инвестирования свидетельствует и установлено, что наиболее привлекательной формой инвестирования, позволяющей оптимизировать налогообложение прибыли является использование паевого венчурного инвестиционного фонда. Исследован механизм инвестирования (финансирования) коттеджного строительства с использованием венчурного инвестиционного фонда и жилищно-строительного кооператива.

Дальнейшему исследованию подлежат вопросы выбора оптимальной модели финансирования нежилого строительства.

ЛИТЕРАТУРА

1. Закон Украины «Об инвестиционной деятельности» от 18.09.91 №1560 в редакции 14.01.2006. // <http://www.buhgalteria.com.ua>
2. Закон Украины «Об институтах совместного инвестирования (паевых и корпоративных инвестиционных фондах)» от 15.03.2001 № 2299 в редакции 18.12.2008. // <http://www.buhgalteria.com.ua>
3. Самбирский М. Особенности выпуска и обращения опционов в Украине. / М. Самбирский, М. Гончарук // Строительный учет. — 2008. — № 8 (31) — С. 88-92.
4. Найден Е. Облигационный заем — привлечение инвестиций в строительство. / Е. Найден. // Строительный учет. — 2009. — № 10 (33) — С. 29-50.
5. Доценко-Белоус Н. Новые возможности ИСИ, или как вернуть доверие к строительным проектам. / Н. Доценко-Белоус // Бухгалтерия. — 2009 — № 47(878). — С.68-72.

АНОТАЦІЇ

Воробйов Ю.М., Гладжикурка В.О. АНАЛІЗ СТАНУ ДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

У статті здійснено аналіз стану державного пенсійного страхування. Визначено, що в сучасних умовах державна система пенсійного страхування зазнає великих труднощів через постійне зростання чисельності пенсіонерів і скорочення обсягів пенсійних внесків. Запропоновано фінансові заходи та законодавчі зміни, які дасть змогу підвищити ефективність солідарної системи пенсійного забезпечення.

Ключові слова: загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, мінімальна пенсія, пенсійні внески, пенсійний фонд.

Павлюк К.В., Павлюк С.М. ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУТІВ РОЗВИТКУ ЯК ЧИННИК ЗАПРОВАДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

У статті проаналізовано динаміку інвестицій в основний капітал, в тому числі за рахунок бюджетних коштів, обґрунтовано діяльність формування Інвестиційного фонду України як інструменту державної інвестиційної політики і чиннику розвитку державно-приватного партнерства в інвестиційній сфері.

Ключові слова: інвестиції в основний капітал, Інвестиційний фонд України.

Єфремов О.В. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙ У МУНІЦИПАЛЬНИХ ОРГАНІЗОВАНОСТЯХ

Уточнено сутність протікання інноваційного процесу в умовах роботи підприємств муніципальних організацій, роль підприємств у переході господарювання на інноваційні технології й організацію виробництва.

Ключові слова: інновації, муніципальні організації, підприємство, соціально-економічний розвиток.

Рокоча В.В., Ковтонюк К.В. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІНТЕГРАЦІЙНОЇ ЗАКОНОМІРНОСТІ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ФІНАНСОВОМУ ПРОСТОРИ

У статті досліджуються передумови розвитку інтеграційної закономірності в європейському фінансовому просторі, що проявляється на мікро- та макrorівнях, а також рівень фінансової інтеграції.

Ключові слова: інтеграційні закономірності, фінансова інтеграція

Нехайчук Д.В. ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ТА ДОМОГОСПОДАРСТВ ЯК ОСНОВА ФІНАНСОВОЇ БАЗИ РЕГІОНУ

У статті розкривається сутність та склад фінансів на регіональному рівні. Показується значення таких складових як фінансові ресурси підприємств та домогосподарств регіону. Робляться відповідні висновки щодо секторного підходу до оцінки фінансової бази регіону.

Ключові слова: фінансові ресурси підприємств та домогосподарств, фінансова база регіону

Цопа Н.В. ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ СФЕРИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ І ФІНАНСОВОГО РЕЗУЛЬТАТУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

У статті виявлені галузеві цілі, що визначають специфіку оцінки функціонування підприємства важкого машинобудування. Розглянуті показники оцінки сфери фінансового забезпечення і фінансового результату промислового підприємства з урахуванням його поточних цілей і життєвого циклу.

Ключові слова: оцінка функціонування, система показників, сфера фінансового забезпечення, сфера фінансового результату.

Туманова О.А. ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ СТРАХУВАННЯ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

В статті розглянуто ознаки, які характеризують економічну сутність страхування в загалі, та страхування в сільському господарстві окремо. Був проведений історичний аналіз розвитку сільськогосподарського страхування в Україні. Виявлено основні проблеми сучасного страхування в аграрному секторі економіки України.

Ключові слова: страхування, сільськогосподарське страхування, страховий захист, аграрний сектор.

Климчук С.В., Друзін Р.В. ТЕНДЕНЦІЇ ЩОДО РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ БАНКРУТСТВА В АР КРИМ

Визначені фінансові проблеми інституту банкрутства в Україні, проведений кількісний аналіз розвитку інституту банкрутства в АР Крим в розрізі стадій банкрутства та форм власності, розглянуті структурні особливості динаміки кількості підприємств-банкротів в АРК.

Ключові слова: інститут банкрутства, арбітражний керуючий, розпорядження майна, санація, ліквідація.

Яцух О.О. СТРАХУВАННЯ ТА КРЕДИТУВАННЯ ЯК ОСНОВНІ МЕТОДИ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОГО МЕХАНІЗМУ, ДІЮЧОГО В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

Розглядаються одні з основних методів фінансово-кредитного механізму, діючі в аграрному секторі, зокрема страхування та кредитування. Відображено роль держави в таких процесах.

Ключові слова: страхування, кредитування, аграрний сектор

Усков І.В. ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ПО ДОХОДАХ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

У статті проаналізовані особливості формування дохідних джерел на рівні місцевих бюджетів у регіоні. Запропоновані комплексні заходи щодо поліпшення формування дохідних джерел місцевих бюджетів в умовах світової економічної кризи.

Ключові слова: доходи місцевих органів влади, міжбюджетні трансферти, система міжбюджетних взаємовідносин.

Воробйова О.І. ДЕПОЗИТНИЙ РИНОК АР КРИМ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У статті визначено сучасні тенденції функціонування депозитного ринку АР Крим. Встановлено, що депозитний ринок регіону не має тенденції до значного зменшення його основних показників, незважаючи на фінансову кризу в країні. Визначено основні можливі варіанти та перспективи у зміні ситуації на депозитному ринку регіону

Ключові слова: депозити, депозитний ринок регіону, банківські мережі регіону.

Землячов С.В. СУТНІСТЬ, ДЖЕРЕЛА ФОРМУВАННЯ І ЗНАЧЕННЯ РЕСУРСНОЇ БАЗИ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

У статті вивчається сутність, джерела формування ресурсів банків і запропоновані нові підходи до їх класифікації. Запропонований розгляд банківських ресурсів в мікроекономічному і макроекономічному аспектах. Викладено авторське трактування поняття ресурсної бази банків. Запропоновані нові критерії структуризації ресурсної бази банків. Вивчено значення ресурсної бази банків, виділені нові підходи до розгляду ролі ресурсної бази комерційних банків.

Ключові слова: комерційний банк, ресурсна база, банківські ресурси, власний капітал, залучені кошти, запозичені кошти.

Срібна К.А. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІПОТЕЧНОГО БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ НА РІВНІ УКРАЇНИ ТА ЇЇ ОКРЕМИХ РЕГІОНІВ

Дано уявлення про сучасні тенденції розвитку іпотечного банківського кредитування на рівні України і її окремих регіонів, розглянуті види іпотечних кредитів, які надають банківські установи позичальникам, і схеми іпотечного кредитування, визначені основні учасники системи іпотечного кредитування.

Ключові слова: іпотечне кредитування, заставник, заставодержатель, іпотечний банк, банківські установи, ануїтет, роловер.

Васильєва Н.К., Пістунов І.М., Пістунов М.І. ОЦІНКИ ТЕРМІНІВ ЛІКВІДНОСТІ ПРОДУКЦІЇ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОВЕРНЕННЯ КРЕДИТІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Обґрунтовано, що зростання ризику непогашення кредитів сільськогосподарськими підприємствами обумовлено обмеженими термінами зберігання їх продукції. Встановлено, що залежність ліквідності від термінів зберігання аграрної продукції підпорядковується експоненційному закону.

Ключові слова: кредитування сільськогосподарських підприємств, ліквідність аграрної продукції, термін зберігання, експоненційний закон.

Пожарицька І.М., Пілатова Т.М. ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТУВАННЯ КОТТЕДЖНОГО БУДІВНИЦТВА

Виділені чинники, що впливають на вибір оптимізаційної моделі інвестування коттеджного будівництва. Проведена порівняльна характеристика організаційно - правових форм інститутів сумісного інвестування. Досліджений механізм інвестування (фінансування) коттеджного будівництва з використанням венчурного інвестиційного фонду і житлово-будівельного кооперативу

Ключові слова: інвестування, фінансування, будівництво, інститути сумісного інвестування

АННОТАЦИИ

Воробьев Ю.Н., Гладжикурка В.А. АНАЛИЗ СОСТОЯНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОГО ПЕНСИОННОГО СТРАХОВАНИЯ В УКРАИНЕ

В статье осуществлен анализ состояния государственного пенсионного страхования. Определено, что у современных условиях государственная система пенсионного страхования испытывает большие трудности в связи с постоянным ростом численности пенсионеров и сокращением объемов пенсионных взносов. Предложены финансовые мероприятия и изменения в законодательные акты, дающие возможность повысить эффективность солидарной системы пенсионного обеспечения.

Ключевые слова: общеобязательное государственное пенсионное страхование, минимальная пенсия, пенсионные взносы, пенсионный фонд.

Павлюк К.В., Павлюк С.М. ФОРМИРОВАНИЕ ФИНАНСОВЫХ ИНСТИТУТОВ РАЗВИТИЯ КАК ФАКТОР ВНЕДРЕНИЯ ГОСУДАРСТВЕННО-ЧАСТНОГО ПАРТНЕРСТВА

В статье проанализирована динамика инвестиций в основной капитал, в том числе за счет бюджетных средств, обоснована целесообразность формирования Инвестиционного фонда Украины как инструмента государственной инвестиционной политики и фактора развития государственно-частного партнерства в инвестиционной сфере.

Ключевые слова: инвестиции в основной капитал, Инвестиционный фонд Украины.

Ефремов А.В. ОСОБЕННОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ ИННОВАЦИЙ В МУНИЦИПАЛЬНЫХ ОРГАНИЗОВАННОСТЯХ

Уточнены сущность протекания инновационного процесса в условиях работы предприятий муниципальных организаций, роль предпринимателей в переходе хозяйствования на инновационные технологии и организацию производства.

Ключевые слова: инновации, муниципальные организации, предпринимательство, социально-экономическое развитие.

Рокоча В.В., Ковтонюк К.В. ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ИНТЕГРАЦИОННОЙ ЗАКОНОМЕРНОСТИ В ЕВРОПЕЙСКОМ ФИНАНСОВОМ ПРОСТРАНСТВЕ

В статье исследуются предпосылки развития интеграционной закономерности в европейском финансовом пространстве, которая проявляется на микро- и макроуровнях, а также уровень финансовой интеграции.

Ключевые слова: интеграционные закономерности, финансовая интеграция

Нехайчук Д.В. ФИНАНСОВЫЕ РЕСУРСЫ СУБЪЕКТОВ ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ И ДОМАШНИХ ХОЗЯЙСТВ КАК ОСНОВА ФИНАНСОВОЙ БАЗЫ РЕГИОНА

В статье раскрывается сущность и состав финансов на региональном уровне. Показывается значение таких составляющих как финансовые ресурсы предприятий и домашних хозяйств региона. Даются соответствующие выводы в отношении секторного подхода к оценке финансовой базы региона.

Ключевые слова: финансовые ресурсы предприятий и домашних хозяйств, финансовая база региона

Цопа Н.В. ОСОБЕННОСТИ ОЦЕНКИ СФЕРЫ ФИНАНСОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ И ФИНАНСОВОГО РЕЗУЛЬТАТА ПРОМЫШЛЕННОГО ПРЕДПРИЯТИЯ

В статье выявлены отраслевые цели, определяющие специфику оценки функционирования предприятия тяжелого машиностроения. Рассмотрены показатели оценки сферы финансового обеспечения и финансового результата промышленного предприятия с учетом его текущих целей и жизненного цикла.

Ключевые слова: оценка функционирования, система показателей, сфера финансового обеспечения, сфера финансового результата.

Туманова Е.А. ЭКОНОМИЧЕСКАЯ СУЩНОСТЬ СТРАХОВАНИЯ В АГРАРНОМ СЕКТОРЕ

В статье рассмотрены признаки, которые характеризуют экономическую сущность страхования в целом и страхования в сельском хозяйстве в частности. Был проведен исторический анализ развития сельскохозяйственного страхования в Украине. Определены основные проблемы современного страхования в аграрном секторе экономики Украины.

Ключевые слова: страхование, сельскохозяйственное страхование, страховая защита, аграрный сектор.

Климчук С.В., Друзин Р.В. ТЕНДЕНЦИИ В РАЗВИТИИ ИНСТИТУТА БАНКРОТСТВА В АР КРЫМ

Определены финансовые проблемы института банкротства в Украине, проведен количественный анализ развития института банкротства в АР Крым в разрезе стадий банкротства и форм собственности, рассмотрены структурные особенности динамики количества предприятий-банкротов в АРК.

Ключевые слова: институт банкротства, арбитражный управляющий, распоряжение имуществом, санация, ликвидация.

Яцух Е.А. СТРАХОВАНИЕ И КРЕДИТОВАНИЕ КАК ОСНОВНЫЕ МЕТОДЫ ФИНАНСОВО-КРЕДИТНОГО МЕХАНИЗМА, ДЕЙСТВУЮЩЕГО В АГРАРНОМ СЕКТОРЕ

Рассматриваются одни из основных методов финансово-кредитного механизма, действующие в аграрном секторе, в частности страхование и кредитование. Отображена роль государства в таких процессах.

Ключевые слова: страхование, кредитование, аграрный сектор

Усков И.В. ИСПОЛНЕНИЕ МЕСТНЫХ БЮДЖЕТОВ ПО ДОХОДАМ В УСЛОВИЯХ ЭКОНОМИЧЕСКОГО КРИЗИСА

В статье проанализированы особенности формирования доходных источников на уровне местных бюджетов в регионе. Предложены комплексные мероприятия по улучшению формирования доходных источников местных бюджетов в условиях мирового экономического кризиса.

Ключевые слова: доходы местных органов власти, межбюджетные трансферты, система межбюджетных отношений.

Воробьева Е.И. ДЕПОЗИТНЫЙ РЫНОК АР КРЫМ: СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ

В статье определены современные тенденции функционирования депозитного рынка АР Крым. Установлено, что депозитный рынок региона не имеет тенденции к значительному уменьшению его основных показателей, несмотря на финансовый кризис в стране. Определены основные возможные варианты и перспективы в изменении ситуации на депозитном рынке региона

Ключевые слова: депозиты, депозитный рынок региона, банковские учреждения региона.

Землячев С.В. СУЩНОСТЬ, ИСТОЧНИКИ ФОРМИРОВАНИЯ И ЗНАЧЕНИЕ РЕСУРСНОЙ БАЗЫ КОММЕРЧЕСКИХ БАНКОВ

В статье изучается сущность, источники формирования ресурсов банков и предложены новые подходы к их классификации. Предложено рассмотрение банковских ресурсов в микроэкономическом и макроэкономическом аспектах. Изложена авторская трактовка понятия ресурсной базы банков. Предложены новые критерии структуризации ресурсной базы банков. Изучено значение ресурсной базы банков, выделены новые подходы к рассмотрению роли ресурсной базы коммерческих банков.

Ключевые слова: коммерческий банк, ресурсная база, банковские ресурсы, собственный капитал, привлеченные средства, заемные средства.

Срибная Е.А. СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ИПОТЕЧНОГО БАНКОВСКОГО КРЕДИТОВАНИЯ НА УРОВНЕ УКРАИНЫ И ЕЕ ОТДЕЛЬНЫХ РЕГИОНОВ

Дано представление о современных тенденциях развития ипотечного банковского кредитования на уровне Украины и ее отдельных регионов, рассмотрены виды ипотечных кредитов, которые предоставляют банковские учреждения заемщикам, и схемы ипотечного кредитования, определены основные участники системы ипотечного кредитования.

Ключевые слова: ипотечное кредитование, залогодатель, залогодержатель, ипотечный банк, банковские учреждения, аннуитет, ролловер.

Васильева Н.К., Пистунов И.Н., Пистунов Н.И. ОЦЕНКА СРОКОВ ЛИКВИДНОСТИ ПРОДУКЦИИ ДЛЯ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ВОЗВРАТА КРЕДИТОВ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫМИ ПРЕДПРИЯТИЯМИ

Обосновано, что возрастание риска непогашения кредитов сельскохозяйственными предприятиями обусловлено ограниченными сроками хранения их продукции. Установлено, что зависимость ликвидности от сроков хранения аграрной продукции подчиняется экспоненциальному закону.

Ключевые слова: кредитование сельскохозяйственных предприятий, ликвидность аграрной продукции, срок хранения, экспоненциальный закон.

Пожарицкая И.М., Пилатова Т.Н. ОСОБЕННОСТИ ИНВЕСТИРОВАНИЯ КОТТЕДЖНОГО СТРОИТЕЛЬСТВА

Выделены факторы, влияющие на выбор оптимизационной модели инвестирования коттеджного строительства. Проведена сравнительная характеристика организационно-правовых форм институтов совместного инвестирования. Исследован механизм инвестирования (финансирования) коттеджного строительства с использованием венчурного инвестиционного фонда и жилищно-строительного кооператива

Ключевые слова: инвестирование, финансирование, строительство, институты совместного инвестирования

ANNOTATION

Vorobyov Yu.N., Gladzhikurka V.A. ANALYSIS OF THE CONDITION OF STATE PENSION INSURANCE IN UKRAINE

The analysis of condition state pension insurance is carried out in the article. Certainly, that at modern terms the state system of pension insurance tests big difficulties because of permanent growth of quantity of pensionaries and reduction of volumes pension payments. Financial measures and changes are offered in legislative acts, enabling to promote efficiency of the solidary system of the pension providing.

Keywords: obligatory state pension insurance, minimum pension, pension payments, pension a fund.

Pavlyuk K.V., Pavlyuk S.M. FORMING THE FINANCIAL INSTITUTES OF DEVELOPMENT AS FACTOR OF INTRODUCTION THE STATE PRIVATE PARTNERSHIP

In the article the dynamics of investments is analysed in the fixed assets, including due to budgetary facilities, expedience of forming the Investment fund in Ukraine is grounded as an instrument of public investment policy and factor of development state the private partnership at the investment sphere.

Keywords: investments in the fixed assets, Investment fund of Ukraine.

Efremov A. CHARACTERISTICS OF ORGANIZING INNOVATIONS IN THE MUNICIPAL ORGANIZATION

The essence of innovative process in the conditions of the enterprises municipal organization are specified role of businessmen in passing management to innovative technologies and organization of production is considered.

Keywords: innovations, municipal good organization, enterprise, socio-economic development.

Rokocha V.V., Kovtonyuk K.V. FEATURES OF DEVELOPMENT THE INTEGRATION CONFORMITY TO THE LAW IN EUROPEAN FINANCIAL SPACE

Preconditions of development of integration law in the European financial space which is realize on micro and macro levels and level of financial integration are investigated in article.

Keywords: integration law, financial integration

Nekhaychuk D.V. THE FINANCIAL RESOURCES THE SUBJECTS OF MANAGEMENT AND HOUSEHOLDS AS BASIS OF CAPITAL BASE OF REGION

There are opens up essence and composition of finances at regional level in the article. A value is shown such component as financial resources of enterprises and home economics of region. There are prepared conclusions are drawn about a sector method to the estimation of capital base of region.

Keywords: financial resources of enterprises and households, capital base of region

Tsopa N.V. CHARACTERISTICS OF ESTIMATION THE SPHERES OF FINANCIAL PROVIDING AND FINANCIAL RESULT IN THE INDUSTRIAL ENTERPRISE

Aims of industry branch, which determine the specific of estimation functioning of enterprises in heavy engineering, are revealed in the article. The indexes of estimation the spheres of financial providing and financial result in the industrial enterprise are considered taking into account his current aims and life cycle.

Keywords: estimation of functioning, system of indexes, sphere of the financial providing, sphere of financial result.

Tumanova E.A. ECONOMIC ESSENCE OF INSURANCE IN AN AGRARIAN SECTOR

Signs which characterize economic essence of insurance on the whole and insurances in agriculture in particular are considered in the article. The historical analysis of development the agricultural insurance was conducted in Ukraine. The basic problems of modern insurance are certain in the agrarian sector of economy in Ukraine.

Keywords: insurance, agricultural insurance, insurance defence, gelose sector.

Klimchuk S.V., Druzin R.V. TENDENCIES IN RELATION TO DEVELOPMENT THE INSTITUTE OF BANKRUPTCY'S DEVELOPMENT IN CRIMEA

Author gave definition to the institute of bankruptcy, the problems of bankruptcy are in Ukraine, the quantitative analysis the development of bankruptcy is conducted in Crimea, the features of dynamics of enterprises-bankrupts are considered in Crimea.

Keywords: institute of bankruptcy, crisis-manager, disposing of property, sanation, liquidation.

Yatsyh H. INSURANCE AND CREDITING AS BASIC METHODS OF FINANCIAL AND CREDIT MECHANISM OPERATING IN AGRARIAN SECTOR

One of basic methods of financial and credit mechanism, operating in an agrarian sector, in particular insurance and crediting are examined. The role of the state in such processes is represented.

Keywords: insurance, crediting, agrarian sector

Uskov I.V. EXECUTION OF LOCAL BUDGETS ON PROFITS IN THE CONDITIONS OF ECONOMIC CRISIS

In the article the features of forming of profitable sources are analysed on the levels of local budgets in a region. Complex measures are offered on the improvement of forming of profitable sources of local budgets in the conditions of world economic crisis.

Keywords: profits of local authorities, interbudgetary трансферты, system of interbudgetary relations.

Vorobyova E.I. DEPOSIT MARKET CRIMEA: MODERN TENDENCIES AND PROSPECTS

In the article the modern tendencies of functioning of deposit market are certain Crimea. It is set that the deposit market of region does not have a tendency of considerable to diminishing basic indexes in spite of financial crisis in country. Basic possible variants and prospects are certain in alteration situation at the deposit market of region

Keywords: deposits, deposit market of region, bank institutions of region.

Zemlyachov S.V. ESSENCE, FORMING SOURCES AND VALUE OF RESOURCE BASED IN COMMERCIAL BANKS

Essence is studied in the article, sources of forming of resources of banks and the new going is offered near their classification. Consideration of banking resources is offered in microeconomic and macroeconomic aspects. Author interpretation the concept of resource base in banks is expounded. The new criteria in structuring of resource base in banks are offered. The value resource base in banks is studied, the new going is selected near consideration of role the resource base in commercial banks.

Keywords: commercial bank, resource base, bank resources, equity capital, debt capital, borrowed funds.

Sribnaya K. MODERN PROGRESS OF MORTGAGE BANK CREDITING TRENDS AT LEVEL OF UKRAINE AND ITS SEPARATE REGIONS

Presentation is given about modern progress of the mortgage bank crediting trends at the level of Ukraine and its separate regions, types of mortgage credits which give bank institutions borrowers, and the charts of the mortgage crediting are considered, the basic participants of the system of the mortgage crediting are certain.

Keywords: mortgage crediting, depositor, mortgagee, mortgage bank, bank institutions, rollover.

Vasyl'yeva N.K., Pistunov I.N., Pistunov N.I. THE EVALUATIONS OF THE TERMS OF THE PRODUCTION LIQUIDITY FOR THE MAINTENANCE OF THE CREDITS RETURN BY THE AGRICULTURAL ENTERPRISES

It is grounded, that the increasing of the risk of the credits non-return by the agricultural enterprises is explained by the limited terms of the storage of their production. It is determined, that the dependency of the liquidity from the terms of the storage of the agrarian production is complied with the exponential law.

Keywords: crediting of the agricultural enterprises, the liquidity of the agrarian production, the terms of the storage, the exponential law.

Pozharytskaya I., Pilatova T. FEATURES THE INVESTING OF COTTAGE BUILDING

Factors influencing at choice optimization model the investing of cottage building are selected. Comparative description organizationally is conducted — legal forms the institutes of the joint investing. The mechanism the investing (financings) of cottage building with the use of venture investment fund and build cooperative store is explored

Keywords: investing, financing, building, institutes of the joint investing

Наші автори

- Васильєва Н.К.** — доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри інформаційних систем і технологій Дніпропетровського державного аграрного університету (м. Дніпропетровськ)
- Воробйов Ю.М.** — доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів і кредиту Національної академії природоохоронного та курортного будівництва (м. Сімферополь)
- Воробйова О.І.** — кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів і кредиту Національної академії природоохоронного та курортного будівництва (м. Сімферополь)
- Гладжикурка В.О.** — науковий співробітник Національної академії природоохоронного та курортного будівництва (м. Сімферополь)
- Друзін Р.В.** — асистент кафедри фінансів підприємств та страхування Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського (м. Сімферополь)
- Єфремов О.В.** — доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки та організації виробництва Національної академії природоохоронного та курортного будівництва (м. Сімферополь)
- Землячов С.В.** — кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів і кредиту Національної академії природоохоронного та курортного будівництва (м. Сімферополь)
- Климчук С.В.** — доктор економічних наук, доцент кафедри фінансів і кредиту Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського (м. Сімферополь)
- Ковтонюк К.В.** — аспірантка, Університет економіки та права «КРОК» (м. Київ)
- Нехайчук Д.В.** — кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів і кредиту Національної академії природоохоронного та курортного будівництва (м. Сімферополь)
- Павлюк К.В.** — доктор економічних наук, доцент, головний науковий співробітник ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України» (м. Київ)
- Павлюк С.М.** — кандидат економічних наук, головний спеціаліст планово-організаційного відділу центру наукових досліджень Національного банку України (м. Київ)
- Пілатова Т.М.** — старший викладач кафедри обліку і аудиту Національної академії природоохоронного та курортного будівництва (м. Сімферополь)
- Пістунов І.М.** — доктор технічних наук, професор кафедри економічної кібернетики та інформаційних технологій Національного гірничого університету (м. Дніпропетровськ)
- Пістунов М.І.** — здобувач кафедри інформаційних систем і технологій Дніпропетровського державного аграрного університету (м. Дніпропетровськ)
- Пожарицька І.М.** — кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри обліку і аудиту Національної академії природоохоронного та курортного будівництва (м. Сімферополь)
- Рокоча В.В.** — доктор економічних наук, професор, Університет економіки та права «КРОК» (м. Київ)
- Срібна К.А.** — кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів і кредиту Національної академії природоохоронного та курортного будівництва (м. Сімферополь)
- Туманова О.А.** — кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів і кредиту Національної академії природоохоронного та курортного будівництва (м. Сімферополь)
- Усков І.В.** — кандидат економічних наук, асистент кафедри фінансів і кредиту Національної академії природоохоронного та курортного будівництва (м. Сімферополь)
- Цопа Н.В.** — кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та організації виробництва Національної академії природоохоронного та курортного будівництва (м. Сімферополь)
- Яцух О.О.** — кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів і кредиту Таврійського державного агротехнологічного університету (м. Мелітополь)

ПРЕЗИДІЇ ВИЩОЇ АТЕСТАЦІЙНОЇ КОМІСІЇ (ВАК) УКРАЇНИ

15 січня 2003 р.

м. Київ №7-05/1

Про підвищення вимог до професійних видань занесених в список ВАК України

п. 3. Необхідні елементи наукової статті:

1. Постановка проблеми в загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими або практичними завданнями.
2. Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких здійснена розв'язка даної проблеми, і на які спирається автор.
3. Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується дана стаття.
4. Формулювання цілей статті (постановка завдання).
5. Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів.
6. Висновки з даного дослідження і перспективи подальших пошуків у даному напрямі.

Вимоги до авторських рукописів журналу «Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції»

1. Для публікації в журналі приймаються роботи, що раніше не публікувалися, в сферах: фінансів (теорія фінансів, фінанси підприємств, фінансова діяльність суб'єктів підприємництва, фінансовий механізм, фінансовий менеджмент, фінанси домогосподарств, державні фінанси, місцеві фінанси, податки і оподаткування, страхування, фінансовий ринок, міжнародні фінанси тощо); банків (банки і банківська діяльність, кредитування, грошово-кредитна політика держави, банківські інвестиції тощо); інвестування (на макро-, мезо- і мікрорівнях), а також методичні і практичні матеріали, що підготовлені у галузі фінансів, банківської справи та інвестицій. Публікації повинні відповідати вимогам ВАК України від 15 січня 2003 р. №7-05/1.

2. Статті можуть публікуватися однією з трьох мов: українською, російською або англійською. Стаття подається однією з названих мов в 2-х примірниках, надрукована з одного боку листа формату А-4, через 1,5 інтервал, шрифт — 12 кегель, поля з усіх боків 20 мм, обсяг рукопису в межах 6–16 сторінок, включаючи таблиці, рисунки, формули, список використаних джерел. Сторінки рукопису мають бути послідовно пронумеровані (у правому верхньому кутку сторінки). У статті обов'язково виділити наступні підрозділи: ВСТУП, ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ, РЕЗУЛЬТАТИ, ВИСНОВКИ, ЛІТЕРАТУРА.

Разом з роздрукованим текстом рукопису подається комп'ютерна дискета 3,5 або диск з файлом рукопису або рукопис вислати на електронний адрес: finance_napks@mail.ru або blolge@ Rambler.ru (назва файлу повинна відповідати прізвищу автора), Word 6.0, 7.0, 95, 97, 2000, 2003, шрифт Times New Roman. Рисунки виконані у форматі Excel необхідно подати в оригінальному форматі (формат xls).

3. Разом з рукописом на окремих сторінках подається:

а) прізвище, ім'я по батькові (повністю) автора (авторів), назва статті, анотація і ключові слова трьома мовами (українською, російською, англійською). Все обов'язково повинно бути в електронному варіанті на дискеті або диску;

б) відомості про автора (авторів) українською і російською мовами, з вказівкою прізвища, імені, по батькові, вченого ступеня, звання, місця роботи, посади, адреси, телефонів, за наявності e-mail;

в) одна рецензія доктора економічних наук.

4. Автори статті несуть повну відповідальність за точність приведених фактів, цитат, економічних і статистичних матеріалів, власних імен і інших відомостей, а також за те, що в матеріалах не містяться дані, що не підлягають відкритій публікації.

5. Редакція журналу залишає за собою право при необхідності вносити зміни редакційного характеру без узгодження з автором (авторами).

6. Не приймаються статті, які не відповідають напряму журналу і вимогам ВАК України, не містять нових наукових, методичних або практичних розробок, не оформлені відповідним чином.

7. Порядок оформлення статей наводиться на наступній сторінці. Список використаних джерел слід оформляти відповідно до рекомендацій ВАК України (Бюлетень ВАК України. — 2008. — №3).

ПРИКЛАД ОФОРМЛЕННЯ СТАТТІ

УДК 336.64

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ АКЦІОНЕРНИХ КОМПАНІЙ ТА ФІНАНСОВО-ПРОМИСЛОВИХ ГРУП УКРАЇНИ

Воробйов Ю.М., д.е.н., професор, НАПКБ

Анотація на мові оригіналу статті

Ключові слова:

ВСТУП

...

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

...

РЕЗУЛЬТАТИ

...

ВИСНОВКИ

...

ЛІТЕРАТУРА (приклад оформлення списку літератури згідно з вимогами ВАК)

1. Зятковський І.В. Фінансове забезпечення діяльності підприємств / Ігор Володимирович Зятковський. — Тернопіль: Економічна думка, 2000. — 228 с.
2. Ковальчук С.В. Фінанси: навч. посіб. / С.В. Ковальчук, І.В. Форкун. — Львів: «Новий Світ — 2000», 2006. — 568 с.
3. Шміт М.П. Фінансово-економічна сутність управління корпораціями в машинобудуванні України / М.П. Шміт, Я.В. Кудря // Фінанси України. — 2008. — №8. — С. 53-62.
4. Про акціонерні товариства: Закон України від 17 вересня 2008 року №514-VI // Урядовий кур'єр. — 2008. — №202.
5. Брейли Р. Принципы корпоративных финансов: пер. с англ. / Р. Брейли, С. Майерс. — М.: Олимп-Бизнес, 1997. — 1120 с.
6. Науменкова С.В. Особливості управління фінансами в холдингових компаніях / С.В. Науменкова // Фінанси України. — 2008. — №1. — С. 93-107.
7. Ли Ч.Ф. Финансы корпораций: теория, методы и практика: учеб.: пер. с англ. / Ч.Ф. Ли, Д.И. Финнерти. — М.: ИНФРА-М, 2000. — 686 с.
8. Воробьев Ю.Н. Финансовый капитал предприятий: теория, практика, управление / Юрий Николаевич Воробьев. — Симферополь: Тария, 2002. — 364 с.
9. ТОП-100: рейтинг лучших компаний Украины // Инвестгазета. — 2008. — №3-4. — 162 с.
10. Василик О.Д. Теорія фінансів: підруч. / Остап Дмитрович Василик. — К.: НІОС, 2000. — 416 с.
11. Фінанси: підручн. / за ред. С.І. Юрія, В.М. Федосова. — К.: Знання, 2008. — 611 с.
12. Рогатенюк Э.В. Финансы: учеб. пособ. / Э.В. Рогатенюк, И.М. Пожарицкая. — Симферополь: «Национальная академия природоохранного и курортного строительства», 2007. — 280 с.

Підп. до друку 03.11.2009 р. Формат 60 x 84 1/8.

Гарнітура Times. Умов. д. арк. 9,9.

Наклад 320 екз.

Віддруковано в «Фізична особа підприємець «Носков А.В.»

95017, м. Сімферополь,

вул. Тургенева, 25, тел. (0652) 27-26-56